

Střídavá výchova jako alternativa úpravy výkonu rodičovské zodpovědnosti

Kateřina Sedláková

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina SEDLÁKOVÁ**
Osobní číslo: **H118269**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Střídavá výchova jako alternativa úpravy výkonu rodičovské zodpovědnosti**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucí bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucí bude práce zaměřena na:

- vysvětlení pojmu střídavá výchova, která je jednou z možných variant úpravy výkonu rodičovské zodpovědnosti, včetně právní úpravy
- předpoklady realizace střídavé výchovy
- přednosti a úskalí střídavé výchovy, rizika a problémy spojené s tímto typem úpravy péče o nezletilé dítě

Bude se jednat o kvalitativní výzkum formou případových studií. Kazuistiky budou zpracovány s přihlédnutím k etickým zásadám. Základem bude spisová dokumentace vedená na oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Případová studie bude zaměřena na rodiny, kde byl výkon rodičovské zodpovědnosti upraven formou střídavé výchovy. Analýza případových studií se bude mimo jiné zabývat důvody, které vedly k rozhodnutí o střídavé výchově, jak je střídavá výchova realizována, zda-li vede k naplnění práv dětí a rodičů.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Zákon o rodině č.94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči /Zdeněk Matějček, Zdeněk Dytrych, H+H, 1992/

Péče o dítě po rozvodu a její úskalí /Tomáš Novák, Grada Publishing, 2012/

Partneři a rozchody /Jeronym Klimeš, Portál, 2010/

Literatura bude průběžně během zpracovávání tématu doplňována.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Katedra práva a právní vědy

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Kateřina Sedláková
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 22. 4. 2014
.....

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce na téma „Střídavá výchova jako alternativa úpravy výkonu rodičovské zodpovědnosti“ je členěna do dvou částí. V první teoretické části podrobně analyzuje odbornou literaturu zabývající se problematikou střídavé péče v souvislosti s funkcemi rodiny, rozvodem rodičů a výkonem rodičovské odpovědnosti. Současně formuluje hlavní předpoklady střídavé péče, její rizika a přednosti. V této souvislosti se odkazuje na platné právní předpisy. V druhé praktické části na základě kvalitativního výzkumu formou případových studií a standardizovaných rozhovorů představuje praktickou realizaci střídavé péče v šesti samostatných kazuistikách.

Klíčová slova:

Dítě, otec, matka, rodiče, rodina, rodičovská odpovědnost, rozvod, výchova, střídavá péče, konflikt, výchovné prostředí.

ABSTRACT

The Bachelor's thesis on the topic of "Alternate education as an alternative to editing the exercise of parental responsibility" is divided into two parts. In the first theoretical part it analyzes in detail professional literature dealing with the issue of shared custody in connection with the functions of the family, the parents' divorce and the exercise of parental responsibility. At the same time it formulates the main assumptions of the shared custody, its risks and advantages. In this connection reference is made to the legislation in force. In the second practical part, on the basis of qualitative research in the form of case studies and standardized interviews, it presents a practical implementation of shared custody in six separate case reports.

Key words:

Child, father, mother, parents, family, parental responsibility, divorce, education, shared custody, conflict, educational environment.

Děkuji tímto vedoucí práce PhDr. Mgr. Zdeňce Vaňkové za vedení celé práce a odborné rady, kterými ji obohatila.

Kateřina Sedláková

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 RODINA.....	12
1.1 RODINA A RODIČOVSTVÍ.....	12
1.2 FUNKCE RODINY.....	13
1.3 RODIČOVSKÁ ODPOVĚDNOST	15
1.4 ROZVOD RODIČŮ	16
2 ÚPRAVA VÝKONU RODIČOVSKÉ ODPOVĚDNOSTI.....	19
2.1 VÝLUČNÁ PÉČE	21
2.2 SPOLEČNÁ PÉČE.....	23
2.3 STRÍDAVÁ PÉČE	25
3 STRÍDAVÁ PÉČE	27
3.1 PŘEDPOKLADY STRÍDAVÉ PÉČE	28
3.2 RIZIKOVÉ FAKTORY	31
3.3 PŘEDNOSTI STRÍDAVÉ PÉČE	34
4 REALIZACE STRÍDAVÉ PÉČE.....	37
4.1 PSYCHICKÉ ZÁZEMÍ	37
4.2 MATERIÁLNÍ ZÁZEMÍ.....	39
4.3 SPOLUPRÁCE RODIČŮ A KOMUNIKACE V RODINĚ.....	41
II PRAKTICKÁ ČÁST	45
5 PRAKTICKÁ ČÁST.....	46
5.1 CÍLE A METODY VÝZKUMU	46
5.2 KAZUISTIKY	47
5.3 STANDARDIZOVANÉ ROZHOVORY	65
5.4 VYHODNOCENÍ, ANALÝZA, INTERPRETACE VÝSLEDKŮ.....	76
ZÁVĚR	81
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	83
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	86
SEZNAM PŘÍLOH.....	87

ÚVOD

Motto:

....děti mají dostat takové bohatství, o které by nepřišly, ani kdyby se při ztroskotání zachránily nahé.

José Joaquín Fernández de Lizardi

Tématem mé bakalářské práce je problematika střídavé péče, která se novelou Zákona o rodině č. 91/1998 Sb., § 26, odst. 2 stala jednou z alternativ úpravy výkonu rodičovské odpovědnosti.¹ Jejím smyslem je v co největší míře naplnit práva dětí a rodičů a lepší zajištění potřeb dětí. V současné době se stále více rodičů o tuto formu porozvodové péče o děti zajímá. Není však vhodné vnímat ji jako vítězství nad výlučnou péčí druhého z rodičů. Střídavá péče by měla dítěti umožnit mnohem účinnější naplnění jeho práv, maximální kontakt s oběma rodiči a dostatek příležitostí vnímat jejich pozitivní vzory. Rodičům dává šanci více se podílet na výchově dítěte a prožívat s ním mnohdy nesnadnou cestu k dospělosti.

Cílem mé bakalářské práce je s využitím metody kvalitativního výzkumu formou případových studií a standardizovaných rozhovorů popsat na konkrétních kazuistikách nejdůležitější předpoklady střídavé péče, které je nutné brát v úvahu za situace, kdy je zvažována úprava výkonu rodičovské odpovědnosti formou střídavé péče a zdali v případě individuálního posouzení může vést k její úspěšné realizaci.

Bakalářská práce sleduje nejdůležitější předpoklady, vztahy a podmínky střídavé péče a také se věnuje její vlastní realizaci. Současně se zamýšlí nad tím, jestli skutečně naplňuje očekávání, že je pro děti tou nejméně bolestnou porozvodovou úpravou a dává rodičům větší míru zabezpečení jejich práv. Situace každého dítěte musí být posuzována individuálně s přihlédnutím k jeho věku, vyjádřenému přání, intervalu střídání, materiálnímu zázemí, možnostem rodičů atd.

Vhodně zvolená střídavá péče může významně ulehčit porozvodové komplikace. Dítě, kterému je umožněno udržovat láskyplný a smysluplný vztah s oběma rodiči, se na rozvod snadněji adaptuje, získává důležitou zkušenost, že se matka a otec dokážou i v náročných a vypjatých situacích domluvit a oba pro ně zůstávají stejně důležití.

Střídavá péče mě zaujala především proto, že je v našich podmínkách poměrně „mladá“ a v laické veřejnosti je o ní ještě stále málo informací a hodně mýtů. Zatímco ještě před několika lety neměla

¹ Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění Zákon o rodině

příliš zastánců, dnes ji mnozí odborníci vyzdvihují jako téměř ideální řešení porozvodové péče o dítě. Je však stále řada pedagogů, lékařů, psychologů a rodičů, kteří jsou v otázce její vhodnosti zdrženliví a poukazují na její možná rizika.

Problematika střídavé péče úzce souvisí se studijním programem Sociální pedagogika. Vnímáme-li z pohledu sociální pedagogiky vztah výchovy a prostředí, je právě rodina nejvýznamnějším a základním socializačním prostorem, jenž má zásadní vliv na formování osobnosti jedince a na jeho výchovu. Změny v současné společnosti značně ovlivňují strukturu a funkci rodiny, která stále více žije izolovaně s omezeným kontaktem se širší rodinou. Roste počet dětí, které se rodí mimo manželství a strmou křivkou stoupá rozvodovost. Všechny tyto negativní společenské faktory vytvářejí ne příliš ideální prostředí pro výchovu a rozvoj osobnosti dítěte. Na druhou stranu vynakládá společnost velké úsilí na zmírnění těchto nepříznivých dopadů a pokud problém zúžíme, tak i střídavá péče může být jedním z nástrojů, jak dětem v porozvodové adaptaci účinně pomoci.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, které jsou rozloženy do pěti samostatných kapitol. První kapitola s názvem „Rodina“ přibližuje pojmy rodina a rodičovství, vysvětluje funkce rodiny a charakterizuje rodičovskou odpovědnost. Jedna z podkapitol se pak věnuje problematice rozvodu. Druhá kapitola „Úprava výkonu rodičovské odpovědnosti“ vysvětluje jednotlivé formy úpravy porozvodové péče, kterými jsou výlučná péče, střídavá péče a společná péče. Třetí kapitola „Střídavá péče“ podrobně popisuje její předpoklady, rizikové faktory a přednosti. Vlastní realizaci se věnuje čtvrtá kapitola. Je zaměřena na zajištění psychického a materiálního zázemí a zdůrazňuje nezbytnost spolupráce rodičů a zdravé komunikace v rodině. Pátou kapitolu tvoří praktická část. Vymezuje cíle a metody výzkumu a obsahuje šest samostatných kazuistik včetně standardizovaných rozhovorů, vyhodnocení, analýzu a interpretaci výsledků.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina je nejdůležitějším prostředím pro výchovu a vývoj osobnosti dítěte a rodiče musí svoji roli plnit i v případě, kdy se rodina rozpadne. Vnímáme ji jako systém, jehož funkci ovlivní porucha byť jediného jeho prvku.

Ve středověku byla rodina chápána jako velká „domácnost“ lidí, kteří spolu bydlí, hospodaří a podléhají jedné autoritě, „hlavě rodiny“. Je to současně představa římského práva a bible, kde byli do rodiny počítáni všichni, kteří žili v jednom domě, tedy i otroci, služebnictvo a další zaměstnanci. Šlechta slovem rodina označovala rod, spojený pokrevním poutem s jednotou moci a majetku. Dnešní moderní rodina ani jednomu z těchto pojetí neodpovídá. Je za ni považována domácnost páru muže a ženy a jejich dětí.²

1.1 Rodina a rodičovství

Když se narodí dítě, je to důvod k radosti v celé rodině, štěstí s rodiči sdílí i jejich přátelé, kamarádi, kolegové v zaměstnání. Dítě do života vstupuje branou tvořenou dvěma pilíři – matkou a otcem. Rodiče se těší z každého šťastného okamžiku, který se svým potomkem prožívají a postupně se učí čelit přicházejícím problémům, starostem, vyrovnávají se s nepříjemnostmi, souvisejícími s výchovou dítěte a jsou nuceni řešit řadu problémů, které s ním sdílejí bez ohledu na jeho věk po celý život.

„Pojem dítě je v našem právním řádu používáno ve dvojím významu. Tímto termínem označujeme jednak jakoukoli fyzickou osobu, pokud chceme vyjádřit její vztah k rodičům (toto vymezení má z pohledu práva význam například při určování vyživovací povinnosti či v dědickém právu), jednak fyzickou osobu, již považujeme za nedospělého jedince – příslušníka lidského rodu, kterému s ohledem na nižší věk a slabší postavení právo přiznává zvýšený stupeň ochrany.“³

I přesto, že rodina v historickém kontextu prošla řadou změn pod vlivem společenských událostí, vědeckotechnického pokroku, rozvoje vzdělanosti apod., její nenahraditelná funkce jako základní socializační jednotky trvá. Život dnešní rodiny se stále více individualizuje, žijeme jen v malém kontaktu se širokou rodinou, téměř mizí vícegenerační soužití.

Rodina může bez problémů fungovat, pokud se např. přestěhuje do jiného města, když děti postupně odrůstají, stávají se samostatnějšími a opouštějí rodné hnízdo. Jedná se o změny pozvolné, nebo-li kontinuální. Narušením harmonie rodiny jsou události jako nositelé tzv. diskontinuálních změn, kam patří např. narození dítěte, úmrtí člena rodiny, obzvláště rodiče a prarodiče, rozvod rodičů, nový sňatek rodiče a jiné.

² MOŽNÝ, Ivo, Moderní rodina, Brno: Blok, 1990, ISBN 80-7029-018-8, s. 17-18

³ MATĚJČEK, Zdeněk, Výbor z díla, Praha: Karolinum, 2005, 445 s., ISBN 80-246-1056-6, s. 360

Rozvod rodičů vnímají děti hned po úmrtí rodiče jako nejnáročnější, psychiku zatěžující situaci. Rozpadem přirozeného prostředí ztrácejí jistotu, kterou jim dává úplná rodina. Fungování širší rodiny hraje významnou roli v adaptaci dítěte na novou životní situaci, především pak pomoc, pochopení a opora zejména ze strany prarodičů. Ti plní v životě dítěte hned po rodičích významnou roli ochránce, vychovatele, rádce a pomocníka.

Většinu rodinných krizí se naštěstí daří vyřešit díky přirozené schopnosti rodiny se stabilizovat a obnovit svoji přirozenou funkci. Nezbytné je využití všech pozitivních sil v rodině. Dospělý musí plánovat a předpokládat svoji budoucnost s ohledem na své dítě a zachování společného životního času a prostoru.⁴

Hlavní funkcí rodiny vždy byla a je výchova dětí. Rodičovství je pro většinu z nás životní náplní a rodičovskou roli sdílíme rádi i přes řadu obtíží, které jsou s ní spojeny. Vnímáme ji jako životní náplň, v dětech hledáme sami sebe. Nabízení pozitivních vzorů je součástí naší výchovy. Zkušenosti a návyky si pak potomci přinášejí do svých nových rodin. Pokud se však jedná o dysfunkční a disharmonické návyky, zvyšuje se pravděpodobnost neúspěšných vztahů a nenaplnění pozitivních funkcí rodiny.

1.2 Funkce rodiny

„V rodině se dávají odměny bez zásluhy a odpouští se bez odčinění. Lidé, kteří spolu žijí, mají tendenci dělat radost jeden druhému, obdarovávat se, projevovat svůj kladný citový vztah, přičemž prožitek radostného uspokojení má ten, kdo dává, i ten, kdo přijímá.“⁵

- FUNKCE BIOLOGICKÁ

Základní funkcí rodiny je výchova dětí. Zatímco domácnost mohou tvořit osoby různého i stejného pohlaví, ale i skupina osob, ať už pokrevně spjatých či nikoliv, pro rodinu je definující vlastností svazek krve. V tradiční společnosti bylo vždy rodičovství tou nejpřirozenější věcí na světě, ale současná sociologie se snaží vysvětlit jeho nesamozřejmost. Mateřství není pro většinu žen jen údělem, ale vědomou volbou.⁶

⁴ MATĚJČEK, Zdeněk, Výbor z díla, Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-1056-6, s. 360-364

⁵ MATĚJČEK, Zdeněk, Výbor z díla, Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-1056-6, s. 366

⁶ MOŽNÝ, Ivo, Sociologie rodiny, Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1999, ISBN 80-85850-75-3, s. 25

- FUNKCE CITOVÁ A EMOCIONÁLNÍ

Zásadní potřebou dítěte je jeho závislost na milované osobě, a to buď na rodičích, nebo na jiné osobě, která péči rodičů z nejrůznějšího důvodu supluje. Dostává se mu tak nezbytného pocitu jistoty, bezpečí a pevného zázemí. Jejich citové a smyslové projevy musí být vždy přiměřené, dítě nesmí být „podvyživené, ani přesycené“, ani těmito projevy nemůže být zásobováno jednostranně. Současně je nutné tyto potřeby uspokojovat s přihlédnutím k vývojovému stupni dítěte. Rodič dítěti projevuje nepodmíněnou lásku, ctí jeho osobnost a to, co dělá. Z jeho činnosti se raduje a váží si jej. Dítě potřebuje s rodiči trávit čas při společných hrách a činnostech. Je pro něj důležité stabilní prostředí tak, aby mohlo předpokládat případné následky svého chování a předvídat některé události. Musí mít jasně vymezené mantinely svého chování, aby zůstalo svobodné a ze strany rodičů mohlo očekávat pomoc a povzbuzení.⁷

- FUNKCE VÝCHOVNÁ

Rodiče nesou zodpovědnost za řádnou výchovu nezletilých dětí a za splnění této povinnosti nelze považovat jen pravidelnou školní docházku. Rodiče provázejí své děti po celou dobu procesu socializace, tj. začlenění do společnosti ostatních lidí. Sami musí být svým potomkům příkladem. Významným způsobem se podílejí na jeho morální, etické i estetické výchově a do značné míry ovlivňují i jeho školní úspěchy. Prvořadý je respekt k možnostem a schopnostem dítěte a jeho intelektové vyspělosti. Již od narození dítě vnímá náš hlas, jeho intenzitu, polohu, později pečlivě naslouchá našemu vyprávění a čteným pohádkám. Ne nadarmo rodiče dětem nabízejí výlety, procházky přírodou. A při všech těchto společně strávených chvílích děti dostávají řadu pozitivních podnětů. Jedním z významných okamžiků je pak nástup povinné školní docházky a s tím velmi často spojené mimoškolní aktivity. Nejdůležitější je vždy péče, pozornost a zájem ze strany rodičů.⁸

- FUNKCE EKONOMICKÁ

Rodina je malou ekonomickou jednotkou, která má vlastní systém hospodaření. Jejím úkolem je po materiální stránce zabezpečit veškeré životní potřeby jejich členů, vytvořit bytové zázemí a zvládat běžný chod domácnost. V případě, že se rodina nachází v tíživé finanční situaci, stát prostřednictvím sociální sítě dokáže rodinám pomoci momentální nepříznivou situaci překonat. Nejčastější soudobou příčinou bývá nezaměstnanost či nemoc v rodině. Rodiče se snaží svým dětem ekonomicky pomáhat i při vstupu do jejich samostatného života. Na druhou stranu je žádoucí, aby se samy děti přiměřeně svému věku a schopnostem podílely na chodu domácnosti

⁷ SMITH, Heather, Děti a rozvod, Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-906-2, s. 11

⁸ MATĚJČEK, Zdeněk, Výbor z díla, Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-1056-6, s. 178

a učily se hospodařit, a to nejen s finančními prostředky. Děti se učí přirozenému pocitu zodpovědnosti a určité povinnosti ve vztahu k celé rodině.

- FUNKCE ODPOČINKOVÁ A RELAXAČNÍ

Fungující rodina je pro dítě místem, kam se vždy rádo vrací bez ohledu na svůj věk. Skýtá zázemí klidu, bezpečí, harmonie, důvěry a je zdrojem příjemných vjemů a obohacujících podnětů. V kruhu rodiny dítě odpočívá, relaxuje a nabírá novou energii. Nemusí to být jen pasivní odpočinek, hovoříme i o aktivním trávení volného času, který do značné míry ovlivňuje, především u menších dětí, rodiče. Volný čas strávený s matkou a otcem společnou hrou, četbou knížek, povídáním si nebo procházkou v přírodě, to vše je nenahraditelným bohatstvím, které si dítě odnáší jako model do života ve své budoucí rodině. Trávení volného času má vliv na jeho celkový psychický i fyzický vývoj, utváří jeho zájmy a záliby a do značné míry se podílí na úrovni školních výsledků. Spokojené a odpočaté dítě je mnohem odolnější vůči stresu a snadněji zvládá případné problémy a životní nástrahy.

1.3 Rodičovská odpovědnost

Mottem následující kapitoly by mohla být citace A. I. Bláhy, kterou ve své knize uvádí Tomáš Novák: „*Matka a otec tvoří dvě půlky jablka. Nestačí, aby pro dítě byl vzorem jen jeden z nich*“.⁹

Za své dítě, jeho výchovu a uplatnění se ve společnosti nesou odpovědnost rodiče. „*Právním dítěte je být dítětem a být chráněno. Povinností rodiče je být rodičem a chránit dítě.*“¹⁰

Téměř každý rodič si své povinnosti plní s pocitem radosti a potěšení z prvních úspěchů a svým dětem pomáhá překonat první, druhé i všechny další neúspěchy. Rodičům je povinnost péče o své nezletilé děti dána právní úpravou, ale většina z nich tak činí bez ohledu na znalost práva, a to z lásky, snahy pomoci, z uspokojení, které přináší šťastné a spokojené dítě. Za jak samozřejmé považujeme, že je naše dítě najedené, čisté, upravené, dostatečně oblečené a jinak materiálně zajištěné, ale nikdy bychom neměli zapomínat na to, co často není na první pohled vidět nebo vyžaduje jistou dávku vcítění se a porozumění. Jsou to jeho pocity, přání, touhy, smutky a vše, co nám nechce nebo nemůže říct. Na dospělých záleží, jak dokážou proniknout do zranitelné dětské duše. Škody na ní spáchané se hojí velice pomalu a jizvy mohou zůstat po celý zbytek života. Rodič by měl být schopen dítě povzbudit a podpořit v náročných situacích, ale současně stanovit

⁹ NOVÁK, Tomáš, *Střídavá péče o dítě*, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 74

¹⁰ PREKOPOVÁ, Jiřina, *Aby láska v rodinách proudila*, Praha: Monika Vadesová-Elšíšková, 2012, ISBN 978-80-904991-0-2, s. 144

hranice jeho chování a jednání, které nelze překračovat a oddělovat témata, která přísluší řešit pouze dospělým.¹¹

1.4 Rozvod rodičů

Ze statistiky vyplývá, že je v ČR přibližně 30 000 rozvodů ročně, z toho 20 000 rozvodů manželství s dětmi. Když si spočítáme, že jedna rodina má přibližně 1,6 nezletilého dítěte, ročně je tedy nuceno traumatické zážitky s rozvodem zažívat přibližně 90 000 až 100 000 lidí. A to nemáme vyčísleno i širší rodinu, především prarodiče, kteří jsou také těmi, kteří se s novou situací v rodině velice těžce vyrovnávají.¹²

„...nikdy nebyl rozvod lehčí než dnes. Alespoň pro dospělé. Děti pykají za lehkost odloučení stále s velkou bolestí.“¹³

Rozvod rodičů je vždy obrovským zásahem do života všech členů rodiny. Ztrácí se jistota, bezpečí a zázemí. Je to bolestný rozpad mezilidských vztahů a konec představ o společném životě, rodině, stárnutí. Nepřehlédnutelný je i dopad na širší rodinu, především pak prarodiče. Do celého problému často vstupují i přátelé a kamarádi, kteří mnohdy rozvádějící se rodiče přesvědčují, aby spolu zůstali, nabízejí jim pomoc, zvou je na společné akce. V situaci, kdy je vztah trvale narušen a manželství nevratně ztrácí funkci, je bohužel veškerá snaha marná. Pak by se mělo stát prioritou rozejít se jako slušní a kultivovaní lidé, odprostit se od urážek, výčitek a osočování. Je smutné, když se nepříjemných rozvodových tahanic účastní děti. Jsou bezbrannými články rodinného systému, současně nejcitlivějšími a velice vnímavými. Traumatické zážitky z rozvodu je mohou poznamenat na celý budoucí život. Zneužití dítěte v rozvodových tahanicích je bohužel nejčastějším a často opomíjeným způsobem psychického utrpení dítěte.¹⁴

Je nutné konstatovat, že úspěšný rozvod neexistuje, musí se skutečně jednat o patologickou rodinu, kdy dítě po rozvodu cítí úlevu, uvolnění. Tento stav nastává pouze za situací, kdy mezi rodiči docházelo k fyzickému napadání a dítě v takové situaci skutečně raději uvítá rozpad rodiny. *“Dítě je šťastnější s jedním rodičem než v nešťastném manželství.“¹⁵*

Dítě naštěstí rychle zapomíná na hádky, křik a na vzájemné nepochopení mezi rodiči, o to hůř vnímá porozvodový pocit prázdnoty, neboť to, co si děti přejí nejvíc je, aby ti, kteří jim dali život, zůstali spolu. Jen v rodinném zázemí nacházejí bezbřehou a bezpodmínečnou lásku, pevné zázemí,

¹¹ BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta, Sanace rodiny, Sociální práce s dysfunkčními rodinami, Praha: Portál, s.r.o., 2011, ISBN 978-80-262-0031-4, s. 63-69

¹² NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 15

¹³ PREKOPOVÁ, Jiřina, Aby láska v rodinách proudila, Praha: Monika Vadesová-Elšíková, 2012, ISBN 978-80-904991-0-2, s. 161

¹⁴ EVERETT, Craig, Zdravý rozvod pro rodiče a děti, -- Praha: Talpress, 2000. ISBN 80-7197-169-3, s. 75

¹⁵ BIDDULPH, Steve, Proč jsou šťastné děti šťastné, Praha : Portál, s.r.o., 1997, ISBN 80-7178-155-X, s. 93

společnou oporu a obdiv obou rodičů. Toto přání je často slýcháno sociálními pracovníky, kteří na žádost soudu provádějí pohovory s nezletilými. Někdy děti projeví zájem strávit společně s oběma rodiči alespoň některé významné okamžiky - Vánoce, narozeniny, školní akce apod.

Dítě by nikdy nemělo být používáno jako „rukojmí“. Druhý rodič nesmí být před ním očerňován, urážen, osočován z neúspěchů ani jednostranně obviňován z rozpadu rodiny a označován za toho, kdo za všechno může. Dítě má totiž tendenci chránit vždy tohoto slabšího. Má pak obavu vyhledat „špatného“ rodiče jen proto, aby tomu „hodnému neublížilo“. Je vystaveno neúměrnému psychickému tlaku a často na sobě nese těžké břemeno rozhodování, které je pro něj v každém věku nepřijatelné a jeho psychiku patologicky ovlivňující.

Dalším, možná lze říct až extrémem, je stav, kdy rodiče i po rozvodu udržují natolik přátelské vztahy, že skutečně dokážou s dětmi trávit společné Vánoce, Velikonoce, chodit spolu na nedělní obědy, jezdit na společnou dovolenou a spát pod jednou střechou. I když to působí idylicky, je to skutečně žádoucí? Nevzniká v dětské duši poněkud zmatek a nevytváří si dítě žijící v takovém stavu planou naději, že se třeba ještě vše vrátí do starých kolejí? Tato situace je pro ně destabilizující a bylo by vhodné, aby dítě vědělo, na čem je a se skutečností se mohlo jednou pro vždy vyrovnat.

Dětští psychologové se shodují na tom, že dítěti je nutné vše včas citlivě sdělit. Je to mnohem lepší, než nečekané zjištění, které by pro ně mohlo být mnohem více traumatizující. Pozor, děti všechno vnímají, smutek, trápení, zamlklost, vážnoucí komunikaci, zvýšenou výbušnost nebo agresivitu či jinou změnu v chování rodičů. Nedokážou si to vysvětlit, jsou nejisté a svou neznalostí jsou před problémy chráněny jen zdánlivě a nedokonale. Je tedy nezbytné, aby si rodiče udělali čas a společně si s dětmi promluvili, přiměřeně věku a jejich rozumovým schopnostem jim vysvětlili, jaká zásadní změna v rodině nastala, co to bude pro ně znamenat. Děti mají být utvrzovány, že stále zůstávají jejich pevnou a stabilní oporou, těmi, na které se mohou za všech okolností spolehnout. Je třeba děti ujistit, že zůstanou v kontaktu s oběma rodiči a tento slib vždy bezpodmínečně splnit.¹⁶

Děti z rozvedených manželství ve větší míře trpí následky psychických traumat, konfliktů a frustrace, ale výrazně se u nich neprojevují deprivací symptomy. Je však prokázáno, že mnohem častěji vyhledávají lékaře, jsou také častěji hospitalizovány. Jejich inteligence je stejná jako u dětí z úplných rodin, ale mívají v životě menší úspěchy, méně kamarádů, jsou ostatními často hodnoceny jako děti zlobivé, málo pilné, méně snaživé, dráždivé, výbušné a zlostné. V tomto

¹⁶ EVERETT, Craig, Zdravý rozvod pro rodiče a děti, Praha: Talpress, 2000, ISBN 80-7197-169-3, s. 75

ohledu je však nutné postupovat velmi individuálně. Často u nich přerůstá nejistota a neuspokojení do trvalejších povahových vlastností.¹⁷

Rozvod je pro dítě stresujícím faktorem v jeho životě. K jádru celého problému se velice výstižně vyjádřil uznávaný odborník a psycholog Jeroným Klimeš. V rozhovoru s Blankou Kubíkovou pro časopis Květy v roce 2012 odpověděl na otázku *“Co je největší handicap dětí z rozpadlých rodin, pokud pomíneme omílanou absenci mužských vzorů?”* následovně: *„To není tak velký průšvih jako to, že spousta dětí vyrůstá ve válce, kde je rodiče rvou na kusy.“*¹⁸

Budeme-li hovořit o porozvodové adaptaci, stabilizaci vlastních emocí, vyrovnání se s novou situací, je nutné počítat s horizontem přibližně 2 let. Je třeba přijmout novou rodinnou situaci a nové uspořádání rodinných vazeb a osobního života. Nemá cenu předstírat, že se nic nestalo, že je vše v pořádku, je nutné ponechat volný průběh našim pocitům, nebránit se emocím, které se naopak musí skutečně prožít. Aby mohla začít nová etapa života po rozvodu, je nutné se nejdříve vypořádat se svou minulostí. Poté je možné začít postupně, pomalu a s rozvahou plánovat novou budoucnost. Nelze však nikdy zapomenout na naše děti, jejichž zájem je vždy prioritní a s tím také souvisí skutečnost, že náš bývalý partner i nadále zůstává rodičem a budeme společně řešit veškeré záležitosti týkající se našich společných dětí.¹⁹

Většina lidí se těší z každého dne, který stráví se svými nejbližšími. Automaticky si užívá jejich lásky, podpory, společně se radují, smějí se, ale i trápí a pláčou. Jsou s nimi při všech významných životních událostech. A najednou přijde okamžik, kdy se vše, na čem jim tolik záleželo, sype jak domeček z karet. Jak již bylo v předchozích kapitolách uvedeno, rozvod manželství a rozpad rodiny je vždy negativním okamžikem v životě dítěte. Bylo by falešné říkat, že čas všechno spraví a vše bude jako dřív. Pokud ale budou rodiče natolik zodpovědní a morálně silní s vědomím zodpovědnosti ke svým dětem a dokážou se rozejít, aniž by je do svých sporů vtahovali, psychický tlak na dítě bude výrazně snížen. Porozvodovou péči o dítě je nutné do budoucna upravit tak, aby se s novou rodinnou situací snadněji vyrovnalo, neboť nikdy nesmí ztratit oporu a porozumění ze strany obou rodičů.

Následující kapitoly pojednávají o úpravě výkonu rodičovské odpovědnosti, jejíž individuální a pečlivé zvážení je jedním z nástrojů, jak dítě před negativními prožitky spojenými s rozvodem účinně ochránit.

¹⁷ MATĚJČEK, Zdeněk, Výbor z díla, Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-1056-6, s. 201

¹⁸ Jeroným Klimeš, Spousta dětí po rozvodu vyrůstá ve válce, Květa Kubíková, týdeník Květy 2012 [online]. [citace 13-12-04]. Dostupné z: klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/rozhovor_klimes_kvety.htm

¹⁹ EVERETT, Craig, Zdravý rozvod pro rodiče a děti, Praha: Talpress, 2000. ISBN 80-7197-169-3, s. 27-28

2 ÚPRAVA VÝKONU RODIČOVSKÉ ODPOVĚDNOSTI

Právní úprava:

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů

§ 26

(1) Před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.

(2) Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.

(3) Rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti může být nahrazeno dohodou rodičů, která ke své platnosti potřebuje schválení soudu.

(4) Při rozhodování o svěření dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vloh, schopnosti a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud přihlédne rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.

(5) Soud vždy vezme v úvahu, kdo dosud kromě řádné péče o dítě dbal o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní.²⁰

Při rozhodování o svěření dítěte do péče je vhodné mít informace o dětství vychovatelů dítěte a o postojích jejich rodičů. Lze předpokládat, že podobné výchovné přístupy budou využívat i oni sami. Je ale pravdou, že mnozí prarodiče dokážou dítěti zajistit příznivé rodinné zázemí, stávají se jejich oporou a není výjimkou, že často suplují nevhodné klima, které dětem vytvářejí sami rodiče.²¹

V minulosti se rozpad manželství podobal prakticky osiření nebo ovdovění. Partner odešel, dvě děti si vzala manželka, další tři zůstaly u otce a situace byla tak prakticky vyřešena. Dnes je již situace

²⁰ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

²¹ MATEJČEK, Zdeněk, Výbor z díla, I. vydání, Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-1056-6, s. 148

jiná. Je zde snaha o definitivní vyřešení rozchodu, které komplikuje současný životní styl a také právní legislativa. Ta rovněž neumožňuje, aby bylo dítě bezpodmínečně svěřeno jednomu rodiči, vždy má druhý rodič právo na styk s dítětem a na podílení se na jeho výchově. Rovněž není možné, aby se matka s otcem domluvila tak, že bude otec ze života dítěte „vymazán“ a za to nemusí platit alimony.

Při rozhodování o svěřeni dítěte do péče je třeba sledovat řadu aspektů, aby byl respektován zájem dítěte, tedy jeho řádný psychický a fyzický vývoj, zohledněny jeho potřeby, schopnosti, dovednosti, zájmy, potřeby a citové vazby ke svým sourozencům, ale i širší rodině. Je nutné vzít v úvahu výchovné schopnosti rodičů, jejich odpovědnost za výchovu dítěte, stabilitu výchovného prostředí a vědomí respektování potřeb dítěte.²²

Úspěch uspořádání péče je podmíněn způsobem realizace. Rozhodující není počet hodin strávených dítětem s rodiči, ale kvalita společně prožitého času. Je třeba zvážit řadu okolností, mezi které patří i to, jak probíhala péče o dítě do doby před rozvodem, kdo a jak se na ní konkrétně podílel, nelze samozřejmě opomenout schopnost a kvalitu komunikace mezi rodiči, představy a principy výchovy obou rodičů a jejich slučitelnost a reálnost. Bez povšimnutí nelze ponechat přání a postoje dítěte, jeho školu, zájmovou činnost a mnohé další.

Je třeba zdůraznit, že prvotní porozvodová úprava péče o dítě nemusí být do budoucna konečná. Děti rostou, mění své názory a postoje, rodiče si postupně zařizují nový život, stěhují se a celkově v rodině dochází ke změnám, které mohou mít za následek změnu výchovného prostředí. Je poměrně častým jevem, že samy děti projeví přání, aby proběhla nová úprava porozvodové péče. Velkou roli hraje zejména věk, výběr školy a případný pobyt na internátě, nový sňatek rodiče, narození polorodého sourozence a další. Za těchto okolností se většina rodičů, pokud je to reálně možné, snaží přání dítěte vyhovět. Pokud rodiče podají návrh na změnu výchovného prostředí, má dítě právo se s ohledem na svůj věk a rozumové schopnosti k nové situaci vyjádřit a k jeho názoru soud přihlíží.

Následující kapitoly se věnují jednotlivým formám péče o dítě po rozvodu manželství rodičů (úprava však může proběhnout ještě za trvání manželství, pokud o to rodič popř. oba rodiče požádají, neboť spolu přestali vést společnou domácnost). Vždy je nutné individuální zvážení všech okolností tak, aby práva dítěte a jeho potřeby byly co nejlépe zajištěny.

²² BAKALÁŘ, Eduard, Rozvodová tematika a moderní psychologie, Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1089-2, s.15

2.1 Výlučná péče

Výchova dítěte v rodině je několikaletý proces fyzické a psychické péče o ně, zajištění základních životních potřeb, docházka do školy a s tím související pomoc rodičů minimálně v jejich počátcích, rozvoj zájmů a zálib, rozšíření znalostí dítěte formou nejrůznějších volnočasových aktivit. Důležité je vyvážené citové zázemí, výchova k morálce a etice.

Lze-li plnohodnotnou výchovu dítěte zajistit v úplné rodině, kdy jsou nablízku oba rodiče a jsou schopni se o péči podělit a vzájemně se zastoupit, je situace jiná za okolností, kdy je dítě svěřeno do výlučné péče jednoho z rodičů.²³

Z historie je známo, že v antickém Římě měli v péči o děti výsadní právo otcové, kteří dokonce mohli svoje děti prodat do otroctví nebo zabít. V okamžiku rozvodu zůstaly automaticky děti u otce a toto jejich právo bylo v podstatě na úrovni práva na majetek. V dlouhé historii se na otce pohlíželo jako na ochránce dětí, který měl navíc i finanční možnosti se o ně řádně postarat. I přesto, že je v naší společnosti kult mateřství stále silně zakořeněn, seriózní studie dávno prokázaly, že již nemluvňata si vytvářejí úzké citové pouto k otci ve stejnou dobu jako ke své matce. Otcové nejsou o nic méně způsobilí se postarat o děti a jsou mnohdy velmi dobrými „matkami“. Dokážou dětem poskytnout řadu podnětů a inspirací nehledě k tomu, že jsou schopni dítěti zajistit rovnocenné uspokojování základních životních potřeb jako jejich matky. Děti, kterým se otcové hodně věnovali a rozvíjeli jejich společné citové pouto, získali zdravý pocit svých vlastních schopností. Navíc je nutné přestat nesmyslně uvažovat o jakýchsi nezdůvodnitelných temných důvodech, proč chce otec svěřit děti do své výlučné péče. Ale důvodem skutečně nesmí být snaha udržet manželku v manželství, popř. dítě použít jako nástroj k jejímu potrestání. Otcové si tímto způsobem nemohou dokazovat vlastní cenu ani mírnit špatné svědomí či se snažit vyhnout se porozvodové osamělosti. Řada matek, které rozhodně nebrání styku otce s dětmi, žádá často o výlučnou péči jen proto, aby mohly styk s otcem do jisté míry regulovat dle svého uvážení. Při svěřování dětí do výlučné péče se nelze opírat o předsudky o mužích a ženách. Jedná se o tak závažné rozhodnutí, že vyžaduje porozumění celkové rodinné situaci se všemi jejími individuálními aspekty.²⁴

Již výše uváděný psycholog Jeroným Klimeš se dotýká problematiky výlučné péče v souvislosti s faktem, že dítě je vlastně ochráncem vztahu. Těžko se smiřuje s tím, že si např. otec našel novou

²³ WARSHAK, Richard Ades, *Revoluce v porozvodové péči o děti*, Praha: Portál, 1996, ISBN 80-7178-089-8, s. 17

²⁴ WARSHAK, Richard Ades, *Revoluce v porozvodové péči o děti*, Praha: Portál, 1996, ISBN 80-7178-089-8, s. 25-76

přítelkyni a odchází od matky. Zůstává podvědomě s rodičem, který by zůstal sám, nového partnera druhého rodiče vidí jako vetřelce, mnohdy se s ním nechce vídat a stýkat.²⁵

Velmi často je poukazováno na skutečnost, že většina dětí zůstává po rozvodu ve výlučné péči matky, což je sice pravdou, ale nebylo by správné uvažovat o jakési podjatosti soudů a jejich zaujatosti vůči mužům, popř. dokonce podezírat tatínky, že se o své děti nedokážou postarat. V určitém časovém úseku se s matkou o dítě starali a pečovali o ně. Citové pouto si dítě vytváří nejen k matce, ale ve stejném období i ke svému otci. Role otce, stejně jako role matky, je pro dítě nenahraditelná.

Pokud chceme tato fakta uvést na správnou míru, je nutné zdůraznit, že většina případů výlučné péče ze strany matky je se souhlasem otce. Nezřídka ještě před zahájením soudního jednání, popř. během něj, uzavírají rodiče dohodu s tím, že dítě bude ve výlučné péči matky. Důvodem není nezáměr otce o dítě, ani již zmiňovaná neschopnost se o ně postarat, ale nejčastěji to bývá jeho časově náročné zaměstnání, mnohdy několikadenní služební cesty, ale také přesvědčení otce, že matka dítěti zajistí lepší zázemí, bude se mu více věnovat a lépe s ním bude zvládat plnění školních povinností. Snad nebude následující věta považována za diskriminaci mužů, když bude uvedeno, že spousta dětí, obzvláště menších, si přeje zůstat po rozvodu s matkou a otcové jejich přání většinou respektují. U menších dětí, s nimiž je matka na rodičovské dovolené nebo dítě starší, které není schopno se odpoutat z péče matky, není vhodné násilím svěřovat do péče byť sebeschopnějšího a milujícího otce. Žádoucí je široký styk otce s dítětem, který mu umožňuje v maximální míře se podílet na jeho výchově. Právě styk druhého rodiče s dítětem je nejčastější příčinou sporů.

Zákon ukládá rodiči, kterému je dítě svěřeno do péče, povinnost respektovat jeho právo na styk s druhým rodičem a k těmto kontaktům je připravovat a pozitivně motivovat. Bránění v přirozeném kontaktu je překážkou přirozené potřeby dítěte. Navíc opakovaný negativní postoj a osobní pomsta vůči druhému rodiči je psychopatologickým jevem. Výsledkem takového jednání může být vypěstování syndromu zavrženého rodiče, kdy jsou zničeny prakticky veškeré vazby dítěte s ním. Zkušený pozorovatel může tendence rozpoznat, a to aniž by položil jakoukoli otázku.²⁶ V Zákoně o rodině č. 94/1963, Sb., ve znění pozdějších předpisů, se v § 27, odst. 2 uvádí: „..... Bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem, pokud je opakovaně bezdůvodné, je považováno za změnu poměrů, vyžadující nové rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti.“²⁷

²⁵ Jeroným Klimeš, Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu [online]. [citace 2014-02-19]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

²⁶ BAKALÁŘ, Eduard, Rozvodová tematika a moderní psychologie, Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1089-2, s. 20-21

²⁷ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zodpovědný rodič se naopak musí vyvarovat jakéhokoli zklamání dítěte – bezdůvodně si pro ně v určenou dobu nepřijet, jezdit pozdě a jinak je opakovaně zklamávat. Děti pak nabudou dojmu, že o ně rodič až tak úplně nestojí a ztrácí o kontakty s ním postupně zájem.

Pokud rodiče dítě skutečně milují, nestačí jen, aby je nezastrašovali, vědomě s ním nemanipulovali, je nutné, aby se k sobě navzájem i nadále chovali jako rodiče, i když partnerský vztah již mezi nimi skončil. Je nezbytné, aby dítě mělo o svém druhém rodiči i nadále dobré mínění, respektovalo jej a uznávalo jako autoritu. Být neutrální je jistě lepší než vyvolávání nepřiměřených negativních emocí. Pokud rodičům na dítěti záleží, připomínají mu, že má pouze jednu matku a jednoho otce, kteří jej nikdy nepřestanou mít rádi.²⁸

Dítě potřebuje mít oba rodiče i za okolností, že nežijí společně. Navíc se v péči o ně mohou vzájemně zastupovat. Důvodem může být nejen pracovní zaneprázdnění, ale například náhlá hospitalizace, dlouhodobější nemoc apod. Dává jim možnost střídat se v doprovázení dítěte do školky, do školy, do zájmových kroužků, k lékaři, společně zajistit přípravu na vyučování apod.²⁹

Zdravě fungující výlučná péče eliminuje „odstavení druhého rodiče na vedlejší kolej“ a dává dítěti reálnou šanci být vychováváno oběma rodiči, byť sdílí společnou domácnost jen s jedním z nich. Rodičovské vzory jsou v procesu socializace nepostradatelné. Role matky a otce se vzájemně doplňují a dítěti vytvářejí ucelený obraz o životě a vztazích nejen mezi rodiči, ale ve společnosti obecně. Dítě poznává model jak řešit i náročnou životní situaci bez nedůstojných negativních emocí. Znovu připomenu již výše citovaný názor Jeronýma Klimeše v podkapitole 1.4 Rozvod rodičů, že ani ne tak rozvod, jak nezdravé rozvodové tahanice, v nichž dítě nedobrovolně hraje roli prostředníka, je pro ně tím největším traumatem.

„Dítěti dělá dobře, když mu matka řekne: „Mám radost z toho, že miluješ svého otce a rád ho navštěvuješ. Budu jen ráda, když jednou budeš takový jako on. Ctím tvého otce v tobě...“ Podobná slova chce dítě slyšet i od otce, když mluví o matce.“³⁰

2.2 Společná péče

Společná péče znamená, že oba rodiče společně rozhodují za dítě v důležitých záležitostech, které se jej dotýkají – výběr školy, dětského lékaře, náboženských aktivit. Jindy si mohou tyto pravomoci rozdělit tak, že jeden z nich se stará o vzdělání dítěte, druhý zajišťuje již výše

²⁸ MATĚJČEK, Zdeněk, Výbor z díla, Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-1056-6, s. 389

²⁹ BAKALÁŘ, Eduard, Rozvodová tematika a moderní psychologie, Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1089-2, s. 20-21

³⁰ PREKOPOVÁ, Jiřina, Aby láska v rodinách proudila, Praha: Monika Vadesová-Elšíková, 2012, ISBN 978-80-904991-0-2, S. 163

zmiňovaného lékaře, popř. mimoškolní aktivity atd. Vždy ale spolupracují a vzájemně se respektují. Tento stav vyžaduje velkou dávku vzájemné tolerance a dobré vůle. Druhou stránkou je společná fyzická péče. Výraz společná fyzická péče neznámá vyvážením pobytu v domově rodičů rovnoměrně tak, jak to určuje výhradní, popř. střídavá péče. Děti pobývají u každého rodiče časový úsek, který je dán především situací, vyhovující v danou chvíli všem zúčastněným. Může se jednat buď o pravidelné intervaly, např. několikrát týdně, měsíčně, popř. i ročně, jindy se jedná o nahodilé pobyty dle aktuální situace.³¹

Společná péče vyžaduje velkou dávku flexibility a spolupráce. Respekt je nesmírně důležitou podmínkou, která dítěti dává neustále pocit vědomí, že oba rodiče jsou pro něj stejně důležití a zachovávají mu vědomí trvalé jistoty. V praxi se společná péče osvědčila např. v situacích, kdy rodiče i po rozvodu zůstali bydlet v jednom domě či bytě, což ovšem není tolik časté. Poměrně běžným příkladem společné péče je v případě dětí, nejčastěji již středoškoláků s řadou různých mimoškolních aktivit, ať se již jedná o sport nebo aktivity uměleckého rázu, kteří se k rodičům vracejí aktuálně dle momentální situace s ohledem na školní rozvrh, sportovní trénink atd. U menších dětí kopíruje zájmové kroužky, návštěvu školní družiny, popř. směnné zaměstnání rodičů apod. Vždy se tedy jedná o individuální časové rozložení fyzické péče.

Obecně v případě společné péče rodiče neztrácejí pocit své vlastní ceny, nejsou vystaveni situaci, kdy se s dítětem mohou jen stýkat a pro dítě jsou i nadále průvodcem a ochráncem v situacích, s nimiž se v běžném životě setkává. Rodiče oceňují právo rozhodovat o všech zásadních záležitostech rovnou měrou.

Společná péče je v některých případech vhodnou formou úpravy výkonu rodičovské odpovědnosti, ale není mnoho rodičů, kteří ji dokážou úspěšně realizovat. Jen v málo případech je možné, aby lidé, kteří spolu nevycházel za trvání manželství, spolu dokázali komunikovat a spolupracovat v takové míře, aby zvládli o dítě po rozvodu pečovat společně. Děti by neměly být svědky hádek, naopak by v nich mělo být posilováno vědomí vzájemné rodičovské tolerance. Děti z rodin, kde byla úspěšně realizována společná péče, mají vyšší míru sebeúcty a méně negativních postojů k rozvodu rodičů.³²

Společná péče má řadu společných znaků s péčí střídavou, která je dána svou pravidelností a je jí podrobně věnována třetí a čtvrtá kapitola.

³¹ WARSHAK, Richard Ades, *Revoluce v porozvodové péči o děti*, Praha: Portál, 1996, ISBN 80-7178-089-8, s. 148-150

³² WARSHAK, Richard Ades, *Revoluce v porozvodové péči o děti*, Praha: Portál, 1996, ISBN 80-7178-089-8, s. 161-168

2.3 Střídavá péče

Střídavou péči upravuje § 26, odst. 2 Zákona o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů následovně: *“Jsou-li oba rodiče způsobilí děti vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popř. střídavé výchovy obou rodičů, je-li tento v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.”*³³

Princip střídavé péče spočívá v tom, že v určitém, předem daném časovém intervalu, pobývá dítě střídavě u každého z rodičů. Interval střídání je většinou jeden týden, popř. čtrnáct dnů, ale jsou známy i případy, kdy se děti střídají např. po jednom měsíci. Oběma rodičům je stanovena přiměřená vyživovací povinnost.

Střídavá péče byla dlouhou dobu odbornou i laickou veřejností přijímána s menšími či většími rozpaky. Ještě pět let po jejím zakotvení v právním řádu se v této situaci příliš mnoho nezměnilo. Klienti měli málo informací, o něco lépe na tom byli právníci. Až do roku 2003 převládaly názory, které preferovaly benevolentní dohodu o střídavé péči, teprve později se postupně po zkušenostech došlo k závěru, že střídavou péči je skutečně nutné dát do rozsudku. Ani tak není vyhráno. Nejdříve proběhne jednání, poté vyhotovení rozsudku, odvolací lhůta, atd.³⁴

Vychovávat dítě a pečovat o ně je nesmírně náročné a zodpovědné, ale pokud se na péči o ně rovnoměrně podílejí po rozvodu oba rodiče, je to jistě pro všechny velmi přínosné. Rodiče se na sebe vzájemně mohou spolehnout a ve větší míře se zastoupit, což jistě významnou měrou přispívá k duševní pohodě a vyrovnanosti nejen dětí, ale i jich samotných. Současně slibuje ulehčení náročného břemene, které představuje výhradní péče.³⁵

V České republice nebyly dosud provedeny výzkumy, jaký dopad má střídavá péče na děti v dospělosti, nehledě k tomu, že právní úpravou byla střídavá péče zavedena až v roce 1998.

*„Faktem je, že u nás neexistuje reprezentativní a metodologicky korektní výzkum porovnávající vývoj a adaptaci dětí na střídavou péči a na svěřením do péče jednoho z rodičů. Obdobné výzkumy budou vždy problematické. Opravdu přesvědčivý by byl výsledek srovnávající obě varianty péče u konkrétního dítěte souběžně. To je pochopitelně nemožné.”*³⁶

Největší výzkumná práce byla provedena v USA, kde střídavá péče byla do soudní praxe zavedena v roce 1973. Výzkum byl poměrně velice podrobný. Bylo sledováno 140 ukazatelů. Bylo zjištěno, že děti byly mnohem lépe adaptovány v oblasti rodinných vztahů, tělesného i duševního zdraví,

³³ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

³⁴ NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 79-81

³⁵ WARSHAK, Richard Ades, Revoluce v porozvodové péči o děti, Praha: Portál, 1996, ISBN 80-7178-089-8, s. 153

³⁶ NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 57

měly vyšší míru sebeúcty. Výzkumy jasně vyzněly pro střídavou péči. Někteří odborníci však poukázali na metodologické nedostatky tohoto výzkumu.³⁷

Ve Velké Británii je nyní podobná situace jako ještě nedávno v naší republice a o něco dříve i v Austrálii. Zde byla na základě neustálého tlaku z řad nespokojených otců prosazena novela zákona, která preferuje po rozvodu sdílenou péči, obdobu naší střídavé péče. Na Univerzitě v Oxfordu provedli výzkum, z něhož vyplynulo, že většina respondentů vnímá, že je prioritní především kvalita péče. Jako předpoklad sdílené péče se jeví být flexibilita rodičů a jejich schopnost domlouvat se a neopomenutelné je individuální posuzování zájmů dítěte. V Austrálii byla automaticky upřednostňována střídavá, v jejich právní úpravě sdílená péče, v roce 2006. Průzkum byl proveden na vzorku 130 dětí z rodin, kde byla sdílená péče praktikována. Výsledky nebyly nijak příznivé. Děti trpěly pocity úzkosti až zoufalství, byly problémovější než děti žijící v jiné porozvodové úpravě. Jednoznačně z výsledků průzkumu vyplynulo, že sdílená péče je téměř vyloučena v konfliktní rodině.³⁸

V každém případě je nutné na střídavou péči pohlížet z několika hledisek. Především je žádoucí zabývat se jejími předpoklady, riziky, pozitivy, zajímat se o zajištění materiálního a psychického zázemí dítěte a s ohledem na výše uvedené zvážit možnost její realizace. Navíc je velmi důležitý individuální postoj dítěte. Jeden malý chlapec se v rámci pohovoru na oddělení sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) vyjádřil, že již nechce být „poštovním balíkem“. I to může být jedním z důvodů, proč je střídavá péče pro toto konkrétní dítě nevhodná.

Aby mohla střídavá péče ještě účinněji naplnit přirozená práva dítěte být vychováváno oběma rodiči, je právě jeho postoj k této porozvodové úpravě velmi zásadní. Rodiče nemohou návrh střídavé péče odůvodňovat tím, že dítě „zůstane s oběma z nich“. I takové názory sociální pracovníci slýchají. Smyslem střídavé péče je a vždy musí být blaho dítěte a co nejlepší naplnění jeho práv a potřeb.

³⁷ NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 57-58

³⁸ Zkušenosti se střídavou péčí v zahraničí [online]. [citace 2014-03-18]. Dostupné z: <http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/229-zkusenosti-se-sp-v-zahranici>

3 STŘÍDAVÁ PÉČE

Jak bylo v předchozích kapitolách uvedeno, střídavá péče byla upravena novelou Zákona o rodině č. 91/1998, Sb., konkrétně v § 26, odst. 2. Ještě před novelizací mohl soud rozhodnout o svěřením nezletilého do společně či střídavé péče rodičů, ale jen za předpokladu, že takovou úpravu výkonu rodičovské odpovědnosti sami navrhli.³⁹

Střídavá péče se tak stala další alternativou jak upravit porozvodovou péči o dítě v zájmu lepšího naplnění jeho práv a současně potřeby být vychováváno oběma rodiči a trávit s oběma rovnoměrný čas, radovat se ze svých úspěchů a prožívat svá malá trápení.

Zejména ze strany otců je o tuto formu porozvodové péče velký zájem. Vždy měli a stále ještě mají pocit, že náš právní řád více „straní matkám“ a jejich zájmy jsou utlačovány do pozadí. Především tedy tatínci spatřují ve střídavé péči možnost, jak se i po rozvodu co nejvíce podílet na výchově svých dětí. Ztrácejí pocit „víkendových tatínků“, kteří z důvodu poměrně krátkého časového prostoru mají minimální možnost na dítě výchovně působit. Týdenní, popř. čtrnáctidenní nebo jinak časově ohraničený pobyt dítěte jim dává více příležitostí, jak s ním sdílet školní povinnosti, volnočasové aktivity, sportovat, menším dětem číst večer pohádky apod. I nadále je však střídavá péče velmi diskutovaným tématem a názory na ni se poměrně liší. Někteří psychologové, lékaři, právníci a učitelé se spíše přiklánějí k názoru zajistit dítěti stabilní prostředí na základě péče jednoho rodiče se širokým stykem s druhým rodičem. Dětem pak nechybí jistota, bezpečí, zázemí, pocit domova, místo, kam patří. Druhá skupina zainteresovaných vidí ve střídavé péči průlomové řešení v úpravě porozvodové péče o děti, hodnotí rovný podíl rodičů na jejich výchově, rovnoměrný kontakt s nimi, eliminaci syndromu zavrženého rodiče apod.

Poukazují na tyto pozitivní aspekty střídavé péče:

- zmírňuje škodlivý účinek rozvodu
- redukuje porozvodové komplikace
- oba rodiče zůstávají pro dítě stejně důležití, mohou se ve větší míře zastoupit při krizových situacích
- umožňuje rodičům předat dětem model jak spolupracovat v obtížných situacích⁴⁰

Aby byla střídavá péče skutečně realizována ku prospěchu dítěte a tlumila náročné porozvodové napětí, vyžaduje obrovskou míru tolerance na straně obou rodičů. Současně nemůže být vnímána jako vítězství nad výlučnou péčí.

³⁹ NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 159

⁴⁰ BERGER, Maurice; GRAVILLON, Isabelle, Když se rodiče rozvádějí. Jak pochopit citění dítěte a jak mu po moci, Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-843-2, s. 126

V následujících podkapitolách jsou popsány důležité faktory, jejichž správné vyhodnocení může mít významný vliv na její úspěšnou realizaci v praxi.

3.1 Předpoklady střídavé péče

Aby střídavá péče skutečně hájila zájmy dětí, naplňovala jejich přirozené potřeby a byla synonymem psychické pohody, harmonie a citového zázemí, je nutné ji vždy posuzovat individuálně. Existují však některé nezbytné a neopomenutelné předpoklady, jejichž posouzení v kontextu konkrétní rodiny může významně ovlivnit její úspěšnou realizaci v praxi.

Střídavou péčí nemůžeme chápat jen jako naději pro frustrované rodiče. Pravdou zůstává, že je odstraněna jakási svátečnost kontaktů s druhým rodičem. Dítěti má lépe naplnit jeho právo být vychováváno, rozmazlováno, káráno i chváleno oběma rodiči.

Střídavá péče je většinou vhodná u rodičů, kteří se na ní dobrovolně dohodnou, tolerují jeden druhého, vyrovnají se se skutečností, že ten druhý má jiného životního partnera, jsou schopni spolu komunikovat s úctou, respektem, shodnou se na výchově, která má jasný řád a pravidla. Neměla by působit dětem problémy v jejich životě, rozdvojit výchovu, a to ani například tím, že by musely navštěvovat dvě školy, kde v každé mají vlastní rámcové programy a jejich výuka není jednotná. Nemůže být zpřetřhán kontakt s jejich kamarády ani omezovány jejich mimoškolní aktivity. Při svěřování dětí do střídavé péče je proto nutné rozhodovat skutečně individuálně.

Obecně lze o vhodnosti střídavé péče uvažovat za níže uvedených okolností:

- pokud je tato úprava nejvhodnější formou porozvodové péče
- v případě, že je dítě starší 3 let schopné separovat se od péče matky
- pokud má dítě možnost prožívat pozitivní zkušenost ze vzájemné spolupráce rodičů
- jestliže se rodiče domluví a jsou schopni dodržovat nastavená pravidla
- pokud jsou problémy schopni řešit případně i s odborníkem
- není-li dítě ohroženo nebo traumatizováno ze strany rodiče

Odbornou literaturou, která se problematikou střídavé péče zabývá, se v podstatě prolínají následující předpoklady, které mají pomoci při rozhodování. Patří sem zejména:

- dohoda rodičů o střídavé péči
- respektování přání dítěte
- schopnost rodičů společně řešit problémy výhradně bez přítomnosti dítěte
- zachovat možnost návštěvy stejné školy a nevytrhávat dítě ze známého prostředí a z okruhu jeho kamarádů a širší rodiny
- zastávat podobné výchovné styly
- domluvit se na zásadních záležitostech ohledně dítěte, např. místo trvalého bydliště, výběr školy, uplatnění daňového zvýhodnění, vyřizování osobních dokladů (pas, občanský průkaz) a další⁴¹

Především je nutné se zamyslet nad základní otázkou, zdali je vhodné doporučit střídavou péči, pokud s tím jeden z rodičů nesouhlasí. Lze totiž předpokládat, že v takové situaci na sebe nedokáže převzít veškeré povinnosti, které z ní vyplývají. Už samotná dohoda rodičů o střídavé péči je praktický důkaz o tom, že mají zájem i do budoucna řešit problémy alespoň jako rodiče, když se jako partneři již dávno rozešli.⁴²

Významný psycholog, zabývající se mimo jiné problematikou střídavé péče, Tomáš Novák se domnívá, že souhlas obou rodičů je nutný. Je jednoznačně odpůrcem „střídavky“ proti vůli jednoho z rodičů.⁴³

„...občas v textu užívám označení „střídavka“. Mnohokrát jsem jej slyšel od mužů. Ani jednou od žen. Možná to naznačuje i genderové rozdíly v přístupu k věci. Muž jako by byl úlevně veselý, radostně oceňující konečně reálnou šanci nebýt „tátou druhé kategorie“. Přístup žen – samozřejmě až na výjimky – připomíná pochmurně známou poznanou nutnost přinášející ztráty.“⁴⁴

V praxi se však často stává, že jeden z rodičů (většinou matka, ale není to pravidlem), přistupuje k možnosti střídavé péče velmi nedůvěřivě, téměř až s negativním postojem. I přesto je nakonec střídavá péče realizována, jsou-li k tomu dány další nezbytné podmínky a dětem tato porozvodová úprava vyhovuje. Zpočátku tedy dohoda rodičů nemusí být vždy rozhodující. Její vlastní realizace

⁴¹ BERGER, Maurice; GRAVILLON, Isabelle, Když se rodiče rozvádějí. Jak pochopit citění dítěte a jak mu pomoci, Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-843-2, s. 115

⁴² Jeroným Klimeš, Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu [online]. [citace 2014-02-19]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

⁴³ NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 47-48

⁴⁴ NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 9

nakonec nejlépe ukáže, zda-li tato volba byla správná. Podobné je to za okolností, kdy si střídavou péči nepřejí děti. Je na místě hledat řešení u rodičů, kteří mohou dítěti umožnit si tento model vyzkoušet „nanečisto“, a vysvětlit jim, co střídavá péče znamená. Děti přibližně starší 12ti let by měly mít právo veta, a to nejen v případě střídavé péče. Soudy a úřady by měly jejich přání respektovat.⁴⁵

Výše uvedené právo dítěte je garantováno právní úpravou § 100, odst. 4, zák. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

„V řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho názor ve věci. Názor nezletilého dítěte soud zjistí výsledkem dítěte. Názor dítěte může soud ve výjimečných případech zjistit též prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Výslech dítěte může soud provést i bez přítomnosti dalších osob, lze-li očekávat, že by jejich přítomnost mohla ovlivnit dítě tak, že by nevyjádřilo svůj skutečný názor; přítomnost důvěrníka dítěte, který není jeho zákonným zástupcem a o jehož účast u výsledku dítě požádá, může soud vyloučit jen tehdy, je-li jeho přítomností mařen účel výsledku. K názoru dítěte soud přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti.“⁴⁶

Tomáš Novák se odkazuje na článek L. Švrčinové v periodiku Právo a rodina 5/2012, kde se uvádí: „...Celkově byla Česká republika zhodnocena jako ignorující vůči doporučením Výboru OSN pro práva dítěte, která u nás opakovaně nedochází naplnění. ... Respektování názoru dětí v oblastech, které se jich dotýkají, je v některých zahraničních zemích, na rozdíl od České republiky, strategií.“⁴⁷

Mnohem častěji než výsledkem u soudu je názor dítěte zjišťován prostřednictvím kolizního opatrovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), který s nezletilým vede pohovor a poté zasílá soudu výchovnou zprávu. Ve skutečnosti je velmi těžké správně posoudit míru skutečného přání a pocitů dítěte a oddělit je od toho, co je mu podsouváno. Pohovor s dítětem je proto vhodné vést spíše jako neformální povídání směřující k problematice, která je v danou chvíli zásadní. Mezi řádky lze pak vyčíst řadu detailů, které mnohdy o leccčem vypovídají. Většina dětí navíc nedokáže přesvědčivě lhát a mnohdy sdělí věci, o nichž sami rodiče nemají ani tušení.

V případě pochybností kolizní opatrovník navštíví dítě např. ve škole, ve školní družině apod. bez toho, aniž by s návštěvou předem seznámil rodiče. Jedná se zejména o situace, kdy je reálné

⁴⁵ Jeroným Klimeš, Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu [online]. [citace 2014-02-19]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

⁴⁶ Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁷ NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 18

nebezpečí, že rodič bude dítě před konáním pohovoru ovlivňovat. Zkušenosti z praxe a poznatky o duševní a fyzické vyspělosti dítěte jsou podkladem pro domněnku, že pokud dítě není minimálně v adolescentním věku, není schopno rozumně posoudit všechna fakta o rodičovské výchově a nemůže být spolehlivým posuzovatelem svých nejlepších zájmů.⁴⁸

Předpoklad věcné komunikace je u dobře fungující střídavé výchovy samozřejmostí. Dítě rozvodem ztrácí, alespoň ze svého pohledu, „pevnou půdu pod nohama“. Velkou roli v adaptaci hrají také jeho kamarádi a spolužáci, se kterými děti tráví volný čas i mimo vyučování. Pro dítě není vhodné, aby současně s místem fyzického pobytu střídavě u rodičů měnilo také školu. Znamená to zvýšené nároky na školní přípravu, navíc rámcové programy se mohou lišit, stejně tak používané učebnice, odlišný může být i celkový režim školy, stejně tak systém výuky, program volnočasových aktivit, školních výletů apod. Velký problém by mohly mít děti se sníženou schopností adaptability a dále děti, které se potýkají např. s poruchami učení nebo mají individuální výukový plán.

Nejen se školou souvisí nutnost zachování podobných výchovných stylů, které na sebe musí navazovat a ne být v rozporu. Není možné, aby to, co matka zakáže, otec dovolí a naopak. Benevolentnost, přísnost, odměny, tresty, pochvaly..., to vše by mělo mít podobný řád u obou rodičů.

S péčí o dítě je také spojena řada, dá se říct, administrativních povinností. Jedná se zejména o trvalé bydliště dítěte, registraci u dětského lékaře, u zdravotní pojišťovny, vyřizování osobních dokladů dítěte, uplatnění slevy na dani apod. To vše jsou záležitosti, které je nutné vyřizovat po vzájemné dohodě. To ovšem znovu souvisí se zdravou a konstruktivní komunikací mezi rodiči.

Všechny uvedené předpoklady střídavé péče je nutné vzít v úvahu v případě, pokud o ní rodiče uvažují.

3.2 Rizikové faktory

Jak bylo výše uvedeno, názory na střídavou péči se diametrálně liší od „všeléku“ až po téměř „katastrofickou“ vizi. K problematice rizik střídavé péče se vyjádřil Tomáš Novák následovně:

„...považuji za chybné obviňovat střídavou péči z problémů primárně vyplývajících z rozvodu rodičů.“⁴⁹

⁴⁸ BAKALÁŘ, Eduard, Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem (Tři studie problému), Praha: Triton, 2008, ISBN 978-80-7387-119-2, s. 18-25

⁴⁹ NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 79

Tomáš Novák ve své knize „Střídavá péče o dítě“ na základě prováděného výzkumu shrnul nejčastější vnímané rizikové faktory střídavé péče ze strany žen. U mužů se s námitkami nesetkal.

- dítě nebude nikde doma
- dítě může být ovlivňováno jedním rodičem proti druhému
- jeho výchova bude nejednotná
- náročnost stálého cestování a střídání prostředí
- problémy s dvojitým vybavením⁵⁰

S odkazem na první námitku se můžeme setkat s výrazy typu - „batůžkář, poštovní balík, tulák, bezdomovec“. Může to tak být, pokud střídavá péče vnímána jako fakt, o kterém někdo – soud, pouze rozhodl a já rodič nebo dítě jen plním povinnosti vyplývající z rozsudku. Stejně tak pokud rodiče jen pro uspokojení vlastních potřeb, aby ani jeden z nich dítě neztratil, trvají za každou cenu na střídavé péči. Pokud si ji dítě výslovně nepřeje, těžko se adaptuje, lpí na prostředí, ve kterém žije, není vhodné násilím jeho názor měnit. Podobná situace je u dětí, kterým byl např. diagnostikován syndrom ADHD a velké změny mohou jejich problém ještě zhoršit. Dítě s výukovými potížemi také může stálé stěhování hůř snášet. Specifická je pak péče o zdravotně postižené dítě. Záleží na stupni jeho postižení, léčebném režimu a možnostech rodiče přizpůsobit se této situaci atd.

Pokud se znovu vrátíme k problematice dvojího domova, není výjimkou, že některé děti pobývají i několik dnů, např. z důvodu pracovních povinností rodičů, u babičky a dědečka. Nikomu to nepřijde divné. Stejně tak se mnohem často stěhují děti v případě, kdy to vyžaduje nejčastěji zaměstnání rodičů – zejména umělci, diplomaté, vojáci z povolání atd. Dítě je velmi adaptabilní obzvláště za situace, kdy jim rodiče vytvářejí příznivé a harmonické prostředí. Jsou typy dětí, které jsou „všude doma“, naopak řada z nich má s adaptací problémy, trpí nespavostí, může mít fyzické problémy, zhoršuje se školní prospěch. Potom je na místě provést změnu úpravy výkonu rodičovské odpovědnosti, popř. o střídavé péči vůbec neuvažovat.

Nebezpečí ovlivňování dítěte ze strany druhého rodiče není jen problémem střídavé péče, kdy má ale rodič pro manipulaci větší časový prostor.

Názory odborníků se různí i v otázce vhodnosti střídavé péče v návaznosti na věk dítěte. V podstatě lze říct, že do tří let věku není příliš vhodná. Děti tak nízkého věku potřebují mnohem více stabilitu prostředí, pravidelný denní režim a velmi často by těžce nesly separaci od matky. I přesto jsem se

⁵⁰ NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 78

setkala s rodiči dvouletých dvojčat, kteří střídavou péčí praktikují téměř rok a zatím se na OSPOD s případnými problémy neobrátili.

Je také nutné zvážit, v jakém reálném časovém horizontu bude střídavá péče probíhat. Pokud dítě v průběhu např. půl roku bude nastupovat do školy a vzdálenost bydliště matky a otce by neumožňovala docházku do jedné školy nebo jen s velkými obtížemi, v takovém případě není střídavá péče patrně tím nejlepším řešením.

Jeroným Klimeš poukazuje i na jiné problémy. Mohou nastat v případě, kdy si rodič najde nového partnera, jehož dítě odmítá akceptovat a často v něm vidí viníka rozpadu rodiny. Dítě nemůže být nuceno „někoho mít rádo“ za každou cenu. Je pak vhodnější dítě svěřit do výlučné péče jednoho rodiče a zachovat široký styk s druhým rodičem. I nadále by dítě nemělo být nuceno do kontaktu s novým partnerem, a to i za cenu, že jej zakáže alespoň dočasně soud. Velmi pak záleží na postoji přijímaného rodiče. Pokud on bývalému partnerovi odpustí, snadněji se tak stane i ze strany dítěte a celá situace se postupně stabilizuje. Rodiče mohou současně využít odbornou pomoc a situaci zavčas řešit. Nelze opomenout ani socioekonomickou situaci obou rodičů. Pokud je mezi nimi velmi zásadní rozdíl, střídání mezi „chudým a bohatým“ rodičem pak není vhodné. Celkově styl života rodičů by měl být podobný. Jedná se např. o situace, kdy jeden z nich pracuje dvanáct i více hodin denně a druhý si pro dítě vytvoří delší časový prostor, jeden z rodičů žije nočním životem (umělci, zaměstnanci nočních barů) a druhý pracuje přes den a v noci spí. Oba rodiče musí být schopni zajistit běžný chod domácnosti. V případě otce, který považuje praní, žehlení a vaření za výlučně „ženskou záležitost“, by asi střídavá péče příliš nefungovala. A jakou délku cyklu vlastně zvolit? V tomto případě Jeroným Klimeš vidí jako optimální střídání po jednom týdnu. Více než třítydenní cyklus ztrácí princip střídavé péče, lze jej považovat za střídání výlučné péče. Vždy je nutné sledovat, jak je dítě schopno se při přechodech adaptovat.⁵¹

Patrně není vhodné o střídavé péči uvažovat za situace, kdy rodič skutečně nemá na dítě čas z důvodu např. náročného povolání – řidič kamionu, zahraniční pracovník často odjíždějící na několikadenní služební cesty apod.

To, že se otec o dítě nedokáže postarat – je alkoholik, násilník, pedofil, drogově závislý, s kriminálními úmysly apod., musí vždy posoudit jedině odborník. To, že si to o něm myslí bývalá manželka, skutečně nestačí.⁵²

⁵¹ Jeroným Klimeš, Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu [online]. [citace 2014-02-19]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

⁵² NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 73

I přesto, že se některé výše uvedené argumenty jeví jako hraniční, nejsou ničím výjimečným. V takovém případě může situaci posoudit soudem určený znalec. Vzhledem k tomu, že se řízení prodlužuje a jedná se o poměrně finančně nákladnou záležitost, rodiče se mnohdy raději dohodnou.

Krátce již bylo zmíněno další riziko vylučující či omezující možnosti střídavé péče. Dítě by mělo navštěvovat jednu školu s konkrétním výukovým programem, ve které je adaptované na způsoby vyučování, materiální a technické zázemí školy, pedagogové znají schopnosti a možnosti žáka a pozorují jeho úspěchy, popř. problémy v průběhu školního roku. Střídání školy může být nežádoucím narušením vzdělávacího procesu, což by mohlo negativně ovlivnit úroveň vzdělání dítěte.⁵³

Pokud chceme zobecnit názor Jeronýma Klimeše, nelze říct, že se poukazováním na jednotlivé problémy snaží rodiče od střídavé péče odradit. Naopak, je schopen velmi dobře upozornit na všechna možná rizika a problémy, které mohou nastat, ale současně dává doporučení a rady, jak ji zvládnout tak, aby skutečně byla práva dítěte naplněna. Pokud si rodiče budou vědomi toho, co všechno střídavá péče v praxi znamená, jaká úskalí, ale i přínos pro dítě znamená, bude „střídavka“ (tento termín používá nejen Tomáš Novák) mnohem snadněji realizovatelná, byť za pomoci odborníků – psychoterapeutů, mediátorů, rodinných poraden atd.

3.3 Přednosti střídavé péče

V návaznosti na předchozí kapitolu je třeba podívat se na střídavou péči také z pohledu jejich předností a pozitivních aspektů. Jejich převaha, realizovatelná jen dobrou vůlí a snahou obou rodičů, dává dítěti šanci být rovnoměrně vychováváno oběma rodiči a oběma rodičům umožňuje kromě velkého podílu na výchově dítěte také se realizovat a oddechnout si. Současně minimalizuje mocenské postavení jednoho z rodičů, nenarušuje vazby v širší rodině a přináší tak dítěti širší emocionální prostředí. Kromě toho mu dává příležitost lépe se adaptovat v náročné prozvodové situaci. V případě, že jsou rodiče schopni spolupracovat, jsou pro dítě příkladem jak korektně a slušně zvládat složité životní problémy. Pozitivní je fakt, že po rozvodu zbývá dítěti láskyplný vztah k oběma rodičům, který musí být maximálně podporován.⁵⁴

Výhradní péče může být nástrojem k popouzení proti některému z rodičů, stejně tak k manipulování dítěte k omezování jeho styku s druhým rodičem. Rodič s výhradní péčí bude své

⁵³ Jeroným Klimeš, Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu [online]. [citace 2014-02-19]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

⁵⁴ NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN978-80-262-0342-1, s. 45

jednání méně kontrolovat, fungování této úpravy je méně na očích než střídavá péče, kdy se rodič mnohem lépe ovládá.⁵⁵

Řada odborných studií potvrdila, že děti adolescentního věku hodnotí probíhající střídavou péči spíše kladně. Stýská se jim méně po otcích, snadněji se vyrovnávají s rozvedem rodičů. Toto jistě není případ dětí, jejichž rodiče se střídavou péčí nesouhlasili nebo jsou děti neustále vystaveny jejich trvalým sporům. V roce 2000 /Fabricius, Hall/ byl proveden výzkum ve skupině 820 vysokoškoláků. V této skupině 10% vyrůstalo v rozvedené rodině se střídavou péčí. 70% dotazovaných mělo zájem vídat se s oběma rodiči po stejnou dobu. 93% ji označilo za nejlepší volbu. Jiný výzkum na stejném vzorku /Fabricius 2003/ zjistil, že by si 48% respondentů přálo, aby mohli vídat své otce častěji nebo s oběma rodiči strávit stejný čas. Z dalšího výzkumného vzorku 99 vysokoškoláků vyplynulo, že ti, kteří doposud vyrůstali ve střídavé péči rodičů, se dokázali mnohem lépe adaptovat na porozvodovou situaci než ti, kteří vyrůstali ve výlučné péči jednoho z rodičů. Podle současné odborné literatury by děti hodnotily aktuálně i s odstupem času střídavou péči kladně. Většina dětí vypovídala, že pokud se otec během pěti let po rozvodu málo angažoval do jejich výchovy, pociťovaly zhoršení jejich vzájemného vztahu.⁵⁶

Pravidelný a dlouhodobější kontakt s oběma rodiči, možnost s nimi rovnoměrně sdílet nejen volný čas, ale i školní povinnosti, příležitost povídat si s nimi, u malých dětí šanci prožívat intimitu večerního uspávání s pohádkou, to vše velmi pozitivně ovlivňuje psychiku dítěte zatíženou rozvedem rodičů. Dítě není odkázáno na víkendová setkání s druhým rodičem, která neskytají tak velký časový prostor jako např. týdenní cyklus střídavé péče. Rodiče se mohou v případě neočekávané situace snadněji zastoupit – např. hospitalizace v nemocnici, nečekaná služební cesta a další.

Velmi často diskutovaným tématem je neustálé se stěhování od jednoho rodiče ke druhému. Názory se opět různí. Není však nutné hned hledat problém. Dítě se v podstatě stěhuje i za situace, kdy je svěřeno do výhradní péče, neboť ve fungující rodině, ať už pravidelně či nepravidelně, odjíždí na vybrané víkendy k mámě nebo tátovi. Malé děti si navíc nic nechystají, vše mají připravené od rodičů. A zkusme situaci vidět tak, že místo tří pokojů u matky má dítě k dispozici pět pokojů ve dvou bytech rodičů. I přesto, že vše pro blaho dítěte, faktem zůstává, že již samotný rozvod není téměř ve většině případů v jeho prospěch. Dítě chce mít maminku a tatínka pohromadě, s výjimkou patologického chování rodiče atd. A je opomíjením střídavé péče skutečně

⁵⁵ Václav Mertin, Dvakrát doma, psáno pro MF DNES 27. 7. 2011 [online]. [citace 23-12-04]. Dostupné z: <http://stridavka.cz/dvakrat-doma.html>

⁵⁶ BAKALÁŘ, Eduard, Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem (Tři studie problému), Praha: Triton, 2008, ISBN 978-80-7387-119-2, s. 29-30

naplňováno právo dítěte na oba rodiče? Václav Mertin považuje společnou a střídavou péči za nejlepší úpravu výkonu rodičovského odpovědnosti.⁵⁷

Jeronym Klimeš se domnívá, že je střídavá péče úspěšně realizovatelná jen za situace, kdy jsou rodiče schopni vytvořit tzv. výchovnou koalici. Nelze předem předpokládat, jak se budou rodiče chovat, zdali skutečně střídavou péčí budou lépe zajištěny potřeby dítěte. O své způsobilosti musí úřady oni sami přesvědčit. Opravdu nestačí jen fakt, že se na střídavé péči domluvili. Ztrácela by např. svůj smysl za situace, pokud by v době pobytu u jednoho z rodičů jeho výchovu zajišťovali cizí lidé, což stírá veškerý její účel. Potom je na místě výlučná péče jednoho z rodičů, tedy toho, kdo má možnost a chce o dítě skutečně pečovat. Samozřejmostí zůstává široký styk s druhým rodičem. „*V podstatě o rodičích vhodných pro střídavou péči, by OSPOD neměl pořádně ani vědět.*“⁵⁸

Střídavá péče není všelék, není revolucí v péči o děti, ani prostředkem k emancipaci otců. Za určitých, přesně určených podmínek, je to relativně přijatelné řešení typu „*jednooký mezi slepými*“.⁵⁹

Aby byla střídavá péče naplněním práv dětí, musí být akceptována rodiči i dětmi a současně je nezbytná podpora i širší rodiny. Budoucnost musí být odproštěna od výčitek, hledání viníků a chyb na obou stranách. Nemůže být ústupkem matky a výhrou otce, není ani vzájemným dokazováním si, kdo je lepší rodič. Úspěšná realizace vyžaduje stabilní psychické i materiální zázemí a vzájemnou spolupráci a komunikaci v celé rodině, především však rodičů.

Následující podkapitoly mohou být alespoň základním vodítkem pro vytvoření vhodných podmínek pro realizaci střídavé péče tak, aby mohly být minimalizovány její negativní následky. Nelze dopustit, aby nesprávné rozhodnutí bylo příčinou špatných zkušeností a prožitků dítěte, které má právo vyrůstat v klidu a harmonii.

⁵⁷ Václav Mertin, Dvakrát doma, psáno pro MF DNES 27. 7. 2011 [online]. [citace 23-12-04]. Dostupné z: <http://stridavka.cz/dvakrat-doma.html>

⁵⁸ Jeronym Klimeš, Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu [online]. [citace 2014-02-19]. [citace 2014-02-19]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

⁵⁹ NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 43

4 REALIZACE STŘÍDAVÉ PÉČE

4.1 Psychické zázemí

Fakt, že dítě potřebuje ke vstřebání nové životní situace klid, zázemí, psychickou pohodu, není ničím novým. Již V. Trnka na konci 50. let prokázal, že právě příznivé psychické klima a nepřítomnost nepříjemných rodinných sporů, hádek a výčitek umožňuje dítěti snáze přijmout nepříjemné změny v rodině.⁶⁰

„Zátěžová situace může vést ke stavu nadměrného zatížení nebo ohrožení spojeného s úbytkem uspokojení, ohrožujícímu celkovou tělesnou i duševní pohodu“⁶¹

Aby střídavá péče splnila očekávání ze strany dětí i rodičů, je nutné vytvořit vhodné psychické zázemí, které je prevencí případných psychosomatických poruch, mezi něž patří zažívací potíže, bolesti hlavy, zhoršená soustředěnost, poruchy spánku, kroucení vlasů, zadržávání, okusování nehtů.

Souhlas rodičů se střídavou péčí sice není nezbytný, ale je dobrým východiskem pro její úspěch. Případný nesouhlas by se mohl projevit jako těžko odhalitelná „studená válka“.

Dítěti musí být velmi srozumitelně a podrobně, samozřejmě vzhledem k věku a rozumovým schopnostem, vysvětlen její princip a v případě její realizace by měla tento stav akceptovat celá i širší rodina a toto uspořádání byt' nepřímo podporovat.

Psychické zázemí musí splňovat především tato kritéria:

- rodiče jsou partneři, ne soupeři
- co je u jednoho bílé, není u druhého černé
- rodiče jsou ochotni vzájemně si vyslechnout opodstatněnou kritiku
- na místě nejsou vzájemné urážky a hádky, především ne před dítětem
- u obou rodičů vládnu podobné výchovné metody
- nelze dovolit dítěti to, co druhý rodič striktně zakázal
- oba rodiče respektují intervaly střídání, pokud oba nesouhlasí se změnou.⁶²

⁶⁰ NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 16

⁶¹ VÁGNEROVÁ, Marie, Základy psychologie, Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-0841-3, s. 270

⁶² NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 28-29

Současná legislativní úprava umožňuje, aby dítě navštěvovalo dvě základní, popř. mateřské školy. Tomáš Novák se však přiklání k tomu, aby dítě navštěvovalo jednu školu, bylo ve stejném kolektivu spolužáků a kamarádů, mohlo navštěvovat zájmové kroužky. Ve své knize „Střídavá péče o dítě“ se snaží hledat veškerá pro a proti, která se střídavé péče týkají. Vychází přitom ze svých praktických zkušeností a informací, získaných prostřednictvím řady anonymních anket, které na dané téma prováděl.

Zásadní informací bylo, že se doposud v konkrétní situaci nesetkal s mužem, jenž vyloženě nesouhlasil s touto porozvodovou úpravou. Spíš se ale setkal s jejich mylnými představami o ní. Dobré zázemí dokáže i malému dítěti vytvořit nejen matka, ale i otec. Již v předchozích kapitolách bylo uvedeno, že otec dokáže být velmi „dobrou matkou“. Na druhou stranu však nelze doporučit střídavou péči u kojených dětí. Nejen maminka, ale i tatínek reagují při snaze utěšit své dítě tím, že jeho hlavičku pokládají na svoji hrud' tak, aby mohlo vnímat tlukot rodičova srdce. „...tzv. *biologická přednost v konstatování „děti patří k matce“ je pro moderní psychologii zcela nepřijatelná.*“⁶³

Je nezbytné, aby výchovné styly obou rodičů byly velmi podobné. Není tedy možné, aby se např. u matky muselo dítě pravidelně připravovat do školy, chystat si pomůcky, chodit večer včas spát atd. u otce byl pak tzv. „volný režim“ bez jakýchkoli mantinelů. Takový styl střídavé péče nemůže dlouhodobě fungovat a v budoucnu se obrací proti oběma rodičům. Dítě musí vědět, že co se týká výchovy, kázně a oprávněných požadavků musí očekávat ve stejné míře u matky i u otce. Na druhou stranu charakter dítěte nijak negativně nepoznamená, pokud je otec přísnější a matka benevolentnější, ale v zásadních věcech se rodiče musejí shodnout. Děti mohou být svěřeny do střídavé péče rodičů i v situaci, kdy jsou jejich bydliště vzdálena, např. i dva různé státy. Potom ji lze realizovat v intervalu např. půl roku se stanovením styku s druhým rodičem formou SMS, telefonátů, přes skype. Pak je jen otázkou, jak je dítě schopné se na tuto situaci adaptovat a zda u něj nemůže vyvolat neurotické problémy.⁶⁴

⁶³ NOVÁK, Tomáš, *Střídavá péče o dítě*, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN 978-80-262-0342-1, s. 59

⁶⁴ *Rozhodovací praxe střídavé výchovy při vzdálenosti bydliště*, epravo.cz 20.11.2013 [online]. [citace 2014-01-28]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/rozhodovaci-praxe-stridave-vychovy-pri-vzdalenosti-bydlist-92820.html>

Pro snadnější adaptaci na „dva domovy“ mohou rodiče využít následující praktické zkušenosti:

- drobnosti jsou důležité (hrajeme si s dětmi na honěnou, poskakujeme spolu v hromadě podzimního listí)
- využijme domácí práce (třídít ponožky, vyměnit žárovku)
- snažme se zachytit prchavý okamžik (pozorujeme západ slunce, trháme pampelišky)
- podělme se o to, co máme rádi a předávejme dovednosti (vaření, pletení, zahradničení)
- učme se od dětí (skákat panáka, jezdit na kolečkových bruslích)
- kladme důraz na tradice (každou zimu připravíme krmítko, na Štědrý den se Ježíšek hlásí zvoněním zvonečku)⁶⁵

4.2 Materiální zázemí

Materiální zázemí, které musí být samozřejmě také bráno v úvahu, můžeme vnímat v několika oblastech. Jsou to především podmínky bytové, finanční situace rodičů, sociální zázemí a zajištění dítěte běžnými potřebami jako je oblečení, obuv, hygienické potřeby, hračky, školní potřeby a jiné.

Bytové zázemí je velmi důležité, neboť dítě tráví vždy u jednoho z rodičů delší časový úsek na rozdíl od dětí ve výlučné péči, které se s druhým rodičem stýkají obvykle v krátkém časovém úseku např. během víkendu apod.

Otázku bytových podmínek nelze zobecnit pouze na plošnou výměru bytu či domu nebo počet obytných místností. Rodiče se mnohdy právě na uvedená kritéria ptají nebo poukazují na ně ve vztahu k bytovým možnostem druhého rodiče. Dítě musí mít u matky i u otce vytvořen vhodný prostor pro spaní, přípravu do školy, odpočinek a relaxaci. V úvahu je nutné brát také právo na soukromí. S tím souvisí i věk dítěte. Malé děti potřebují trávit se svými rodiči mnohem více času. Obzvláště předškolákům stačí hrací koutek, samostatné lůžko a úložné prostory pro své oblečení, osobní potřeby a hračky. Školák se musí pravidelně připravovat na vyučování nerušeně a v klidu, je proto vhodné, aby měl mimo jiné i svůj pracovní stůl se židlí. V praxi je však často běžné, že si řada dětí píše úkoly v kuchyni u jídelního stolu a na jejich výsledky ve škole to nemá žádný vliv. Důležitá je úroveň přípravy, pomoc a pochopení ze strany rodičů, jejich spolupráce apod.

Za samozřejmé je považováno, že celková úroveň bydlení rodiče odpovídá hygienickým standardům.

⁶⁵ LEE, Sally, Encyklopedie rodičovství, Nejlepší rada, jakou jste kdy dostali, Praha: Columbus, spol. s.r.o., 2004, ISBN 80-7249-089-3, s. 386

Ve vztahu k bytové otázce se Jeroným Klimeš také dotýká varianty typu střídavé péče, kdy dítě zůstává v jednom bydlišti a střídavě se k němu stěhují rodiče. Tato forma výchovy však předpokládá, že rodiče v podstatě mají tři byty. V reálu to představuje podobnou situaci, jako když rodič odjíždí např. na týden na služební cestu. Rodiče pak sami vidí, že stálé přemísťování z jednoho bydliště není nic jednoduchého a často se tak střídavá péče pro ně stává zátěží. Navíc se nereálnou stává za situace, když založí novou rodinu.⁶⁶

Posuzovat finanční situaci rodičů není jednoduchá záležitost. Rodiče musí být schopni zajistit dítěti veškeré potřeby, počínaje stravou, ale samozřejmě i nákup oblečení, obuvi, školních pomůcek, sportovních potřeb. Málokteré dítě dnes nemá mobilní telefon, počítač či notebook. Finančně nákladné jsou i volnočasové aktivity – kroužky, letní tábory, školy v přírodě, lyžařské kurzy a další. U střídavé péče se stanovuje oběma rodičům vyživovací povinnost. Vychází z příjmových a majetkových poměrů rodičů tak, aby životní úroveň dítěte neklesla.

Rodiče se musí umět domlouvat, tato podmínka se prolíná celou problematikou střídavé péče a dá se říct, že je velmi zásadní. V praxi se osvědčilo, že řada rodičů náklady hradí na polovinu, ale stává se, že movitější rodič hradí dražší věci, ostatní zakoupí rodič s menšími finančními možnostmi.

Co se týká pravidelných plateb, jako je jízdné a školní stravování, obvykle je platí ten z rodičů, u kterého je dítě aktuálně v péči. V pobírání přídavků na dítě se mohou pravidelně střídat ve čtvrtletním intervalu. Tuto situaci upravuje Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

§ 7

(3) Podmínka, že osoby spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby, se považuje vždy za splněnou, není-li dále stanoveno jinak, jde-li o

a) nezletilé nezaopatřené dítě a jeho rodiče [odstavec 2 písm. b)]; pokud rodiče dítěte uvedení v odstavci 2 písm. b) části věty před středníkem jsou rozvedeni, posuzuje se jako osoba společně posuzovaná s nezaopatřeným nezletilým dítětem rodič, s nímž dítě společně žije, a bylo-li uvedeným rodičům svěřeno dítě do společné nebo střídavé výchovy obou rodičů podle zvláštního právního předpisu,^{7a)} posuzuje se s nezaopatřeným nezletilým dítětem rodič určený na základě dohody těchto rodičů s tím, že tuto dohodu mohou rodiče změnit vždy jen k prvnímu dni kalendářního čtvrtletí.⁶⁷

Slevu na dani ze mzdy uplatňuje většinou ten z rodičů, který má vyšší příjem. Z finančních prostředků lze pak hradit některé větší výdaje jako je nákup školních pomůcek, obuvi, dražšího

⁶⁶ Jeroným Klimeš, Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu [online]. [citace 2014-02-19]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

⁶⁷ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

oblečení (zimní bunda, obuv apod.). Jindy lze prostředky využít na částečnou úhradu lyžařského výcviku, některých kroužků, fixních rovátek, brýlí a jiných výdajů.

Často diskutovaným problémem je, zdali si má dítě veškeré oblečení, obuv a hygienické potřeby převážet od jednoho rodiče ke druhému, popř. je nutné zakoupit vše, takřikajíc, dvakrát. Pokud vezmeme v úvahu finanční náklady související s vlastním rozvodem, je pak nákup dvojího oblečení jen nepatrným zlomkem. Tomáš Novák však poukazuje na jedno reálné nebezpečí, související právě s rozlišnou finanční situací rodičů, kdy se finanční prostředky movitějšího rodiče mohou stát nástrojem přetahování dítěte na jeho stranu. Bohužel mnozí z nich dětem koupí luxusní oblečení, obuv, sportovní potřeby, ale často si je k druhému rodiči nemohou vzít. Dítě si nemůže v týdnu u druhého rodiče připadat jako „chudý příbuzný“ a je jen otázkou času, kdy projeví přání být svěřeno do výlučné péče rodiče s většími finančními možnostmi. To je ovšem opět příklad toho, jak střídavá péče nemá fungovat. Navíc již nelze hovořit o střídavé péči, ale jen o variantě přetrvávajícího porozvodového boje.⁶⁸

I přesto, že lze shledat jisté rozdíly v představě o vedení domácnosti ze strany muže a ze strany ženy, nelze ale tvrdit, že se otec o dítě nepostará. Muži řadu věcí umějí, ale v manželství často nemají potřebu prát, žehlit, vařit, neboť většinu těchto prací zastávají ženy a oni se věnují pouze pomocným pracím. To však neznamená, že to nezvládnou. Pokud ale ne, dokážou se to naučit.

4.3 Spolupráce rodičů a komunikace v rodině

V předchozích kapitolách bylo uvedeno několik předpokladů, hledisek, požadavků, či jiných souvislostí, které významně ovlivňují úspěšnost střídavé péče.

Aby mohla být střídavá péče úspěšně realizována, je nezbytná spolupráce rodičů a zdravá komunikace v celé širší rodině. V případě, že jsou rodiče schopni se domlouvat, vzájemně se jako rodiče respektují a v tomto duchu vychovávají své děti, je potom velice pravděpodobné, že bude střídavá péče zárukou psychické pohody, klidného zázemí a pro dítě přínosem.

„Interakce mezi matkou a otcem slouží dětem nejen jako model vzájemného vztahu mužské a ženské role, ale je reprezentantem všech vztahů tohoto druhu, protože žádný jiný tak dobře neznají.“⁶⁹

V případě, že se rodiče nejsou schopni dohodnout ani s pomocí sociálních pracovníků, je jim doporučováno rodinné poradenství, které jim lze v krajním případě nařídit ve správním řízení. V takovém případě je však na místě zvažovat, jestli není vhodnějším řešením změna výchovného prostředí. Jak bylo v předchozích kapitolách uvedeno, o rodině, kde je realizována střídavá péče, prakticky úřady vůbec nevědí.

⁶⁸ NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, Praha: Portál, s.r.o., 2013, ISBN978-80-262-0342-1, s. 71-72

⁶⁹ VÁGNEROVÁ, Marie, Vývojová psychologie I, dětství a dospívání, Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-0956-8, s. 275

V případě střídavé péče o všech záležitostech dětí rozhodují oba rodiče. Začneme tím, u kterého z rodičů bude mít dítě trvalé bydliště. Nejčastěji to bývá na adrese původního bydliště rodiny, jindy je směrodatná adresa, kde je dítě zaregistrováno u dětské lékařky, kam chodí do školy apod.

Volba dětského lékaře souvisí se vzdáleností bydliště matky a otce. Většinou dítě zůstává v evidenci ošetřujícího lékaře, kterého navštěvuje nejčastěji již od narození. Jinou nezbytnou záležitostí je vyřizování osobních dokladů, jako je cestovní pas nebo občanský průkaz. O vydání cestovního pasu lze požádat u obecního úřadu obce s rozšířenou působností v místě trvalého pobytu dítěte. V zákoně č. 329/1999 Sb., Zákon o cestovních dokladech, ve znění pozdějších předpisů je uvedeno:

§ 17

(1) Cestovní doklad lze vydat a změny nebo doplnění údajů v něm zapsaných lze provést na žádost, která splňuje náležitosti stanovené tímto zákonem. Občanovi se vydá cestovní doklad, pokud k tomu jsou splněny podmínky stanovené tímto zákonem nebo mezinárodní smlouvou. Občanovi, který je držitelem platného cestovního pasu, lze vydat další cestovní pas jen v odůvodněných případech; odůvodněným případem se rozumí například vyřízení vízových záležitostí souvisejících s cestou do zahraničí, jestliže občan cestovní doklad naléhavě potřebuje k jiné cestě do zahraničí.

(2) Žádost o vydání cestovního dokladu, popřípadě o provedení změn v něm zapsaných údajů nebo o jejich doplnění může podat občan starší 15 let; pokud je občan nezletilý, připojí k žádosti písemný souhlas zákonného zástupce s jeho ověřeným podpisem.

(3) Za občana mladšího 15 let podává žádost zákonný zástupce.⁷⁰

O vydání občanského průkazu lze požádat u kteréhokoli obecního úřadu obce s rozšířenou působností, v hlavním městě Praze u úřadu městské části Prahy 1 až 22. Za osobu mladší 15ti let žádá o vydání občanského průkazu zákonný zástupce.⁷¹

Zásadní volbou v životě dítěte je výběr školy, a to nejen střední, ale již mateřské a základní. Navíc v posledních letech rodiče a děti mohou volit i mezi školou státní a soukromou, kde z pochopitelných důvodů hraje důležitou roli finanční hledisko. Především u starších dětí musí rodiče počítat s jejich aktivní účastí, obzvláště při výběru střední školy. Ideální je vždy společná dohoda. Děti je nutné motivovat, doporučovat možná řešení, zvažovat společně všechna hlediska, radit jim. Chybou je rozhodnutí rodičů o dětech bez dětí. Je třeba respektovat jejich schopnosti a možnosti, zájmy a záliby. Rodiče by si neměli na dětech realizovat svá nesplněná přání. V případě soukromé školy je vhodné hned zpočátku řešit její financování. V případě, že se rodiče nedohodnou, může za ně, stejně jako v jiných zásadních záležitostech, rozhodnout soud.

⁷⁰ Zákon č. 329/1999 Sb., Zákon o cestovních dokladech, ve znění pozdějších předpisů

⁷¹ Zákon č. 328/1999, Sb., Zákon o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů

V rámci úpravy výkonu rodičovské odpovědnosti formou střídavé péče je preferován stav, kdy dítě může navštěvovat z místa bydliště matky i otce jednu mateřskou, základní a následně i střední školu. Navštěvovat mateřskou školu není povinností, v případě střední školy lze případnou situaci řešit např. pobytem na internátě apod. Co se týká základního školství, zákon upravuje i situaci, kdy dítě navštěvuje z důvodu např. větší vzdálenosti mezi bydlišti rodičů dvě základní školy, a to novelou školského zákona č. 472/2011 Sb. Do ustanovení § 49 školského zákona byl doplněn odstavec 4 ve znění:

„Pokud žák, který byl rozhodnutím soudu svěřen do střídavé výchovy rodičů⁷², plní povinnou školní docházku střídavě ve dvou základních školách, vydává mu vysvědčení základní škola, v které zahájil vzdělávání dříve, pokud k tomu nebyla dohodou rodičů nebo rozhodnutím soudu určena druhá škola. Při hodnocení výsledků vzdělávání žáka za pololetí školního roku zohlední škola, která bude vydávat vysvědčení, hodnocení výsledků vzdělávání žáka druhou školou. Ředitelé škol, v nichž se žák podle věty první vzdělává, mezi sebou dohodnou pravidla spolupráce škol při vzdělávání žáka.“⁷²

Většina dětí navštěvuje řadu mimoškolních aktivit. V praxi se často setkávám se situací, kdy se právě jejich výběr stává příčinou velmi nepříjemných sporů. Problémem může být jejich zaměření, stejně tak cena. S tím souvisí i otázka, jakým způsobem se budou rodiče na jejich úhradě podílet. Stále častěji OSPOD řeší spory týkající se námitek rodičů, že dítě je druhým rodičem přetěžováno neúměrným množstvím kroužků, nemá žádný volný čas, je unavené, nezvládá přípravu do školy apod. V opačném případě má jeden z rodičů pocit, že naopak není plně využit potenciál dítěte a jeho volný čas není naplněn plnohodnotně aktivitou. Jsou to vždy rodiče, kteří musí zvážit přiměřenou míru volnočasových aktivit svých dětí. V případě, že se nemohou dohodnout, ale přesto jsou ochotni hledat společné řešení, je vhodné poradit se např. s třídní učitelkou, dětskou lékařkou nebo navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu. Neúměrně zatěžované dítě může strádat nejen fyzicky, ale i psychicky, což často vede ke zhoršení školního prospěchu, snížení tělesné imunity a podobně.

Výchovu dítěte nelze chápat pouze jako záležitost rodičů, ale týká se i širší rodiny, nejčastěji prarodičů, ale i dalších příbuzných. Nemůžeme opomenout ani roli nové rodiny, kterou rodiče založí. Vztahy mezi jejich dětmi a novými partnery nemusí být vždy idylické. Na nové partnery svých rodičů si musí děti zvykat postupně. Navíc noví partneři musí vždy dítě vnímat jako neopomenutelnou součást života svého nového partnera a být si vědomi určité odpovědnosti vůči němu. Pokud se přes veškeré snahy dítě nedokáže sžít s novým strejdou či tetou, bývá často na místě změna výchovného prostředí a svěřením dítěte do výlučné péče s tím, že dítě se bude s novým

⁷² Zákon č. 472/2011 Sb., kterým se mění Školský zákon

partnerem matky či otce stýkat v menší míře při návštěvách rodiče, případně, jak uvádí Jeroným Klimeš, se bude se svým rodičem stýkat bez jeho přítomnosti. Je těžké nutit dítě, aby někoho mělo rádo. V této situaci vnímá Jeroným Klimeš jako „znásilnění“ nařídít střídavou péči. Je nutné vyhovět přání dítěte, zmírnit jeho porozvodové trápení a zachovat častý kontakt s druhým rodičem.⁷³

Role prarodičů ve výchově dítěte je ve většině rodin považována za naprostou samozřejmost. Prarodiče velmi často dokážou dítěti vytvořit idylické prostředí, mnohdy lepší než rodiče. V každém případě babička s dědečkem hrají v životě dítěte nenahraditelnou roli. Většina dětí jejich péči vítá, jezdí k nim rádi nejen na krátké návštěvy, ale často u nich tráví prázdniny. Velmi často prarodiče suplují roli pracovně vyčerpaných rodičů a bývají to velmi často oni, kteří děti vodí do školky, do školy, vyzvedávají je, doprovázejí je do zájmových kroužků, popř. u nich děti tráví volný čas po vyučování. Je pro ně těžké vyrovnat se s rozpadem rodiny svého syna či dcery, o to větší mají zájem na tom, aby kontakt s vnoučaty neztratili. Musí však zůstat těmi, kteří nehodnotí, nekritizují a zachovají si přes všechny možné výhrady alespoň před dětmi pozitivní vztah k bývalému partnerovi či partnerce svého syna nebo dcery. U babičky a u dědečka děti hledají klid a zázemí v rozbouřené rodinné situaci, a tak by to mělo být.

Zdravá komunikace mezi rodiči i v širší rodině je nezbytnou součástí úspěšné porozvodové péče o dítě. Ohledně dítěte je třeba řešit řadu běžných záležitostí spojených s návštěvou školky, školy, zájmových kroužků, trávením volného času, ale také s péčí o jeho zdravotní stav. To vše předpokládá společnou domluvu a rozdělení si povinností.

V teoretické části byly shrnuty nejdůležitější pojmy, které souvisí s problematikou péče o dítě, a to nejen péče střídavé. Formou obsahové analýzy byly představeny názory odborníků, kteří se věnují rozvodové problematice a péči o zdravý fyzický a psychický vývoj dítěte obecně. Teoretická část se současně opírala o právní předpisy, které s tématem úzce souvisí.

Praktickou realizací střídavé péče se zabývá II. část bakalářské práce. V níž představeno šest rodin, kde střídavá péče probíhá, popř. probíhala. S rodiči dětí byly provedeny standardizované rozhovory jako součást kvalitativního výzkumu. V praktické části byla využita spisová dokumentace vedená na OSPOD a rodiče dětí byli seznámeni s účelem prováděného kvalitativního výzkumu.

⁷³ Jeroným Klimeš, Střídavá výchova a styk s dítětem po rozchodu [online].[citace 2014-02-19]. Dostupné z: http://klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/stridava_vychova.pdf

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PRAKTICKÁ ČÁST

Teoretická část byla věnována vysvětlení pojmů rodina, její funkce, rozvod rodičů a rodičovská odpovědnost. Současně se zabývala vlastní problematikou střídavé péče z hlediska jejich předpokladů, rizik i předností a především její praktické realizace v souvislosti se zajištěním materiálního a psychického zázemí a byla zdůrazněna nutnost vzájemné komunikace mezi rodiči i v širší rovině. Jedná se však jen o jakési vodítko, náповědu, snahu o shrnutí toho nejdůležitějšího, co by měli zvážit rodiče, kteří chtějí svěřit dítě do střídavé péče, co by je mělo motivovat k zamyšlení, doporučit jim, na jaké okolnosti se zaměřit, co zařídit, popř. jakým způsobem řešit záležitosti ohledně dětí svěřených do střídavé péče.

V praktické části jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu formou případových studií a strukturovaných rozhovorů v rodinách, kde je nebo byla praktikována střídavá péče. V šesti samostatných kazuistikách je představena její praktická realizace v souvislosti s jejími předpoklady, riziky a přednostmi, které jsou popsány v teoretické části bakalářské práce. V jednotlivých případových studiích jsem se také zaměřila na zajištění materiálního a psychického zázemí dětí. Zajímala jsem se také o schopnost vzájemné komunikace mezi rodiči, popř. v širší rovině.

V závěru každé kazuistiky jsou shrnuty základní informace o průběhu realizace střídavé péče v souvislosti s teoretickými poznatky. Nedílnou součástí je také úvaha o tom, zda-li v daném případě střídavá péče skutečně lépe naplnila práva a potřeby dětí a rodičů.

V návaznosti na kazuistiky jsou s rodiči nezletilých dětí svěřených do střídavé péče provedeny standardizované rozhovory.

5.1 Cíle a metody výzkumu

Cílem praktické části je s využitím kvalitativně organizovaného výzkumu formou případových studií a standardizovaných rozhovorů popsat na konkrétních kazuistikách nejdůležitější předpoklady, které je nutné brát v úvahu za situace, kdy je zvažována úprava výkonu rodičovské odpovědnosti formou střídavé péče a zdali jejich individuální posouzení může vést k její úspěšné realizaci.

Případové studie popisují problematiku střídavé péče v šesti rodinách, kde je, popř. byla, realizována střídavá péče. Výběr byl uskutečněn tak, aby reprezentoval rodiny s jedním dítětem i sourozenci, mapoval situaci dětí žijících na vesnici a ve městě, problematiku zkoumal v rodinách z rozdílným finančním i materiálním zázemím. V závěru každé případové studie jsou shrnuty základní informace o průběhu realizace střídavé péče a současně je zde obsaženo shrnutí, zdali byla střídavá péče vhodnou úpravou výkonu rodičovské odpovědnosti, popř. co bylo důvodem její

neúspěšné realizace. S rodiči, kterým bylo dítě či děti, svěřeny do střídavé péče, byl proveden standardizovaný rozhovor. Získaná data jsou prezentována formou strukturovaného popisu.

Eduard Radvan a Michal Vavřík v odborné literatuře „Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách“ uvádějí následující: „...výstup případové studie je vždy kvalitativní, tedy netestující hypotézy a nereprezentativní. V komplikovaném světě sociálních fenoménů je totiž nepravděpodobné očekávat, že např. poznatky o chování jedné rodiny nám dají možnost se stejnou jistotou mluvit o chování jiných rodin.“⁷⁴

Výsledky kvalitativního výzkumu nelze kvantifikovat., ale lze je popsat. Slouží jako podklad při doporučení či konkrétním rozhodnutí o střídavé péči a umožňuje této problematice porozumět.

5.2 Kazuistiky

1. Kazuistika

Lenka, 10 roků

Lenka se narodila z družského vztahu. Má dva polorodé sourozence, bratra z matčiny strany a sestru z otcovy strany. Oba jsou již zletilí, svobodní, mají zaměstnání, nežijí ve společné domácnosti s rodiči. K Lence mají vřelý vztah. Jsou s ní v nepravidelném, ale častém kontaktu. Občas Lenku hlídají, především sestra, ke které jezdí i na prázdniny.

Rodiče jsou zaměstnaní. Matka pracuje v cestovní kanceláři, otec je správcem záchrané stanice pro zraněná zvířata. Oba mají vytvořeny vhodné bytové podmínky.

Rodiče Lenky spolu vedli společnou domácnost v místě bydliště otce přibližně do jejich tří let. Poté se matka s Lenkou odstěhovala do města vzdáleného asi 5 kilometrů a podala návrh na úpravu výkonu rodičovské odpovědnosti. Lenka byla na základě dohody rodičů svěřena do péče matky. Styk s otcem nebyl rozsudkem soudu upraven. Rodiče byli schopni se domlouvat.

S nástupem Lenky do školy uzavřeli rodiče prostřednictvím OSPOD mimosoudní dohodu, na základě které byl praktikován styk s otcem na principu střídavé péče. Od pondělí do středy pobývala Lenka u matky, od středy do pátku u otce. Víkendy trávila střídavě u matky a u otce. Na financování potřeb pro dceru se domlouvali tak, že matka hradila nákup školních pomůcek a ostatních potřeb do školy, otec nakupoval oblečení o obuv.

⁷⁴ RADVAN, Eduard, VAVŘÍK Michal, Metodika psaní odborného textu, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009, s. 52

Rodiče byli schopni se domlouvat na všech záležitostech souvisejících s péčí o Lenku. Jejich výchovné styly se lišily, ale vzájemně se doplňovaly. Matka je dominantní, přísná, Lenku vede k samostatnosti i v přípravě do školy, je méně citově založená než otec. Ten je důsledný, Lence s přípravou do školy pomáhá, vede ji k lásce k přírodě. Lenka ráda maluje a otec ji v této zálibě podporuje.

Lenka navštěvovala základní školu v místě bydliště matky, z místa bydliště otce jezdila bez problémů autobusem asi 5 minut, popř. ji otec do školy vozil autem.

Ve škole se učí dobře, v kolektivu dětí je oblíbená, je ráda středem pozornosti. Do školy chodí vždy čistá, upravená, nosí školní pomůcky, rodiče se o její školní výsledky zajímají. Lenička je zdravá.

Když bylo Lence 7 roků, matka si našla přítele ve městě vzdáleném od svého současného bydliště asi 270 kilometrů a zvažovala založení nové rodiny. Otec se domníval, že se matka s Lenkou k příteli odstěhuje a jeho kontakt s dcerou se tak výrazně omezí. Matka tuto domněnku odmítala. Otec byl navíc přesvědčen, že stěhování by nebylo v jejím zájmu, neboť Lenka v současném bydlišti navštěvuje základní školu, má zde kamarády, spolužáky a poukazoval na její kladný vztah k přírodě a ke zvířatům, který naplňuje v jeho záchranné stanici. Lence byla navíc s nástupem do školy diagnostikována dysgrafie. Změna školy by tudíž dle názoru otce nebyla vhodná.

Z těchto důvodů se otec rozhodl podat návrh na změnu výchovného prostředí s tím, že žádal o svěření dcery do své péče. Současně se vyjádřil, že nebude matce ve styku s Lenkou bránit.

Matka s návrhem otce nesouhlasila. Jednání bylo náročné, vztah mezi rodiči se vyostřil, prakticky denně navštěvovali OSPOD. Před dcerou řešili všechny své osobní spory.

Pohovory s Lenkou byly opakovaně provedeny bez předchozího oznámení rodičům jednak na OSPOD, ve škole a hovořila s ní i třídní učitelka. Rodiče s ní navštívili pedagogicko-psychologickou poradnu a otec soukromě vyhledal pomoc psychologa. Matka s Lenkou navštívila dětského psychiatra, neboť se domnívala, že má dcera akutní psychické potíže.

Ze všech pohovorů vyplynulo, že má Lenka velice kladný vztah k oběma rodičům, nechce být v péči jen jednoho z nich, protože by jí po tom druhém bylo smutno, je zvyklá na střídavou péči a ta jí vyhovuje. Lenku sociální pracovnice navštívily neohlášeně v době pobytu u matky i u otce. Pokaždé byla spokojená, veselá a znovu uváděla, že jí současný stav vyhovuje. Ze zprávy psychologa, pedagogicko-psychologické poradny a školy bylo zřejmé, že komplikovaná rodinná situace má na Lenčinu psychiku velmi negativní vliv, dívka nemá ujasněné role v rodině, potřebuje klid a stabilitu výchovného prostředí. Rodičům bylo doporučeno, aby již Lenička neabsolvovala žádná psychologická vyšetření a oba se snažili uklidnit vypjatou situaci v rodině, především vzájemné problémy neřešili před dcerou.

V rámci soudního jednání o změně výchovného prostředí byla kolizním opatrovníkem navržena střídavá péče, která doposud fungovala na základě mimosoudní dohody a nezletilé vyhovovala. Matka souhlasila, otec trval na svěřeni Lenky do své péče. Soud nařídil vypracování znaleckého posudku. Znalec v jeho závěru doporučil střídavou péči. Byl současně vyslechnut v rámci soudního jednání a s přihlédnutím ke skutečnosti, že otec zásadně se střídavou péčí nesouhlasil, doporučil svěřeni nezletilé do péče matky, což soud učinil. Otec se proti rozsudku odvolal a odvolací soud rozsudek soudu I. stupně změnil a Lenička byla svěřena do střídavé péče rodičů.

Lenka pod vlivem neustálých hádek rodičů, jejich vzájemných slovních ataků a také manipulativního chování vůči její osobě hned při druhém pobytu u otce od něj utekla k matce.

Tentokrát návrh na změnu výchovného prostředí podala matka a žádala o svěřeni Lenky do své péče. Odstěhovala se do města vzdáleného 30 kilometrů od místa bydliště otce, ale Lenka mohla stále navštěvovat stejnou školu. Znovu bylo provedeno šetření v místě bydliště rodičů a pohovory s Lenkou. Tentokrát si Lenka zmatená nepřehlednou rodinnou situací ve svých názorech protiřečila, mluvila podle toho, u kterého z rodičů právě pobývala, začala s rodiči manipulovat, komplikované situace v rodině postupně začala využívat ve svůj prospěch, což potvrdili i pedagogové ve škole.

V rámci soudního jednání byl znovu vypracován znalecký posudek, ve kterém znalkyně opět doporučovala střídavou péči. Lenka trvala na účastnické výpovědi u soudu. Zde se vyjádřila, že chce zůstat v péči matky. Soud vyhověl Lenčinu přání a do péče matky ji svěřil. Současně byl upraven široký styk s otcem, u kterého je vždy každý lichý týden od středy odpoledne, kdy si ji otec vyzvedává po vyučování a zpět ji vozí v pondělí ráno do školy. Otec se proti rozsudku odvolal. Současně bylo vydáno usnesení o předběžném opatření, které kopíruje výrok rozsudku soudu. Otec v odvolání poukazoval na to, že matka s názory nezletilé manipuluje a zneužívá situace dítěte, které je na ní závislé. Znovu zdůrazňoval své obavy, že se matka s dcerou odstěhuje za svým přítelem do vzdáleného města, jak to v minulosti již několikrát avizoval, a tím výrazně omezí jeho kontakty s Lenkou. Tentokrát již navrhoval střídavou péči. Řízení doposud nebylo pravomocně ukončeno. I nadále je v platnosti předběžné opatření, ale situace v rodině je momentálně poměrně klidná, styk otce s dcerou probíhá bez problémů. Drobné výhrady mívá jen matka, která občas vyvolává zbytečné, prozatím jen menší spory. Při posledním provedeném sociálním šetření Lenička uváděla, že je spokojená.

Shrnutí:

Do tří let žila Lenka společně s oběma rodiči a následně ve střídavé péči rodičů, která byla rozsudkem soudu upravena v době, kdy jí bylo 9 let. Lence střídavá péče vždy vyhovovala, byla spokojená, opakovaně tento svůj názor sdělovala při pohovorech na OSPOD i za přítomnosti

psychologa a třídní učitelky. Situaci zvládala bez problémů, neboť je poměrně přizpůsobivá, dobře se orientuje v novém prostředí, je průbojná, ráda na sebe strhává pozornost.

Materiální zázemí i finanční poměry rodičů jsou podobné. V době, kdy se ještě rodiče dokázali dohodnout, bez problémů se domlouvali na nákupu základních potřeb pro Leničku – oblečení, obuvi, školních pomůcek atd.

Do doby, než matka naznačila, že si patrně založí novou rodinu, probíhala střídavá péče bez větších potíží. Později se rodiče nedokázali dohodnout, spory narůstaly a Lenka žila pod neustálým psychickým tlakem. Situace vyvrcholila jejím nepravomocným svěřením do péče matky.

V případě Lenky mohla být střídavá péče vhodnou úpravou výkonu rodičovské odpovědnosti, což potvrdily i znalecké posudky. Postupně však nemohla být úspěšně realizována z důvodu neschopnosti rodičů vzájemně spolu komunikovat a rozumně se na péči o dceru domlouvat. Otec patrně ukvapeně reagoval na situaci, kdy si matka našla přítele a chtěla si založit novou rodinu. V současné době funguje výlučná péče matky a široký styk s otcem, což je upraveno pouze předběžným opatřením.

2. Kazuistika

Adam 14 roků, Linda 12 roků

Linda a Adam se narodili za doby trvání manželství rodičů do finančně dobře situované rodiny.

Rodiče se po dlouhodobějších osobních sporech dohodli na rozvodu. Matka měla v dřívější době problémy s alkoholem, kterým řešila partnerské spory s poměrně dominantním a autoritativním manželem.

Návrh na úpravu výkonu rodičovské odpovědnosti podal otec, a to na období po rozvodu manželství s tím, že se do rozvodu s matkou na péči o děti dohodnou. V průběhu opatrovnického řízení matka v souvislosti s problémy s alkoholem, na které otec poukazoval, doložila lékařskou zprávu, ze které vyplynulo, že se nejednalo o dlouhodobou závislost na alkoholu.

Rodiče se dohodli, že otec zůstane bydlet v místě původního bydliště rodiny a matka se odstěhuje do sousedního města, kam děti chodily do školy.

Před jednáním soudu byly děti pozvány na pohovor s kolizním opatrovníkem. Adam sdělil, že chce zůstat s matkou, věděl, že měla problémy s alkoholem, ale také to, že kvůli němu a sestře pít přestala. Hovořil o tom, že závodně hraje fotbal, jezdí na kole a hraje na klavír. Nesouhlasil se střídavou péčí. Linda koliznímu opatrovníkovi sdělila, že závodně plave a ve škole má velmi dobrý prospěch. I ona by chtěla do budoucna zůstat s matkou, střídavou péčí stejně jako bratr odmítala.

Matka navrhovala, aby byly děti svěřeny do její péče, otec trval na střídavé péči. Kolizní

opatrovník s ohledem na přání dětí navrhoval jejich svěření do výlučné péče matky. Rodiče se v rámci soudního jednání dohodli i přes nesouhlas dětí na jejich svěření do střídavé péče a soud jejich dohodu schválil.

Oba rodiče mají v současné době již nové partnery, se kterými děti bez problémů vycházejí.

Finanční poměry otce jsou nadstandardní, matka má průměrný příjem. Otec je schopen dětem platit i velmi nákladné koníčky, dává jim drahé dárky, kupuje výhradně značkové oblečení. Matka na podobný nadstandard nemá finanční prostředky i přesto, že otci bylo stanoveno vysoké výživné. Otec trvá na tom, aby školní pomůcky, oblečení a obuv hradili každý jednou polovinou, ale při výběru zboží nebere ohled na finanční možnosti matky.

Děti měly vždy několik mimoškolních aktivit týdně, obzvláště Adam, který hraje závodně fotbal.

S přibývajícimi školními povinnostmi začaly být obě děti neúměrně přetěžované a matka je na jejich přání z některých kroužků odhlásila. Otec se zlobil, že platí matce vysoké výživné a ona přesto dětem neumožňuje všechny mimoškolní aktivity navštěvovat. Nebyl přístupný argumentům, že tak matka činí s ohledem na přání a možnosti dětí, které mu to samy nechtěly říct, neboť se bojí jeho reakce.

Otec chtěl děti přehlásit na soukromá víceletá gymnázia. Matka s tím nesouhlasila. Chtěla nechat děti dochodit základní školu. Školné navíc neodpovídá jejím finančním možnostem za situace, kdy otec trval na tom, že oba budou opět platit polovinu.

Matka současně poukazovala na to, že Adam má diagnostikované výukové potíže – dyslexii a dysgrafii a přestup na víceleté gymnázium by pro něj mohl být velice náročný.

Kolizní opatrovník s dětmi znovu provedl pohovor. Starší Adam nechtěl jít na soukromé gymnázium, chtěl zůstat na základní škole, kde je zvyklý. Řekl, že se otec kvůli tomu na něj zlobil a vyhrožoval mu, že mu nebude platit fotbal. Adam nechtěl ztratit své stávající kamarády a také se obával, že by učivo gymnázia nezvládl. Do školy jezdí od matky 10 minut, na gymnázium by dojížděl minimálně půl hodiny. Pokud je u otce, ten ho i sestru vozí do školy i ze školy autem.

Střídavá péče mu nevadí.

Ani Linda nechtěla jít na gymnázium, ale bála se to otci říct. Věděla, že se ve škole platí vysoké školné a že otec bude chtít, aby maminka polovinu zaplatila. I ona chtěla zůstat na základní škole se svými spolužáky, na gymnázium by chtěla jít až po základní škole a na nějaké státní. Linda nebyla přesvědčená o výhodách střídavé péče a chtěla by zůstat pouze s matkou.

Matka přestup dětí konzultovala s pedagogy na základní škole a v pedagogicko-psychologické poradně. Přestup byl doporučen pouze Lindě, Adam by mohl mít potíže a studium by zvládl s větším stresem.

V souvislosti se snahou otce o změnu školy obou dětí byly vyžádány zprávy ze stávající základní školy. Z nich vyplynulo, že je Adam bezproblémový žák, má dobré známky, rodiče se o jeho prospěch zajímají, není na něm patrné, že vyrůstá v neúplné rodině. Linda je šikovná a bezproblémová, zapojuje se do školních projektů, má výborné výsledky. Paní učitelka nevěděla, že jsou děti ve střídavé péči rodičů, dozvěděla se to náhodou. Děti jsou klidné a vyrovnané. Obě chodí do školy vždy připravené, nosí pomůcky i svačiny, rodiče jim platí obědy.

Vzhledem k tomu, že se rodiče nemohli dohodnout, rozhodl o přestupu dětí soud, který vyhověl návrhu matky s tím, že děti zůstanou ve stávající škole. Otec se odvolal a odvolací soud rozhodl, že děti přestoupí na soukromé gymnázium, ale náklady spojené s úhradou školného ponese otec.

Rodiče opakovaně navštěvovali OSPOD z důvodu neshod v péči o děti a poukazovali na vyhocenou rodinnou situaci. Kolizní opatrovník s dětmi znovu provedl pohovor.

Adamovi střídavá péče nevadí, zvykl si a vyhovuje mu. Linda se znovu vyjádřila, že si není jistá, jestli by raději nebyla jen v péči matky, ale chce zůstat s Adamem.

Obě děti shodně uvedly, že jim vadí spory mezi rodiči, které velmi negativně vnímají. Matka je pak vždy rozrušená a někdy pije. Údajně užívá i léky. Často bývá unavená, ale Linda ani Adam nevěděli, jestli je to následkem alkoholu nebo únavou z práce. Oba si stěžovali, že je zatěžuje množství kroužků, do kterých je otec nutí chodit. Naopak aktivity, které si samy vybírají, jim otec nedovolí.

Oba rodiče shodně poukazovali na špatnou vzájemnou komunikaci. Sociální pracovníce rodiče vyzvala, aby neřešili své spory před dětmi a vždy jednali v jejich zájmu. V této souvislosti byl otec upozorněn, že se děti cítí být přetěžované přemírou mimoškolních aktivit.

Rodiče se vyjádřili, že nejsou schopni se dohodnout na financování školních pomůcek, oblečení, obuvi. Otec měl pocit, že materiální zajištění ze strany matky neodpovídá výši výživného, které na děti platí. I nadále nesouhlasil s omezením jejich mimoškolních aktivit a zvažoval podání návrhu na snížení výživného, popř. i změnu výchovného prostředí. Rodičům bylo doporučeno rodinné poradenství, které ovšem nepřineslo zlepšení vztahů mezi nimi.

V současné době se vztahy mezi rodiči vyhrotily natolik, že matka podala návrh na změnu výchovného prostředí. Soud vyzval kolizního opatrovníka, aby provedl s oběma dětmi pohovor

a zjistil jejich názor na návrh podaný matkou. Na OSPOD byl s oběma dětmi proveden pohovor a Adam i Linda vyjádřili přání být pouze v péči matky a s otcem se stýkat. V podstatě se mu bojí říct svůj názor, protože se na ně vždy zlobí a nedokáže pochopit, že si někdy přeje něco jiného než on. Trvá na tom, co chce výhradně on sám, kdežto matka si s nimi povídá o všem v klidu a lépe reaguje na jejich přání a potřeby. Jednání dosud neproběhlo.

Shrnutí:

Otec v rámci podaného návrhu na úpravu výkonu rodičovské odpovědnosti žádal o svěřeni dětí do střídavé péče. Matka s ní nesouhlasila. Před soudním jednáním se děti při pohovoru na OSPOD vyjádřily, že chtějí zůstat v péči matky. Na svěřeni dětí do střídavé péče se nakonec rodiče přes prvotní nesouhlas dětí i matky dohodli v rámci soudního jednání. Adam i Linda si na režim střídání u obou rodičů zvykli, neměli s ním žádný problém, ve škole měli i nadále dobrý prospěch. Střídavá péče nebyla důvodem změny školy, stalo se tak až na základě rozhodnutí otce.

Ve výchově je dominantnější a autoritativnější otec, který direktivně trvá na svých požadavcích ve vztahu ke studiu a trávení volného času. Bere jen minimální ohled na jejich možnosti a potřeby. Matka je v tomto případě vnímavější a reálněji hodnotí schopnosti Adama a Lindy.

Materiální zázemí rodičů se výrazně liší. Otec je schopen děti po finanční stránce nadstandardně zabezpečit, ale nebere v úvahu finanční možnosti matky, což vede k řadě problémů a sporů, navíc tento stav nepůsobí výchovně.

Střídavá péče i přes prvotní nesouhlas dětí byla po určitou dobu úspěšně realizována. Otec však nechtěl reagovat na možnosti a potřeby dětí a nebyl schopen dohodnout se s matkou na řešení finanční otázky. Pod vlivem těchto okolností matka podala návrh na změnu výchovného prostředí s tím, že žádá o svěřeni dětí do své výlučné péče. Obě děti se s návrhem matky ztotožňují, otec je zásadně proti. V daném případě zpočátku fungující střídavá péče ztroskotala na neústupnosti otce ve svých názorech a neschopnosti rodičů domlouvat se především na finančních záležitostech a respektování jejich přání a potřeb.

3. Kazuistika

Roman, 17 let

Roman se narodil za doby trvání manželství rodičů a vyrůstá jako jedináček. Když byly Romanovi čtyři roky, matka podala návrh na úpravu výkonu rodičovské odpovědnosti a žalobu o rozvod manželství. Otec dlouhodobě nepracoval, měl problémy s alkoholem, jedenkrát matku dokonce fyzicky napadl.

Otec zůstal bydlet v městském bytě o velikosti 1 + 1 a matka se s malým Romanem odstěhovala ke svému bratrovi do bytu o velikosti 4+1. Oba rodiče po celou dobu bydlí ve stejném městě.

V období před soudním jednáním se rodiče nedokázali na péči o syna domluvit. Otec jej bez vědomí matky vyzvedával ze školky atd., vznikaly problémy, učitelky z mateřské školy nevěděly, jak mají postupovat. Prostřednictvím OSPOD bylo rodičům nabídnuto sepsání mimosoudní dohody. Rodiče se dohodli na střídavé péči. Otec se obával, zda-li tento způsob péče bude synovi vyhovovat, proto byla dohoda uzavřena jen na dobu jednoho měsíce s tím, že se poté rodiče znovu sejdou na OSPOD a zváží další postup.

Po měsíci rodiče zjistili, že chlapec je spokojený, vše dobře zvládá, matka a otec ho střídavě vodí do mateřské školy, v odpoledních hodinách se mu věnují. Na záležitostech týkajících se syna se dokážou domluvit. Mimosoudní dohodu prodloužili na dobu do pravomocného rozsudku soudu o úpravě výkonu rodičovské odpovědnosti.

Na žádost soudu bylo u obou rodičů provedeno sociální šetření. Otec obýval městský byt o velikosti 1+1. Umí prát, vařit, pečovat o domácnost. Byt byl vhodně vybaven starším, ale funkčním nábytkem, chlapec spával s otcem na rozkládací válendě.

Matka bydlela u svého bratra a jeho manželky ve čtyřpokojovém bytě. K dispozici měla s Romanem dva samostatné pokoje, kuchyň a sociální zařízení užívali společně. Bytové poměry odpovídaly potřebám dítěte.

I nadále nezaměstnaný otec se potýkal s finančními problémy, neplatil nájem a dostal podmíněnou výpověď z bytu.

V rámci opatrovnického řízení se i přes probíhající střídavou péči rodiče nemohli dohodnout na úpravě výkonu rodičovské odpovědnosti. Matka s přihlédnutím k otcovým bytovým problémům se střídavou péčí nesouhlasila a chtěla Romana svěřit do své péče. Navíc uváděla, že se bude stěhovat ke svému příteli do 30 kilometrů vzdáleného města, kde budou mít byt o velikosti 3 + 1. Střídavá péče by za daných okolností nebyla reálná. Navíc v té době čekal chlapce nástup do první třídy. Současně navrhovala styk otce s Romanem v intervalu 14 dnů od pátku do neděle. Neuvedla však, jestli je stěhování jediný důvod, proč odmítá střídavou péči. Na dotaz soudu sdělila, že si Roman na střídavou péči zvykl, vyhovuje mu a k otci se těší. Podobně vypovídal i otec. I z jeho pohledu střídavá péče bez problémů funguje, syn je spokojený a rodiče se dokážou na záležitostech ohledně syna domluvit. Roman si k druhému rodiči brával vždy jen pár drobných věcí, oblíbenou hračku apod., většinu základního oblečení měl u obou rodičů. Matka s otcem se vzájemně informovali o jeho zdravotním stavu a ohledně školních povinností. O letních prázdninách byl Roman měsíc u matky a měsíc u otce, s rodiči strávil rovnoměrně i vánoční a jarní prázdniny.

Soud nařídil vypracování znaleckého posudku. Znalec navrhoval, aby byl Roman svěřen do výlučné péče matky a doporučil styk otce s Romanem v intervalu po 14 dnech vždy od pátku do neděle a soud dle návrhu znalce rozhodl. Otec se proti rozsudku odvolal. Našel si již zaměstnání a splácel dluh na bytě formou splátkového kalendáře. Odvolací soud případ vrátil soudu I. stupně k novému projednání. I přesto, že matka měla určité výhrady, uzavřeli rodiče na OSPOD novou mimosoudní dohodu o střídavé péči s tím, že interval střídání bude po 14 dnech.

Matka se prozatím nikam neodstěhovala a do první třídy vedli Romana oba rodiče. Ze zprávy třídní učitelky vyplynulo, že se ve škole na Romanův prospěch a chování informují oba rodiče. Chlapec měl vždy dobrý prospěch, do školy chodil připravený a měl všechny potřebné pomůcky. Rodiče se dohodli na způsobu úhrady družiny i školního stravování. Přídavek na dítě pobírali střídavě po jednom měsíci.

K soudnímu jednání byla doložena zpráva ze sociálního šetření u obou rodičů. Otec žil i nadále v původním bytě o velikosti 1+1, syn měl u něj základní oblečení, hračky, školní potřeby. K dispozici měl psací stůl, kde se připravoval na vyučování. S matkou žil Roman i nadále v bytě svého strýce. Měl zde vše potřebné, především oblečení, hračky, samostatné lůžko, psací stůl atd.

Matka potvrdila, že se s otcem v péči o syna po 14 dnech střídají, tato úprava funguje již 3 roky a chlapec je spokojený. I přesto trvala na svěřením Románka do své péče. Soud nařídil vypracování nového znaleckého posudku.

Krátce po jednání se matka dostavila na OSPOD a oznámila, že se ke svému příteli stěhovat nebude, jak původně uváděla. Vánoční prázdniny trávil Roman u matky i otce vždy několik dnů. Po vánocích se matka znovu dostavila na OSPOD a sdělila, že souhlasí s tím, aby byl Roman svěřen do střídavé péče rodičů. Je zřejmé, že tato úprava chlapci vyhovuje, těší se k otci i k matce, oba se mu věnují, jako rodiče nemají problém o záležitostech syna komunikovat a na všem se domlouvat. Chlapec je na tento styl výchovy dobře adaptovaný, střídavá péče probíhá již 3 roky a změna by chlapci zřejmě ublížila.

Po čtyřech letech, kdy rodiče OSPOD nekontaktovali, se dostavila matka a oznámila, že má otec znovu problémy s bydlením, neboť stále nemá zaplacený dluh na nájemném z minulých let. Dokonce se musel odstěhovat na ubytovnu. Roman tam býval s ním.

Na ubytovně bylo provedeno sociální šetření. Majitel ubytovny souhlasil, aby zde Roman s otcem v rámci střídavé péče bydlel. Podmínky na ubytovně sice nebyly ideální, ale zdaleka ne nevyhovující. Otec navíc oznámil, že má již pracovní smlouvu na dobu neurčitou, bude si brát úvěr, dluhy na bytě zaplatí a nastěhuje se zpět.

Kolizní opatrovník provedl s Romanem pohovor. V té době mu bylo již 11 roků. Roman se vyjádřil, že je spokojený. Uvedl, že je rád, že může být střídavě u obou rodičů. Vždy se těší

za maminkou a po čtrnácti dnech za tatínkem. Oba je má stejně rád, chce, aby vše zůstalo tak jako doposud. S otcem začal chodit na ryby. Ví, že si tatínek našel přítelkyni, prý s ní vychází dobře.

Zpráva ze školy, kterou si OSPOD vyžádal, byla opět pozitivní. Třídní učitelka uvedla, že chlapec se dobře učí, není rozdíl, zda se do školy připravuje s matkou či s otcem. Oba rodiče o jeho prospěch jeví zájem, oba se účastní třídních schůzek.

Otec v krátké době skutečně zaplatil dluhy a vrátil se zpět do původního bytu.

Matka ještě OSPOD kontaktovala asi za půl roku s tím, že otec řeší záležitosti ohledně syna za přítomnosti své přítelkyně, což jí vadí. Rodiče byli pozváni k jednání na OSPOD, kde bylo otci doporučeno, aby záležitosti ohledně syna řešil výhradně s matkou.

V současné době je Romanovi 17 roků. Střídavá péče již nemá čtrnáctidenní pravidelnost, ale v podstatě funguje doposud. Je přizpůsobena školním povinnostem syna a jeho mimoškolním aktivitám. Rodiče se i nadále dokážou na záležitostech ohledně syna domlouvat.

Shrnutí:

V případě Romana střídavá péče funguje dobře, problémy se sice objevovaly, ale jen na počátku. Důvodem byla poměrně neuspokojivá sociální situace otce, který měl zpočátku problémy s alkoholem, neměl zaměstnání, potýkal se s dluhy a v určitém období se musel vystěhovat z bytu na ubytovnu. Výhodou bylo, že rodiče se dokázali na záležitostech ohledně syna vždy dohodnout. Romanovi střídavá péče vyhovuje doposud a lze konstatovat, že jsou tak lépe naplněna jeho práva.

Roman byl v době rozhodování o střídavé péči malý a nebyl schopen se k dané záležitosti vyjádřit. Znalecký posudek doporučil svěřit chlapce do péče matky. Otec se odvolal. V rámci řízení soudu I. stupně, kterému byl případ vrácen k novému projednání, se rodiče dohodli na střídavé péči a soud jejich dohodu schválil. Přihlédl k okolnosti, že tato úprava péče byla již delší dobu úspěšně realizována a dítě evidentně prospívá.

Neboť oba rodiče bydleli ve stejném městě, mohl Roman navštěvovat bez problémů jednu školu a neztratil kontakt se svými kamarády a spolužáky.

Rodiče se ohledně záležitostí syna vždy dokázali dohodnout. Předávali si bez problémů informace týkající se jeho zdravotního stavu i školních povinností. Oba se účastnili třídních schůzek a s chlapcem se připravovali na vyučování. V případě Romana plní střídavá péče i nadále svůj účel.

4. Kazuistika

Adélka, 5 roků

Adélka se narodila za doby trvání manželství rodičů. Byla plánovaným dítětem, na které se oba rodiče velmi těšili. Matka je zaměstnaná jako dělnice, otec pracuje v autodopravě.

Rodina společně žila v malé vesnici v rodinném domku, který otci ještě před uzavřením manželství darovala jeho babička a otec jej průběžně rekonstruoval. Vzhledem k jeho časově náročnému zaměstnání býval mnohdy i celý týden mimo domov a vracel se pouze na víkendy, kdy se snažil co nejvíce času věnovat dceři a dokončoval stavební práce na domě.

Matka se cítila být s dítětem na mateřské dovolené osamělá, pociťovala, že je veškerá tíha péče o Adélku a domácnost na ní. Měla pocit, že otec o rodinu nemá zájem.

Když byly Adélce 4 roky, odjela po prázdninách ke svým rodičům do padesát kilometrů vzdálené obce a již se nevrátila. Během jednoho měsíce podala návrh na rozvod manželství a úpravu výkonu rodičovské odpovědnosti. Žádala, aby byla Adélka svěřena do její péče. Několik týdnů s otcem vůbec nekomunikovala, nesdělila mu, kde v současné době s dcerou žije, což otec zjistil až s pomocí příbuzných. Zpočátku bydlela s dcerou u svých rodičů, v krátké době se nastěhovala do malého obecního bytu.

Po obdržení předvolání k jednání ohledně úpravy výkonu rodičovské odpovědnosti k Adélce zaslal otec k soudu vyjádření, ve kterém uvedl, že je pro něj návrh manželky velkým překvapením, které vůbec nečekal, neboť nikdy předtím nevnímal žádné konflikty mezi ním a manželkou. Dále soudu sděloval, že se o rodinu vždy staral, finančně ji zabezpečoval a současně dál zvelebovat společné bydlení. V rámci svého vyjádření navrhl, aby byla Adélka svěřena do střídavé péče. Nechtěl ji odtrhnout od matky, na druhou stranu mu bylo známo, že v bydlišti, kde rodina naposledy společně žila, je Adélka zvyklá, navštěvuje zde mateřskou školu, je v kontaktu s prarodiči ze strany otce a se svými kamarády. Uvedl, že v zájmu dcery si přizpůsobí svoje zaměstnání tak, aby byl schopen Adélku vodit do mateřské školy a zase ji odpoledne vyzvedávat. V případě, že mu to pracovní povinnosti nedovolí, budou mu nápomocni jeho rodiče, kteří bydlí ve stejné obci.

Ještě před nařízeným soudním jednáním se situace mezi rodiči uklidnila a na styku otce s Adélkou se dokázali dohodnout. Dcera pobývala u otce celé vánoční svátky s výjimkou Štědrého dne. Pouze na finančních záležitostech se rodiče domluvit nedokázali. Otec odmítal do jednání soudu matce finančně přispívat s tím, že to byla ona, která z místa společného bydliště, dle jeho názoru bezdůvodně, odešla.

Dle požadavku soudu provedl kolizní opatrovník prošetření poměrů u obou rodičů. Bylo zjištěno, že oba mají vytvořeny vhodné bytové podmínky a jsou schopni dceru řádně po všech stránkách zabezpečit.

V rámci soudního jednání otec trval na střídací péči. Tu matka rezolutně odmítala. Argumentovala tím, že jejich bydliště jsou vzdálena od sebe padesát kilometrů, Adélka by nemohla navštěvovat stejné předškolní zařízení a domnívala se, že by bylo neustálé stěhování pro dceru velmi náročné. Také uvedla, že si našla nového přítele a ten má k Adélce velmi pěkný vztah. Zdůraznila, že nebude otci bránit ve styku s dcerou.

Vzhledem k nízkému věku Adélky s ní nemohl být proveden pohovor a rodiče se do budoucna na její péči nedohodli. Soud nařídil vypracování znaleckého posudku.

V průběhu psychologického vyšetření bylo zjištěno, že je matka méně empatická a citově založená než otec, který je kromě jiného schopnější posuzovat každodenní potřeby dcery. I přesto oba rodiče byli shledáni výchovně způsobilými, znalec se jednoznačně vyjádřil, že Adélka preferuje otce, kterého vnímá jako skutečnou osobnost a má k němu i silnější citovou vazbu, ale současně matku zásadně neodmítá. Matka ji má ráda, vidí v péči o ni životní prioritu. Pokud by měl znalec rozhodnout mezi výlučnou péčí matky nebo otce, doporučil by svěřením do péče otce. Současně znalec v závěru uvedl, že v případě zdravé komunikace mezi rodiči je pro Adélku nejvhodnější střídací péče.

Vzhledem k tomu, že se v období do jednání soudu byli rodiče schopni domlouvat v záležitostech dcery a matka bez problémů umožňovala otci styk s Adélkou vždy jednou za čtrnáct dnů na celý víkend, soud v rámci jednání schválil dohodu rodičů, kteří se v jednací síni dohodli na střídací péči.

Následně začali rodiče dle rozsudku střídací péči praktikovat. Na všech potřebách nezletilé jsou schopni se domlouvat. Adélka vždy čtrnáct dnů navštěvuje mateřskou školu v místě bydliště otce a dalších čtrnáct dnů v místě bydliště matky a každý z rodičů hradí v tomto období náklady spojené s placením stravného a školného. Stanovené výživné si vzájemně hradí včas a ve stanovené výši.

Na podzim půjde Adélka do první třídy a bude nutné zvážit další průběh střídací péče. Matka se v této souvislosti rozhodla, že si najde zaměstnání a byt v místě bydliště otce tak, aby mohla být střídací péče praktikována i do budoucna. Dle jejích slov si na tento model Adélka zvyklá vyhovuje jí.

Shrnutí:

V případě Adélky nebyl názor rodičů na střídací péči jednotný. Otec hned zpočátku preferoval střídací péči a poukazoval na silné citové pouto dcery jednak k bydlišti, kde rodina naposledy společně žila, ale současně respektoval potřebu Adélky být v co největším kontaktu s matkou, která naopak argumentovala proti střídací péči. Obávala se, jak bude dcera zvládat neustálé stěhování mezi poměrně vzdálenými bydlišti rodičů. Také si nebyla jista, jestli otec péči o dítě zvládne.

Oba rodiče mají vytvořeny vhodné bytové podmínky a jejich materiální zázemí je na přibližně stejné úrovni. Oba jsou schopni dítě řádně vychovávat a po všech stránkách zabezpečit.

Komunikace mezi rodiči byla těsně po odchodu matky s dcerou z rodinné domácnosti velice vyhrocená, postupem času se emoce zklidnily a rodiče se na péči o dceru domlouvali s výjimkou finančních záležitostí. Po náročném soudním jednání a vypracování znaleckého posudku byla Adélka svěřena do střídavé péče rodičů.

V současné době střídavá péče bez problémů funguje, rodiče pomoc OSPOD nevyhledávají a realizaci střídavé péče za situace, kdy Adélka půjde do školy, se nyní snaží reálně řešit. V případě Adélky je vhodně zvolená střídavá péče úspěšně realizována a velký podíl na jejím prozatím bezproblémovém průběhu má především schopnost matky a otce společně komunikovat v záležitostech ohledně dcery a problémy řešit bez zbytečných konfliktů.

5. Kazuistika

David 12 let, Petra 10 let, Jakub 7 let

Nezletilé děti se narodily za doby trvání manželství rodičů. Rodina žila na vesnici ve dvougeneračním rodinném domě prarodičů matky, kde měla plně vybavenou samostatnou bytovou jednotku. Za domem se nachází velká udržovaná zahrada přizpůsobená trávení volného času dětí. Ve stejné obci žijí také prarodiče z matčiny i otcovy strany.

Oba rodiče jsou zaměstnaní v dělnických profesích, pracují pouze na ranní směny. Matka si po deseti letech manželství našla přítele a trvala na rozvodu. Otec dětí měl snahu rodinnou situaci vyřešit, s odchodem manželky se nedokázal smířit. Společná návštěva rodinného poradenství na věci nic nezměnila. Matka trvala na rozvodu a hodlala se odstěhovat ke svému příteli do obce vzdálené přibližně dvanáct kilometrů. Do doby, než proběhla úprava výkonu rodičovské odpovědnosti, zůstávala bydlet v posledním společném bydlišti rodiny a k příteli jezdila pouze příležitostně, nejčastěji o víkend.

Rodinný život se postupně omezil na nekonečné hádky mezi rodiči. Matka se snažila situaci uklidnit a vysvětlit otcí dětí důvody svého odchodu. Atmosféra v rodině byla pro děti po psychické stránce velice zatěžující. I přesto, že matka s nimi i nadále bydlela, vnímaly křik a hádky mezi rodiči a ztrácely pocit jistoty a bezpečí. Nejstarší David se na matku zlobil, vyčítal jí, že se kvůli ní tatínek trápí, měl jí za zlé, že je opouští. Současně litoval otce, že zůstává sám, jako nejstarší nejlépe vnímal jeho smutek.

Rodiče museli začít řešit porozvodovou péči o děti. Matka podala návrh na úpravu výkonu rodičovské odpovědnosti a žádala o svěřeni dětí do své péče. Svůj návrh podala v extrémně vypjaté situaci. Během čtrnácti dnů vzala svůj návrh zpět s tím, že celou situaci znovu projedná

s manželem a s dětmi a návrh podá teprve poté, co si vzájemně celou situaci ujasní a možná se i na péči o děti po rozvodu manželství dohodnou. Návrh matka znovu podala přibližně za měsíc a tentokrát žádala o svěření dětí do střídavé péče s tím, že děti budou i nadále chodit v místě jejich posledního společného bydliště do školy a nejmladší Jakub do školky. V době, kdy budou děti u ní, by je vozila denně autem.

Otec s touto variantou úpravy výkonu rodičovské odpovědnosti rozhodně nesouhlasil, odmítal jakékoli argumenty. Nechtěl, aby matka děti vytrhávala z přirozeného prostředí, kde jsou zvyklé a odvážela je k cizímu muži, do cizího domu. Zastával názor, že pokud chce odejít, ať tak učiní, ale bez dětí. Mezi rodiči nastávaly situace, kdy nebyli schopni se domluvit ani na trávení volného času s dětmi i přesto, že ještě stále bydleli v jedné domácnosti a matka za přítelem pouze odjížděla na víkendy, popř. i některé dny během týdne. Spory byly postupně řešeny na OSPOD.

Nejstarší David zaujal vůči matce velmi negativistický postoj, mladší děti byly spíše zmatené a nedokázaly si novou situaci reálně představit. Matka jim vysvětlila princip střídavé péče. David matce řekl, že s ní nikam nepůjde a zůstane u otce. Mladší děti projevíly o střídavou péči zájem. Otec celou situaci dětem vysvětlil ze svého pohledu. Rodiče se průběžně informovali na OSPOD, kde s nimi sociální pracovnice řešila kromě jiného praktickou stránku střídavé péče. Bylo jim doporučeno, aby do jednání soudu vyzkoušeli střídavou péči v praxi realizovat, aby si ji děti dokázaly lépe představit a mohly si ověřit, zda-li jim tento způsob porozvodové péče bude vyhovovat. Nejstarší David, který střídavou péči odmítal, zůstane v péči otce, za matkou bude jezdit jen na návštěvy. Otec i nadále nesouhlasil, ale po delším vyjednávání na tuto „zkoušku“ přistoupil.

David však odmítal za matkou jezdit byť jen na jedno odpoledne, neboť měl obrovskou averzi vůči matčinu novému příteli. Matka, která se situaci snažila řešit v klidu a nechtěla děti ještě více stresovat, se stýkala s Davidem pouze v místě jejich posledního společného bydliště a k příteli jej nevozila. Před soudním jednáním byl se staršími dvěma dětmi veden pohovor. David svůj názor nezměnil a trval na tom, že chce zůstat u otce s tím, že se bude s matkou pouze vídat, ale jedině bez přítomnosti jejího přítele, ke kterému měl nadále velmi negativní vztah. Jako nejstarší ze tří sourozenců v něm viděl příčinu rozvratu rodiny. Mladší Petra souhlasila se střídavou péčí, kterou již měla možnost si vyzkoušet a vyhovovala jí. Nejmladší Jakub nebyl vzhledem k nízkému věku na pohovor pozván. Provedeným sociálním šetřením v místě bydliště přítele matky bylo zjištěno, že jsou zde vytvořeny vhodné podmínky pro řádnou výchovu dětí.

Otec i nadále trval na tom, že se střídavou péčí nebude v žádném případě souhlasit. Rodiče byli pozváni na OSPOD a celá situace s nimi byla znovu projednána. V danou chvíli byla u dvou mladších dětí střídavá péče praktikována a David byl v péči otce. Na rodiče bylo apelováno, aby vyhověli přání dětí a v rámci soudního jednání se dohodli, což nakonec učinili. Rodičům byla

současně stanovena vyživovací povinnost. Otec měl sice velké výhrady, ale byl upozorněn na to, že v případě jakýchkoli změn, např. i názoru dětí, může být znovu podán návrh na změnu výchovného prostředí.

Na financování potřeb dětí se rodiče prozatím domlouvají. V případě mladších dětí hradí náklady na školu a na školku každý jednou polovinou, stejně tak nákup oblečení, obuvi, úhradu mimoškolních aktivit, školních výletů atd. Potřeby pro Davida hradí otec, ale matka dle uvážení nakupuje pro syna oblečení a obuv.

Oba rodiče se s dětmi připravují do školy, dle možností s nimi navštěvují lékaře. Děti prozatím stěhování mezi rodiči zvládají bez problémů. David u matky zatím nespává, je s ní v kontaktu vždy, když přiváží mladší sourozence, popř. je vodí do školy a do školky nebo je vyzvedává. O víkendu se s matkou vídá pouze v sobotu odpoledne 1 až 2 hodiny, někdy společně s mladšími sourozenci jde s matkou na vycházku, ale vždy bez přítomnosti jejího přítele. Vztah syna k matce se pomalu stabilizuje zřejmě i díky její vstřícnosti, kdy se situaci nesnaží vyhrotit a je trpělivá.

Otec se s rozpadem rodiny ještě stále nesmířil, ale snaží se vyhovět přání dětí. Ze strany OSPOD mu bylo doporučeno, aby se před dětmi o matce nevyjadřoval hanlivě a urážlivě, neboť především syn přejímá jeho názory a následkem bylo prvotní odmítání matky, což se jen velice pomalu zlepšuje. Současná úprava funguje přibližně rok. OSPOD kontaktuje pouze matka, která stále s pomocí rodinné poradny řeší vztah se synem.

Shrnutí:

V počátku rodiče o střídavé péči vůbec neuvažovali, oba chtěli děti svěřit do své péče. Následně pod vlivem okolností střídavou péči preferovala pouze matka, otec ji naopak velmi striktně odmítal, patrně z důvodu emocionálně vypjaté situace způsobené odchodem matky ze společné domácnosti.

Starší David, který celou situaci vnímal velmi negativně, si stál za svým názorem a trval na svěřeni do péče otce, ve kterém vidí svůj velký vzor. Mladší sourozenci nechtěli ztratit ani jednoho rodiče a Petra se vyjádřila, že by chtěla být s bratrem Jakubem v jejich střídavé péči. Vzhledem k nízkému věku dětí bylo rodičům doporučeno, aby střídavou péči nejdříve vyzkoušeli a umožnili dětem se poté rozhodnout.

Petra a Jakub, i přesto, že jsou svěřeni do střídavé péče, nemuseli změnit původní školu a školku, v místě nového bydliště matky si našli nové kamarády.

Materiální zázemí obou rodičů je velmi podobné. V zájmu dětí sjednotili své výchovné styly a dohodli se na vyřizování osobních záležitostí dětí. OSPOD kontaktovali v dřívější době spíš

s problémy drobnějšího rázu. David u matky ještě stále odmítá spát, ale neodmítá ji, rád se s ní vidí, telefonují si spolu, ale stále zaujímá negativní postoj k jejímu novému příteli.

V uvedené kazuistice byla provedena rozdílná úprava výkonu rodičovské odpovědnosti vůči nejstaršímu Davidovi a jeho mladším sourozencům, kdy rodiče, kolizní opatrovník i soud vzali v úvahu možnosti a schopnosti rodičů a přání dětí. V současné době střídavá péče mladším dětem vyhovuje a je úspěšně realizována. David dočasné odloučení od mladších sourozenců zvládá dobře. Jako problematický se i nadále jeví vztah Davida k matce, který je řešen ve spolupráci s rodinnou poradnou.

6. Kazuistika

Alena 9 roků, Filip 7 roků

Alenka a Filip se narodili za doby trvání manželství rodičů. Otec pracuje jako technický pracovník a matka je pečovatelkou v domově důchodců. Rodina společně žila v rodinném domku na vesnici. Před šesti roky manželé ukončili společné hospodaření a následně matka podala návrh na úpravu výkonu rodičovské odpovědnosti a návrh na rozvod manželství. Jako důvod uvedla nesoulad názorů obou manželů na rodinný život a poukazovala na manželovu výbušnou povahu. V krátké době se s oběma dětmi odstěhovala ke svým rodičům do rodinného domu v nedalekém městě. Předpokládala, že se s otcem na péči o děti domluví. V danou chvíli se na záležitostech ohledně dětí dokázali skutečně domlouvat, otec na jejich výživu přispíval a byl s nimi v nepravidelném, ale častém kontaktu.

Soud po provedeném dokazování schválil dohodu rodičů a obě děti byly svěřeny do péče matky a otcí stanovil vyživovací povinnost. Následně bylo manželství rodičů rozvedeno.

Otec měl zájem se s dětmi stýkat a na OSPOD uzavřeli s matkou mimosoudní dohodu, aby měli kontakty určitý řád a pravidla, která by vyhovovala především dětem a odpovídala možnostem rodičů. Otec se s dětmi stýkal každý lichý víkend od pátku do neděle a také během týdne. Oba rodiče vodili Alenku dle potřeby do školky, s Filipem byla matka na rodičovské dovolené.

Po téměř dvou letech bezproblémového fungování mimosoudní dohody měl otec za to, že kontakt s dětmi je natolik široký, že by bylo pro děti vhodnější svěřit je do střídavé péče obou rodičů a místo samostatných víkendů a dnů během týdne by děti pobývaly u každého rodiče vždy celý týden, popř. 14 dnů. Následně podal návrh na změnu výchovného prostředí.

V té době měl již vlastní dvoupokojový byt ve stejném městě, kde žije matka s dětmi. Byt je pobytu dětí přizpůsoben a vybaven. Děti u něj mají samostatný, plně vybavený dětský pokoj s vlastními lůžky a vhodným nábytkem. Mají u něj hračky a základní oblečení. Matka i nadále žije s dětmi v malém domku svých rodičů o velikost 2+1 se zahrádkou. Pro péči o děti má také vytvořeny

vhodné výchovné podmínky. S jeho návrhem zásadně nesouhlasila a zaslala k soudu vyjádření k návrhu otce. V něm argumentovala, že jsou děti na střídavou péči malé a navíc bude dcera nastupovat do první třídy, což bude vyžadovat stabilní zázemí a také nutnost důsledné přípravy na vyučování. Dále poukazovala na to, že jsou děti často nemocné a není si jistá, zda-li bude otec schopen dodržovat léčebný režim. Uvedla, že jí otec neúměrně často telefonuje, žádá ji o rady a domáhá se styku s dětmi i mimo dobu určenou mimosoudní dohodou. Navíc je otec dle jejich slov velmi energický a vznětlivý člověk. Ani děti údajně se střídavou péčí nesouhlasí.

Otec se naopak domníval, že by děti střídavou péčí chtěly. Vnímá problém v komunikaci mezi ním a matkou. Nesouhlasil s námitkami matky, že jí neustále ohledně péče o děti telefonuje, je bezradný a svými neustálými telefonáty matku obtěžuje. Poukazoval na to, že se jedná vždy o podstatné záležitosti dětí, které musí s matkou řešit. Děti si např. chtěly vzít doma kola, vyvenčit pejska apod. Jindy potřeboval pro děti léky nebo radu při zhoršeném zdravotním stavu.

Otec ve svém návrhu trval na vyšetření dětí psychologem. Zdůrazňoval, že o děti mají v co největší míře pečovat oba rodiče, on sám péči bez problémů zvládá, umí vařit, prát, starat se o domácnost a připravovat se s dětmi do školy. Navštěvuje s nimi kroužky a školní besídky. Uvedl také, že se na něj děti vždy těší.

Vzhledem k jejich nízkému věku s nimi kolizní opatrovník neprovedl pohovor. Ze zprávy mateřské školy a dětské lékařky vyplynulo, že je o děti řádně postaráno, mateřskou školu i dětskou lékařku navštěvují oba rodiče střídavě dle potřeby, otec se lékařce i učitelce jevil jako velice schopný.

Matka potvrdila, že je mezi rodiči špatná komunikace a nepředávají si dostatečné informace o dětech. Co se týká finanční otázky, zde žádné problémy nejsou. Otec platí výživné včas a řádně.

S přihlédnutím k tomu, že se oba rodiče nemohli na střídavé péči dohodnout, soud návrh otce na změnu výchovného prostředí zamítl. Po dohodě s kolizním opatrovníkem rodiče na OSPOD uzavřeli mimosoudní dohodu o střídavé péči v intervalu jednoho týdne, aby měly především děti dostatečný časový prostor ověřit si tuto formu porozvodové péče.

Rodiče vždy respektovali a byli vstřícní radám sociální pracovnice. I v tomto případě začali na základě doporučení OSPOD navštěvovat rodinné poradenství. Mimosoudní dohodu uzavřeli na dobu půl roku. Po uplynutí této doby rodiče zjistili, že střídavá péče dětem vyhovuje a oni sami mají dostatečný časový prostor se o ně postarat. Oba si dle svých možností upravili po dohodě se zaměstnavateli pracovní povinnosti a na doporučení rodinné poradny si spolu s dětmi předávali i seznam potřebných záležitostí, které je nutné ohledně dětí zařídit. Současně do něj zapisovali a školní povinnosti na následující týden, popř. seznam léků, které děti užívají a další nezbytné informace. Tímto způsobem se vyhnuli zbytečným dohadům a nejasnostem. Uvedený způsob komunikace v současné době stále využívají.

Vzhledem ke stabilizaci rodinné situace rodiče společně podali návrh na změnu výchovného prostředí a navrhovali svěřit děti do jejich střídavé péče.

Provedeným sociálním šetřením bylo zjištěno, že oba rodiče mají vytvořeny vhodné výchovné podmínky. Rodiče navíc pokračovali v rodinném poradenství. Soud jejich návrhu vyhověl a svěřil děti do střídavé péče rodičů a stanovil jim odpovídající vyživovací povinnost.

Během následujících dvou let se objevovaly jen drobné problémy, se kterými se rodiče obraceli na OSPOD. Jednalo se především o situace, kdy si děti otci stěžovaly na matčinu přísnost ve vztahu k plnění školních povinností, otec poukazoval na neúměrné pracovní nasazení matky, které vede k její únavě a následně nevhodnému chování vůči dětem atd. Matka naopak na OSPOD sdělila, že otec dětem zakazuje vodit si domů kamarády, neumožňuje jim telefonovat z mobilního telefonu. Jindy otec poukazoval na spory s bývalou tchýní, která hlídala děti a další. V určitém období začali mít rodiče problém vodit děti do řady mimoškolních aktivit. Všechny problémy rodiče řešili se sociální pracovníci OSPOD a vždy měli o vyřešení problémů zájem.

Do letošního roku střídavá péče s občasnými problémy fungovala. Matka se začátkem roku dostavila na OSPOD s tím, že podala návrh na změnu výchovného prostředí, neboť dcera Alenka projevila přání zůstat u matky a s otcem se navštěvovat, neboť ji údajně stálé stěhování nebaví, chce mít jeden domov. Tatínka má ale ráda, chce se s ním často vídat. Svůj názor při pohovoru zopakovala i koliznímu opatrovníkovi. Sama také uvedla, že mladší Filípek chce zůstat ve střídavé péči rodičů, neboť mu to vyhovuje.

Oba rodiče se sešli na OSPOD a dohodli se, že bude vhodné novou situace nejdříve vyzkoušet a zjistit, jak děti zvládnou vzájemné dočasné odloučení. Matka se rozhodla vzít svůj návrh na změnu výchovného prostředí zpět a s otcem uzavřeli novou mimosoudní dohodu s tím, že Alenka bude ve výlučné péči matky a Filípek zůstane ve střídavé péči rodičů. Dohodli se také na úpravě výživného.

Prozatím rodiče OSPOD nekontaktovali. V případě potíží se sociální pracovníci vždy spolupracovali, byli vstřícní a snažili se problémy řešit. Je tedy pravděpodobné, že v případě potřeby se znovu obrátí na OSPOD.

Shrnutí

V případě Alenky a Filípka se začaly větší problémy mezi rodiči objevovat v okamžiku, kdy otec požádal o změnu výchovného prostředí a chtěl svěřit děti do střídavé péče. S jeho návrhem matka zásadně nesouhlasila. Široký styk otce s dětmi probíhal bez potíží, na určité problémy matka poukazovala až v okamžiku, kdy otec podal návrh na svěřením dětí do střídavé péče rodičů.

S dětmi nebyl proveden pohovor, neboť by vzhledem k jejich nízkému věku nemohl být považován za plnohodnotný.

Matka i otec mají o výchovu dětí zájem a jsou výchovně způsobilí, mají vytvořeny vhodné výchovné podmínky. Otec je ve výchově důslednější, přísnější, dokáže reagovat na potřeby a přání dětí, je schopen se jim intenzivně věnovat, podporuje jejich mimoškolní aktivity. Matka patrně pod vlivem náročného zaměstnání vyžaduje od dětí větší samostatnost, ale dbá na jejich řádnou výchovu i přípravu do školy a stejně jako otec má zájem, aby děti trávily volný čas aktivním způsobem.

Materiální poměry a bytové zázemí obou rodičů jsou velmi podobné.

Střídavá péče byla v případě Alenky a Filípka v praxi úspěšně realizována a naplňovala jejich potřeby. Oba rodiče žijí ve stejném městě, děti mohly vždy navštěvovat stejnou školku a školu, nemusely zásadním způsobem měnit okruh svých kamarádů.

Výhodou v dané kazuistice je fakt, že rodiče i přes případné problémy byli vždy ochotní je řešit, spolupracovali s OSPOD, kde se dokázali sejít ke společnému jednání a hledali vhodné řešení. Využili možnost rodinného poradenství, v rámci kterého se spolu naučili v zájmu dětí komunikovat.

V současné době na základě mimosoudní dohody funguje střídavá péče pouze u mladšího Filípka. Alenka je ve věku, kdy ji pravidelné stěhování dle jejich slov obtěžuje a projevila přání mít jeden domov a zůstat u matky. Otce však neodmítá, sama uvedla, že jej má ráda a chce se s ním často vidat. Rodiče dokázali reagovat na přání Alenky a vyhověli jí na základě mimosoudní dohody, na základě které je v současné době Alenka svěřena do výlučné péče matky a Filípek zůstává ve střídavé péči rodičů.

5.3 Standardizované rozhovory

1. Kazuistika

- Kdy a jakým způsobem jste se poprvé dozvěděl/a/ o možnosti střídavé péče?

Matka: To nebyl žádný nápad, prostě to tak u nás fungovalo, jen nám na OSPOD bylo řečeno, že tímto způsobem funguje střídavá péče.

Otec: Nikdy jsem o tom tak nepřemýšlel, prostě jsme se v péči o Lenku střídali, pojem střídavá péče jsem se dozvěděl až na OSPOD.

- Souhlasil/a/ jste se střídavou péčí?

Matka: Zpočátku ano.

Otec: Zpočátku ano.

- Bylo z Vaší strany nutné změnit v souvislosti se střídavou péčí osobní a pracovní život?

Matka: Ne.

Otec: Ne.

- Muselo Vaše dítě /dětí/ zásadním způsobem změnit okruh svých kamarádů a přátel?

Matka: Ne.

Otec: Ne.

- Dokázali jste se s bývalým partnerem /partnerkou/ domlouvat na výběru dětského lékaře, školy, mimoškolních aktivit dítěte /dětí/?

Matka: Ano.

Otec: Ano.

- Dokázali jste se s bývalým partnerem /partnerkou/ domlouvat na finanční úhradě potřeb dítěte/dětí/ - nákup oblečení, obuvi, úhrada letního tábora, lyžařského výcviku, mimoškolních aktivit?

Matka: Zpočátku ano.

Otec: Zpočátku ano.

- Jaká pozitiva vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?

Matka: Lenička na to byla vždy zvyklá, vyhovovala jí. Navíc mám různé pracovní aktivity, byla jsem ráda, že je po určitou dobu u otce a já mohu v této době odjízdit i na několik dní pracovně mimo domov.

Otec: Neztratil jsem kontakt s dcerou, nedokážu si představit, že bych ji vídal jen jednou za čtrnáct dnů o víkendu, teď naštěstí funguje alespoň široký styk. Matka je navíc málo důsledná co se týká přípravy Lenky do školy, moc na ni nedbá, se mnou se musí učit a je to na jejím prospěchu vidět. Střídavá péče vylučuje možnost, že by se matka odstěhovala ke svému příteli.

- Jaká negativa vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?

Matka: V podstatě žádná, pokud by otec nedělal problémy a neřešil můj osobní život.

Otec: Žádná, ale matka se s dcerou bude chtít odstěhovat a fakticky mě připraví o kontakt s dcerou.

- Domníváte se, že je /byla/ střídavá péče pro Vaše dítě /děti/ přínosem nebo negativní zátěží?

Matka: Přínosem, pokud by prostřednictvím dcery neřešil můj osobní život

Otec: Přínosem

- Máte /měl/a/ jste/ pocit, že se jako rodič můžete /mohl/a/jste/ díky střídavé péči lépe podílet na výchově Vašeho dítěte /děti/?

Matka: Ano.

Otec: Ano.

- Souhlasil/a/ byste po těchto zkušenostech se střídavou péčí?

Matka: Ne, důvodem je špatná komunikace s otcem.

Otec: Ano.

2. Kazuistika

- Kdy a jakým způsobem jste se poprvé dozvěděl/a/ o možnosti střídavé péče?

Matka: Znalá jsem tento pojem od známých, kteří se rozváděli, ale nikdy jsem o tom, moc nepřemýšlela, dokud se to netýkalo mé rodiny.

Otec: Ještě dávno před rozvodem od známých, ale podrobnosti jsem si nastudoval na internetu.

- Souhlasil/a/ jste se střídavou péčí?

Matka: Ne.

Otec: Ano, navrhoval jsem ji.

- Bylo z Vaší strany nutné změnit v souvislosti se střídavou péčí osobní a pracovní život?

Matka: Ne.

Otec: Ne.

- Muselo Vaše dítě /děti/ zásadním způsobem změnit okruh svých kamarádů a přátel?

Matka: Ne.

Otec: Ne.

- Dokázali jste se s bývalým partnerem /partnerkou/ domlouvat na výběru dětského lékaře, školy, mimoškolních aktivit dítěte /dětí/?

Matka: Ne.

Otec: Ne.

- Dokázali jste se s bývalým partnerem /partnerkou/ domlouvat na finanční úhradě potřeb dítěte/dětí/ - nákup oblečení, obuvi, úhrada letního tábora, lyžařského výcviku, mimoškolních aktivit?

Matka: Ne.

Otec: Ne

- Jaká pozitiva vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?

Matka: Žádná, v podstatě jsem s ní nikdy nesouhlasila, názor jsem změnila až v rámci soudního jednání víceméně pod vlivem otce. Děti s ní tenkrát nesouhlasily, řekly to i koliznímu opatrovníkovi. Dnes lituji, že jsem s ní tenkrát souhlasila.

Otec: Děti pobývají stejnou dobu u mě i u matky. Mohu se jim věnovat a vychovávat je stejnou měrou jako matka. Ta je příliš benevolentní, dětem všechno dovolí. Já jsem přísnější, protože vím, že vzdělání je důležité stejně jako mimoškolní aktivity. A navíc se střídavá péče nakonec dětem líbila.

- Jaká negativa vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?

Matka: Děti se mezi námi "plácají", otec není schopen se se mnou domlouvat. Já dětem něco slíbím, on to zakáže, já vnímám jejich přání, otec dělá to, co chce on a já s tím v podstatě nemůžu nic dělat. Děti se bojí mu cokoli říct, protože se pak na ně zlobí.

Otec: Problém je v tom, že se s matkou nemůžu domluvit na spoustě věcí, především na výchově samotné. Pokud budu mluvit o penězích, platím na děti dost vysoké výživné a přesto jim matka nedopřává standard, který považuji za odpovídající. Kvůli penězům nesouhlasila ani s nástupem dětí na soukromou školu.

- Domníváte se, že je /byla/ střídavá péče pro Vaše dítě /dětí/ přínosem nebo negativní zátěží?

Matka: Negativní zátěží.

Otec: Přínosem

- Máte /měl/a/ jste/ pocit, že se jako rodič můžete /mohl/a/jste/ díky střídavé péči lépe podílet na výchově Vašeho dítěte /dětí/?

Matka: Ne.

Otec: Ano.

- Souhlasil/a/ byste po těchto zkušenostech se střídavou péčí?

Matka: Ne.

Otec: Ano.

3. Kazuistika

- Kdy a jakým způsobem jste se poprvé dozvěděl/a/ o možnosti střídavé péče?

Matka: Poprvé jsem se o ní dozvěděla na OSPOD, když jsme se začali rozvádět a nemohli jsme se na péči o syna domluvit.

Otec: Na OSPOD, když jsme měli problém před rozvodem se nějak domluvat, jak se o syna budeme starat.

- Souhlasil/a/ jste se střídavou péčí?

Matka: Dočasně.

Otec: Ano.

- Bylo z Vaší strany nutné změnit v souvislosti se střídavou péčí osobní a pracovní život?

Matka: Ne.

Otec: Ne.

- Muselo Vaše dítě /dětí/ zásadním způsobem změnit okruh svých kamarádů a přátel?

Matka: Ne.

Otec: Ne.

- Dokázali jste se s bývalým partnerem /partnerkou/ domluvat na výběru dětského lékaře, školy, mimoškolních aktivit dítěte /dětí/?

Matka: Ano.

Otec: Ano.

- Dokázali jste se s bývalým partnerem /partnerkou/ domlouvat na finanční úhradě potřeb dítěte/děti/ - nákup oblečení, obuvi, úhrada letního tábora, lyžařského výcviku, mimoškolních aktivit?

Matka: Ano.

Otec: Ano.

- Jaká pozitiva vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?

Matka: Chlapec neztratil vlastně ani jednoho z nás, s oběma trávil stejný díl času a sám říkal, že mu to tak vyhovuje.

Otec: Báł jsem se, že o syna rozvodem přijdu a budu se s ním vídat jen třeba jednou za čtrnáct dnů o víkendu, jak to bývá obvyklé. Takhle jsme měli se synem pro sebe dost společného času.

- Jaká negativa vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?

Matka: Žádná, když je Roman spokojený. V určitém období jsem měla pochybnosti o tom, jestli je otec z důvodu svých tehdejších problémů (nezaměstnanost, dluhy, problémy s bytem) schopen se o syna postarat.

Otec: Žádná negativa nevidím. Kluk je spokojený a já taky.

- Domníváte se, že je /byla/ střídavá péče pro Vaše dítě /děti/ přínosem nebo negativní zátěží?

Matka: Přínosem.

Otec: Přínosem.

- Máte /měl/a/ jste/ pocit, že se jako rodič můžete /mohl/a/jste/ díky střídavé péči lépe podílet na výchově Vašeho dítěte /děti/?

Matka: Ano.

Otec: Ano.

- Souhlasil/a/ byste po těchto zkušenostech se střídavou péčí?

Matka: Ano.

Otec: Ano.

4. Kazuistika

- Kdy a jakým způsobem jste se poprvé dozvěděl/a/ o možnosti střídavé péče?

Matka: Víím o ní už dlouho, od kamarádek a známých. Někteří ji praktikují.

Otec: Když jsme se začali rozvádět, doporučila mi ji na základě naší situace právní zástupkyně. Zdálo se mi to pro naši dceru jako nejvhodnější řešení.

- Souhlasil/a/ jste se střídavou péčí?

Matka: Ne.

Otec: Ano.

- Bylo z Vaší strany nutné změnit v souvislosti se střídavou péčí osobní a pracovní život?

Matka: Ne.

Otec: Ano.

- Muselo Vaše dítě /děti/ zásadním způsobem změnit okruh svých kamarádů a přátel?

Matka: Ano.

Otec: Částečně, protože navštěvuje dvě mateřské školy.

- Dokázali jste se s bývalým partnerem /partnerkou/ domlouvat na výběru dětského lékaře, školy, mimoškolních aktivit dítěte /děti/?

Matka: Ano.

Otec: Ano.

- Dokázali jste se s bývalým partnerem /partnerkou/ domlouvat na finanční úhradě potřeb dítěte/děti/ - nákup oblečení, obuvi, úhrada letního tábora, lyžařského výcviku, mimoškolních aktivit?

Matka: Ne.

Otec: Ne.

- Jaká pozitiva vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?

Matka: Dcera je v častém kontaktu s otcem, který žije v našem původním společném bydlišti a vím, že je tam Adélka spokojená. Také měla vždy hezký vztah k prarodičům z otcovy strany, kteří žijí ve stejné obci.

Otec: Tráví se mnou i s matkou stejný čas, mohu se jí více věnovat. V našem původním domově byla vždy spokojená a je tomu tak i v současné době. Víím, že se jí tento stav líbí a to je pro mě důležité.

- Jaká negativa vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?

Matka: Nemám pocit, že by byla střídavá péče až tak ideální. Adélka se pořád stěhuje, chodí do dvou školek. Možná by to bylo jiné, kdybychom bydleli v jedné obci. Ale uznávám, že to Adélce nevadí.

Otec: Žádná, Adélka je spokojená, stěhování snáší dobře a to je pro mě hlavní.

- Domníváte se, že je /byla/ střídavá péče pro Vaše dítě /děti/ přínosem nebo negativní zátěží?

Matka: Spíš zátěží.

Otec: Přínosem.

- Máte /měl/a/ jste/ pocit, že se jako rodič můžete /mohl/a/jste/ díky střídavé péči lépe podílet na výchově Vašeho dítěte /děti/?

Matka: Ne.

Otec: Ano.

- Souhlasil/a/ byste po těchto zkušenostech se střídavou péčí?

Matka: Ano, protože funguje.

Otec: Ano.

5. Kazuistika

- Kdy a jakým způsobem jste se poprvé dozvěděl/a/ o možnosti střídavé péče?

Matka: Víím o střídavé péči od kamarádek, z televize, z internetu.

Otec: Poradila mi to právní zástupkyně

- Souhlasil/a/ jste se střídavou péčí?

Matka: Ano.

Otec: Ne.

- Bylo z Vaší strany nutné změnit v souvislosti se střídavou péčí osobní a pracovní život?

Matka: Ano, kromě pracovního poměru jsem měla i brigádu, kterou jsem musela z důvodu střídavé péče ukončit.

Otec: Domluvil jsem se se zaměstnavatelem, že budu do práce chodit o hodinu dříve a o hodinu dříve také odpoledne končit.

- Muselo Vaše dítě /děti/ zásadním způsobem změnit okruh svých kamarádů a přátel?

Matka: Ne, dvě mladší děti si našly nové kamarády v místě mého současného bydliště, školu a školku navštěvují stále stejnou.

Otec: Ne, stále chodí do stejné školky i školy, u matky si našly nové kamarády.

- Dokázali jste se s bývalým partnerem /partnerkou/ domlouvat na výběru dětského lékaře, školy, mimoškolních aktivit dítěte /děti/?

Matka: Ano.

Otec: Ano.

- Dokázali jste se s bývalým partnerem /partnerkou/ domlouvat na finanční úhradě potřeb dítěte/děti/ - nákup oblečení, obuvi, úhrada letního tábora, lyžařského výcviku, mimoškolních aktivit?

Matka: Ano.

Otec: Ano.

- Jaká pozitiva vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?

Matka: Dvě mladší děti ve střídavé péči jsou v kontaktu rovnoměrně s oběma rodiči, s nejstarším synem, který je v péči otce, se stýkám mnohem méně. Ale to není pozitivum...

Otec: Žádná.

- Jaká negativa vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?

Matka: Jsem si vědoma, že se děti po týdnu stěhují, ale mluvila jsem s nimi o tom, nevadí jim to, jsou rády, že mohou být se mnou i s otcem. Jako negativum vnímám rozdělení dětí, mladší děti jsou ve střídavé péči a syn zůstal podle svého přání u otce.

Otec: Děti stále cestují, matka je v době, kdy jsou děti u ní, denně je vozí do školky a do školy autem. Děti musí dřív vstávat, myslím si, že jsou z toho unavené. Navíc jsou rozděleny s nejstarším Davidem. Nezdá se mi, že je to zrovna šťastné řešení.

- Domníváte se, že je /byla/ střídavá péče pro Vaše dítě /děti/ přínosem nebo negativní zátěží?

Matka: Doufám, že přínosem.

Otec: Negativní zátěží.

- Máte /měl/a/ jste/ pocit, že se jako rodič můžete /mohl/a/jste/ díky střídavé péči lépe podílet na výchově Vašeho dítěte /dětí/?

Matka: Původně jsem navrhovala svěřením dětí do své péče, ale za daných okolností odpovídám, že ano.

Otec: Ano, ale domnívám se, že děti měly zůstat v mé péči, od rodiny odešla matka.

- Souhlasil/a/ byste po těchto zkušenostech se střídavou péčí?

Matka: Ano, ale u všech tří dětí.

Otec: Ano, ale jen u dvou mladších dětí.

6. Kazuistika

- Kdy a jakým způsobem jste se poprvé dozvěděl/a/ o možnosti střídavé péče?

Matka: Vím to od známých a z médií, především z televize a internetu.

Otec: Studoval jsem si problematiku rozvodů n internetu, odtud mám také informace o střídavé péči.

- Souhlasil/a/ jste se střídavou péčí?

Matka: Ne

Otec: Ano, navrhoval jsem ji.

- Bylo z Vaší strany nutné změnit v souvislosti se střídavou péčí osobní a pracovní život?

Matka: Ano, domluvila jsem se se zaměstnavatelem na denní směny.

Otec: Ano, upravil jsem si pracovní dobu, abych mohl děti vyzvedávat ze školky a ze školy.

- Muselo Vaše dítě /děti/ zásadním způsobem změnit okruh svých kamarádů a přátel?

Matka: Ne.

Otec: Ne.

- Dokázali jste se s bývalým partnerem /partnerkou/ domlouvat na výběru dětského lékaře, školy, mimoškolních aktivit dítěte /děti/?

Matka: Ano.

Otec: Ano.

- Dokázali jste se s bývalým partnerem /partnerkou/ domlouvat na finanční úhradě potřeb dítěte/děti/ - nákup oblečení, obuvi, úhrada letního tábora, lyžařského výcviku, mimoškolních aktivit?

Matka: Ano.

Otec: Ano.

- Jaká pozitiva vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?

Matka: Péči o děti zajišťujeme oba dva, povinnosti jsou rovnoměrně rozloženy mezi nás oba tak, jak to bylo za doby trvání manželství. Děti byly v době svěřeni do mé péče v častém kontaktu s otcem, střídavá péče dala režimu dětí větší pravidelnost.

Otec: Mám možnost být s dětmi a vychovávat je, s bývalou manželkou se domlouváme, vše je v pořádku.

- Jaká negativa vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?

Matka: Měli jsme problém s předáváním si informací, ale nakonec jsme to vyřešili předávacím deníčkem, který nám doporučili v rodinné poradně. Jinak asi negativa nevnímám žádná. Někdy si děti na otce stěžují, na jeho chování vůči nim, ale těžko říct, jestli jsou děti nespokojeny z důvodu požadavků otce na plnění povinností atd.

Otec: Střídavá péče nemusí být konečným řešením, dcera nyní ztratila o střídavou péči zájem, nyní bude v péči matky, ale s tím asi nic neudělám, chci vyhovět přání dcery.

- Domníváte se, že je /byla/ střídavá péče pro Vaše dítě /děti/ přínosem nebo negativní zátěží?

Matka: Já doufám, že přínosem, teď chce zůstat dcera v mé výhradní péči a jejímu přání jsme s otcem vyhověli.

Otec: Přínosem.

- Máte /měl/a/ jste/ pocit, že se jako rodič můžete /mohl/a/jste/ díky střídavé péči lépe podílet na výchově Vašeho dítěte /děti/?

Matka: Ano.

Otec: Ano.

- Souhlasil/a/ byste po těchto zkušenostech se střídavou péčí?

Matka: Ano, ale v případě, že by chtěly děti nějakou změnu, vyhověla bych jim.

Otec: Ano.

5.4 Vyhodnocení, analýza, interpretace výsledků

Na základě provedeného kvalitativního výzkumu formou případových studií a standardizovaných rozhovorů v šesti samostatných kazuistikách byly popsány nejdůležitější předpoklady, které je nutné posoudit v situaci, kdy je zvažována úprava výkonu rodičovské odpovědnosti formou střídavé péče.

Je vhodné, když oba rodiče s úpravou výkonu rodičovské odpovědnosti formou střídavé péče souhlasí. Za těchto okolností lze předpokládat jejich zájem a snahu, aby tato úprava fungovala. Současně se lépe vyrovnávají s případnými problémy s ní spojenými. I přesto nemusí prvotní nesouhlas znamenat, že střídavá péče nebude úspěšně realizována. Stejně tak vstřícný postoj ke střídavé péči není zárukou, že bude v praxi probíhat bez problémů.

S přihlédnutím k věku a intelektovým schopnostem má dítě právo vyjádřit se k záležitostem, které se jej významným způsobem dotýkají a úprava porozvodové péče k takovým záležitostem zcela jistě patří. Dítěti však musí být její princip náležitě vysvětlen, popř. je vhodné, aby mělo možnost si ji v praxi nejdříve vyzkoušet. Lze tak učinit na základě ústní domluvy mezi rodiči, popř. formou mimosoudní dohody, kterou mohou rodiče uzavřít prostřednictvím OSPOD. K názoru dítěte by mělo být přihlédnuto, a pokud dítě se střídavou péčí nesouhlasí, není vhodné ji doporučit.

Dítě, které se vyrovnává s náročnou porozvodovou situací, by nemělo z důvodu střídavé péče zásadním způsobem měnit okruh svých kamarádů, popř. změnit školu či školku nebo střídavě navštěvovat dvě mateřské nebo základní školy. Je proto žádoucí, aby bydliště rodičů byla vzdálena

jen natolik, aby dítě mohlo navštěvovat stále stejnou školku, školu a mohlo i po rozvodu rodičů vyrůstat ve stabilním prostředí svých vrstevníků. Ve 4. Kazuistice pobývá nezletilá Adélka střídavě u rodičů, jejichž bydliště jsou od sebe vzdálena 50 kilometrů. Adélka navštěvuje dvě mateřské školy. I přesto střídavá péče úspěšně probíhá. S nástupem dítěte do základní školy se matka odstěhuje do stejné obce, ve které bydlí otec tak, aby dcera mohla navštěvovat stabilně jednu základní školu. Střídání dvou škol představuje dva rozdílné výukové styly, rozlišné učebnice a další pomůcky používané ve výuce, odlišnou organizaci výuky a další.

Jako nezbytný předpoklad úspěšné realizace střídavé péče se jeví soulad ve výchovných stylech obou rodičů, který nesouvisí jen s plněním školních povinností. Patří sem i celkové požadavky na chování a vystupování dítěte, pomoc v domácnosti, vztah ke kamarádům i dospělým a další. Rodiče by měli i po rozvodu zůstat při výchově dítěte jednotní a vzájemně respektovat požadavky vůči němu. Podobná by měla být i míra ocenění, pochval, ale i trestů. Dítě nemůže vyrůstat v prostředí, kdy matka dovolí to, co otec zakáže a naopak. Nevyjasněné výchovné styly má dítě snahu využívat ve svůj prospěch, což může vést k negativním návykům a zneužívání situace.

Neopomenutelným hlediskem je také podobné materiální zázemí. Patří sem především bytové a finanční poměry rodičů. Je žádoucí, aby dítě mělo u matky i u otce vytvořen vhodný prostor na spaní, přípravu do školy, zábavu, na uložení oblečení, hraček atd. Vhodnost prostředí nelze posuzovat metry čtvrceními, ale směrodatná je celková úroveň bydlení s přihlédnutím k soukromí dítěte, možnostem přípravy na vyučování a trávení volného času. Kromě bytových poměrů je třeba vzít v úvahu i finanční možnosti rodičů. Je vhodné, aby byly na přibližně stejné úrovni. Pokud je diametrálně odlišná, může to vést k celkově jiné životní úrovni dítěte v době pobytu u otce a u matky. V krajním případě mohou větší finanční možnosti jednoho z rodičů sloužit jako nástroj k přetahování dítěte na svoji stranu.

Z uvedených kazuistik vyplynulo, že nejdůležitějším předpokladem je schopnost rodičů komunikovat spolu a na všech podstatných záležitostech ohledně dítěte se domlouvat. Rodiče se musí domluvit na výběru dětského lékaře, školky, školy, zájmových aktivit a další. Zdravě komunikující rodiče vytvářejí pro dítě klidné a vyrovnané psychické zázemí, které výrazně přispívá k úspěšné realizaci střídavé péče. Je žádoucí, aby do pozitivního přístupu k ní byla zapojena i širší rodina, především prarodiče, polorodi sourozenci dětí, noví partneři rodičů a další. Případné problémy je nutné řešit výhradně bez přítomnosti dítěte.

Ve čtyřech ze šesti rodin je střídavá péče úspěšně realizována. V 5. Kazuistice probíhá střídavá péče pouze u dvou mladších sourozenců, nejstarší syn chtěl zůstat v péči otce a rodiče jeho přání vyhověli. V 6. Kazuistice bude podán návrh na změnu výchovného prostředí z důvodu přání dítěte zůstat pouze v péči matky. Mezi rodiči nedochází k výrazným konfliktům, ale dceři přestalo vyhovovat stěhování mezi rodiči, kteří chtějí jejímu přání vyhovět. Ve dvou kazuistikách probíhala

střídavá péče s velkými komplikacemi. V první kazuistice bylo nakonec dítě svěřeno do péče matky a ve druhé kazuistice je podán návrh na změnu výchovného prostředí. Po vleklých sporech mezi rodiči děti projevily zájem být v péči matky.

Rodiče dětí, jejichž situace byla popsána v šesti kazuistikách, se k problematice střídavé péče vyjádřili ve standardizovaných rozhovorech. Bylo jim položeno 11 otázek.

V první otázce odpovídali, jakým způsobem se dozvěděli o možnosti střídavé péče. Z odpovědí vyplynulo, že nejčastěji získali informace od přátel a z médií, popř. ji je poskytli právní zástupci nebo se o této možnosti dozvěděli prostřednictvím OSPOD.

Na otázku, zda-li se střídavou péčí souhlasili, většina uvedla, že ano, někteří z nich ji sami navrhovali. V uvedených kazuistikách s ní zpočátku nesouhlasily tři matky a jeden otec. Tento fakt je totožný s informacemi uvedenými v teoretické části bakalářské práce, kde je na základě obsahové analýzy odborné literatury uvedeno, že především matky mají obavu, jak děti zvládnou delší odloučení a časté stěhování. Otcové jsou obecně střídavé péči mnohem více nakloněni, vnímají ji jako možnost více se podílet na výchově svého dítěte a hodnotí ji lépe než výlučnou péči ze strany matky.

Další otázka se týkala nutnosti změnit ze strany rodičů v souvislosti se střídavou péčí svůj osobní a pracovní život. Většina oslovených rodičů tak činit nemusela. Jedním z důvodů byla patrně i skutečnost, že již v době zvažování střídavé péče jejich stávající zaměstnání tuto úpravu výkonu rodičovské odpovědnosti umožňovalo. Pět ze dvanácti oslovených rodičů své pracovní povinnosti přizpůsobilo tak, že si upravili pracovní dobu – ráno začali chodit do práce o hodinu dříve a odpoledne o hodinu dříve končí, aby mohli dítě vyzvednout ze školy nebo ze školky. Jedna matka ukončila brigádu, která ji v péči o děti časově omezovala.

Ve čtvrté otázce bylo zjišťováno, zdali muselo dítě zásadním způsobem změnit okruh svých přátel a kamarádů. Problematika se týká pouze jednoho dítěte, které v důsledku střídavé péče navštěvuje dvě mateřské školy. S nástupem do základní školy v září letošního roku se však matka bude stěhovat do stejné obce, kde žije otec dítěte tak, aby mohla dcera navštěvovat jednu základní školu.

V otázce týkající se schopnosti rodičů vzájemně se domlouvat ohledně záležitostí dítěte (výběr školy, dětského lékaře, mimoškolních aktivit,...) bylo v rámci vybraných kazuistik zjištěno, že se dohodnout nedokázal pouze jeden rodičovský pár. Jedná se o kazuistiku č. 2, kde neshody nastaly především při výběru školy. Konečné rozhodnutí musel nakonec učinit soud.

Čtyři rodičovské páry odpověděly, že se dokážou dohodnout na finanční úhradě potřeb dítěte. Problematická situace se týkala kazuistiky č. 2, kde byly současně velké rozdíly v materiálním zázemí rodičů a problémy finančního charakteru řešili také rodiče v kazuistice č. 4. I přesto, že je v případě střídavé péče výživné stanoveno oběma rodičům, je nutné domlouvat se na úhradě

školního stravování, družiny, poplatku v mateřské škole, zájmových aktivit, školních výletů, lyžařských výcviků apod. Výrazné problémy se objevily pouze ve dvou uvedených případových studiích.

Jako pozitivum střídavé péče většina rodičů vnímá možnost rovnoměrně se podílet na výchově dítěte, být s ním v častém kontaktu, trávit společně stejný čas jako druhý rodič. Pouze jedna matka a jeden otec se domnívají, že jim nejsou známa žádná pozitiva - matka ve 2. Kazuistice uvádí celkově špatnou komunikaci mezi rodiči a otec v 5. kazuistice usiloval o svěřeni všech tří dětí do své péče, což se nestalo.

Rodiče v 1., 3. a 6. Kazuistice neviděli ve střídavé péči žádná negativa. Rodiče ve 2. Kazuistice poukazovali na špatnou vzájemnou komunikaci a problémy s financováním potřeb dětí a v 5. Kazuistice byl pro rodiče problém v rozdělení dětí, kdy nejstarší syn zůstal na základě svého přání v péči otce a dvě mladší děti byly svěřeny do střídavé péče rodičů.

V následující otázce měli rodiče odpovědět, zdali je z jejich pohledu střídavá péče pro dítě přínosem nebo negativní zátěží.

V 1., 3., a 6. Kazuistice rodiče shodně uvedli, že střídavou péčí vnímají jako přínos, v ostatních kazuistikách mají rodiče rozdílný názor. Jeden z nich ji vnímá ve vztahu k dětem negativně, druhý pozitivně.

Deset ze dvanácti rodičů se domnívá, že díky střídavé péči se mohou lépe podílet na výchově svého dítěte. Tento názor nezastávají dvě matky.

Po zkušenostech se střídavou péčí by s ní znovu souhlasilo deset rodičů ze dvanácti, svůj nesouhlas vyjádřily dvě matky.

Velmi pozitivním zjištěním bylo, že pouze jedno dítě muselo změnit předškolní zařízení a začalo střídavě navštěvovat dvě mateřské školy. Dva rodiče nevnímají žádná pozitiva spojená se střídavou péčí, ale polovina rodičů má zato, že s ní nejsou spojena žádná negativa. Většina ji hodnotí ve vztahu k dítěti jako přínos a současně tito rodiče oceňují, že se díky ní mohou lépe podílet na výchově svého dítěte.

Střídavá péče jako alternativa úpravy výkonu rodičovské odpovědnosti může za daných okolností lépe naplnit práva dětí a rodičů a zabezpečit jejich potřeby. V případě, že má být dítě svěřeno do střídavé péče rodičů, je důležité individuálně posoudit celou rodinnou situaci, správně vyhodnotit jeho potřeby a současně možnosti rodičů s přihlédnutím k hlavním předpokladům střídavé péče. Patří sem především souhlas rodičů i dětí s touto formou úpravy výkonu rodičovské odpovědnosti. Dítě by nemělo být vytrženo z přirozeného prostředí přátel a kamarádů, což znamená možnost navštěvovat z místa bydliště obou rodičů stejnou školku či školu. Je vhodné, aby úroveň materiálního zázemí a finančního zabezpečení byla u obou rodičů přibližně stejná. Matka

i otec musí dítě vychovávat podobným stylem a při výchově vzájemně spolupracovat. Samozřejmostí je zdravá komunikace nejen mezi rodiči, ale v celé širší rodině.

ZÁVĚR

Pro každého člověka je domov tím nejdůležitějším místem na světě, místem kam se vždy rádi vracíme, hledáme zde útočiště před starostmi běžného života, oporu v blízkých, naději, že žádný problém není tak velký, aby neměl své řešení. Aby byl tím pravým ostrovem štěstí a radosti, musí být naplněn láskou, porozuměním, pochopením, vzájemnou tolerancí a úctou jednoho k druhému. Bohužel se čím dál častěji stává, že rodina přestane fungovat, rozpadá se a každý z rodičů si jde svou vlastní cestou. Ale dítě má i za těchto okolností právo být šťastné, smát se a radovat, těšit se z blízkostí maminky a tatínka. Rodiče, kterým na štěstí dětí záleží, se snaží ulehčit jim tuto náročnou porozvedou situaci alespoň tím, že i když přestali být partnery, zůstávají i nadále milujícími rodiči. Dítě potřebuje být ujišťováno, že mu jsou a vždy budou nablízku a že se může vždy spolehnout na jejich lásku, pomoc a podporu.

Jednou z možností úpravy výkonu rodičovské odpovědnosti je střídavá péče, jejíž problematice byla věnována má bakalářská práce.

Jejím cílem bylo s využitím metody kvalitativního výzkumu formou případových studií a standardizovaných rozhovorů popsat na konkrétních kazuistikách nejdůležitější předpoklady, které je nutné brát v úvahu za situace, kdy je zvažována úprava výkonu rodičovské odpovědnosti formou střídavé péče a zdali jejich individuální posouzení může vést k její úspěšné realizaci. Střídavá péče je velmi diskutovaným tématem v řadách odborníků i laiků. Je zřejmé, že v mnoha rodinách dlouhodobě a téměř bezproblémově funguje, jinde z primárních důvodů nepřichází tato úprava v úvahu (nesouhlas rodičů či dítěte, velká vzdálenost mezi bydlišti rodičů,...), jindy se její nevhodnost ukáže až v průběhu její realizace. Důvody mohou být jednak na straně rodičů, nejčastěji špatná komunikace mezi nimi, ale také na straně dětí, kdy ne všechny se dokážou přizpůsobit režimu střídání nebo je pro ně tato úprava ze zdravotních či jiných důvodů nevhodná.

Domnívám se, že cíl mé bakalářské práce byl splněn.

V teoretické části jsem se věnovala vysvětlení pojmů rodina, rodičovská odpovědnost, dvě samostatné podkapitoly se zabývají vlastní problematikou střídavé péče. Formou obsahové analýzy jsem shrnula nejdůležitější informace týkající se jednotlivých témat. Střídavá péče je v posledních letech velmi často diskutovaným tématem v laické i odborné veřejnosti. Odpovídá tomu i počet rodičů, kteří se na OSPOD obracejí s dotazy, týkajícími se střídavé péče a rodičů, především otců, kteří chtějí touto formou upravit porozvodovou péči o děti.

V praktické části byl s využitím spisové dokumentace OSPOD proveden kvalitativní výzkum formou šesti případových studií a standardizovaných rozhovorů s rodiči, jejichž rodinná situace ve vztahu k porozvodové péči byla popsána v kazuistikách. Problematika úpravy výkonu

rodičovské odpovědnosti byla podrobně zpracována formou strukturovaného popisu a rodičům bylo v závěru položeno 11 otázek.

Prostřednictvím kazuistik jsem zformulovala nejdůležitější předpoklady střídavé péče a v rámci standardizovaných rozhovorů jsem získala názory rodičů, kteří střídavou péči realizují, popř. realizovali.

Moje bakalářská práce má úzký vztah k studijnímu programu „Sociální pedagogika“. Prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, významně ovlivňuje jeho výchovu a vývoj. Nejvýznamnější a nezastupitelnou roli v životě dítěte hraje právě rodina. Kvalita rodinného prostředí formuje jeho osobnost, ovlivňuje jeho etické a morální hodnoty, má podíl na úrovni výchovně vzdělávacího procesu a ovlivňuje celý jeho budoucí život. Z tohoto důvodu je nutné věnovat zvýšenou pozornost především dětem, jejichž přirozená rodina se rozpadla a vhodná úprava výkonu rodičovské odpovědnosti má minimalizovat stresovou situaci a stabilizovat novou rodinnou situaci.

V bakalářské práci jsem se zabývala problematikou individuálního posouzení situace každé jednotlivé rodiny, každého dítěte, jež je samo o sobě neopakovatelnou individualitou se svými potřebami, možnostmi, schopnostmi, ideály a hodnotami. Věnovala jsem se otázce nejdůležitějších předpokladů střídavé péče v souvislosti s její možnou úspěšnou realizací. Informace získané kvalitativním výzkumem lze využít při rozhodování o svěření dítěte do střídavé péče a může se stát vhodným vodítkem při vyhodnocování individuálních potřeb dítěte, jehož se porozvodová úprava bude týkat.

Úkolem nás dospělých, a to nejen rodičů, ale také sociálních pracovníků, pedagogů, psychologů, soudců a dalších zainteresovaných osob a institucí, je velice citlivě a rozvážně posoudit, zdali je v konkrétním případě střídavá péče skutečně pro dítě přínosem a naplněním jeho práv. Děti jsou nesmírně citlivé a vnímavé a intenzivně prožívají radost i smutek, a to nejen svůj, ale i svých blízkých, ke kterým mají silnou citovou vazbu. Dopřejme jim šťastné dětství i v situacích, které v životě nejsou zrovna z těch nejveselejších.

Získané poznatky mé bakalářské práce využiji v dalším profesním působení. Mohou být pro mě velmi významným podkladem při výkonu sociálně-právní ochrany dětí. O získané informace se podělím se svými spolupracovníky a bude jich využívat v rámci poskytovaného poradenství rodičům nezaopatřených dětí i v rámci řízení o úpravě výkonu rodičovské odpovědnosti.

Případný následující výzkum v dané tématice by se mohl věnovat otázce, jaký měla střídavá péče vliv na výchovu a vývoj dítěte z pohledu již dospělého jedince, který vyrůstal ve střídavé péči rodičů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní předpisy

1. Zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění Zákon o rodině
2. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 328/1999, Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 472/2011 Sb., kterým se mění Školský zákon

Literatura

9. BAKALÁŘ, Eduard, Rozvodová tematika a moderní psychologie, I. vydání, Praha: Karolinum, 2006, 124 s., ISBN 80-246-1089
10. BAKALÁŘ, Eduard, Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem (Tři studie problému), I. vydání, Praha: Nakladatelství Triton, 2008, 39 s., ISBN 978-80-7387-119-2
11. BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta, Sanace rodiny; Sociální práce s dysfunkcemi rodinami, II. vydání, Praha: Portál, s.r.o., 2011, 152 s., ISBN 978-80-262-0031-4
12. BERGER, Maurice; GRAVILON, Isabelle, Když se rodiče rozvádějí. Jak pochopit cítění dítěte a jak mu po moci, z francouzského originálu přeložila Abigail Kozlíková, I. vydání, Praha: Portál, 2011, 131 s., ISBN 978-80-7367-843-2
13. BIDDULPH, Steve, Proč jsou šťastné děti šťastné, z angličtiny přeložila Jana Pištorová, I. vydání, Praha: Portál, s.r.o., 1997, 139 s., ISBN 80-7178-155-X
14. EVERETT, Craig, Zdravý rozvod pro rodiče a děti, z amerického originálu přeložila Helena Baková, I. vydání, Praha: Talpress, 2000. 212 s., ISBN 80-7197-169-3
15. MATĚJČEK, Zdeněk, Výbor z díla, I. vydání, Praha: Karolinum, 2005, 445 s., ISBN 80-246-1056-6
16. MOŽNÝ, Ivo, Moderní rodina, I. vydání, Brno: Blok, 1990, 184 s., ISBN 80-7029-018-8
17. MOŽNÝ, Ivo, Sociologie rodiny, I. vydání, Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1999, 251 s., ISBN 80-85850-75-3
18. NOVÁK, Tomáš, Střídavá péče o dítě, I. vydání, Praha: Portál, s.r.o., 2013, 168 s., ISBN 978-80-262-0342-1
19. PREKOPOVÁ, Jiřina, Aby láska v rodinách rpoudila, II. vydání, Praha:

Monika Vadesová-Elšíková, 2012, 199 s., ISBN 978-80-904991-0-2

20. RADVAN, Eduard; VAVŘÍK, Michal, Metodika psaní odborného textu, Brno: Institut mezioborových studií Brno, 2009, 57 s.
21. SCHAEFFER, Edith, Co je rodina?, z anglického originálu přeložila Eva Hoznauerová, I. vydání, Praha: Návrat domů, 1995, 178 s., ISBN 80-85495-41-4
22. SMITH, Heather, Děti a rozvod, z anglického originálu přeložila Hana Loupová, I. vydání, Praha: Portál, 2004, 181 s., ISBN 80-7178-906-2
23. VÁGNEROVÁ, Marie, Psychologie osobnosti, I. vydání, Praha: Karolinum, 2010, 467 s., ISBN 978-80-246-1832-6
24. VÁGNEROVÁ, Marie, Vývojová psychologie I, Dětství a dospívání, I. vydání, Praha: Karolinum, 2005, 467 s., ISBN 80-246-0956-8
25. VÁGNEROVÁ, Marie, Základy psychologie, I. vydání, Praha: Karolinum, 2005, 356 s., ISBN 80-246-0841-3
26. WARSHAK, Richard Ades, Revoluce v porozvodové péči o děti, přeložil a předmluvu k českému vydání napsal Eduard Bakalář, I. vydání, Praha: Portál, 1996, 237 s., ISBN 80-7178-089-8
27. ENCYKLOPEDIIE, Encyklopedie rodičovství, Nejlepší rada, jakou jste kdy dostali, sestavila Sally Lee, přeložila Lenka Svobodová, Praha: Columbus, spol. s.r.o., 2004, 447 s., ISBN 80-7249-089-3

Internetové zdroje

28. Eduard Bakalář, Střídavá výchova přispívá k redukci násilí na dětech [online]. [citace 14-01-13]. Dostupné z: iustin.cz/files/hkbakalar.pdf
29. Jeroným Klimeš, Spousta dětí po rozvodu vyrůstá ve válce, Květa Kubíková, týdeník Květy 2012 [online]. [citace 13-12-04]. Dostupné z: klimes.mysteria.cz/clanky/psychologie/rozhovor_klimes_kvety.htm
30. Rozhodovací praxe střídavé výchovy při vzdálenosti bydlišť, epravo.cz 20.11.2013 [online]. [citace 2014-01-28]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/rozhodovaci-praxe-stridave-vychovy-pri-vzdalenosti/bydlist-92820.html>
31. Václav Mertin, Dvakrát doma, psáno pro MF DNES 27. 7. 2011 [online]. [citace 23-12-04]. Dostupné z: <http://stridavka.cz/dvakrat-doma.html>

32. Zkušenosti se střídavou péčí v zahraničí [online]. [citace 2014-03-18]. Dostupné z:
<http://www.jedendomov.cz/stridava-pece-ve-svete/229-zkusenosti-se-sp-v-zahranici>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

1. OSPOD - Orgán sociálně-právní ochrany dětí

SEZNAM PŘÍLOH

P1 Otázky standardizovaného rozhovoru

PŘÍLOHA Č. I: OTÁZKY STANDARDIZOVANÉHO ROZHOVORU

- Souhlasil/a/ jste se střídavou péčí?
- Bylo z Vaší strany nutné změnit v souvislosti se střídavou péčí osobní a pracovní život?
- Muselo Vaše dítě /děti/ zásadním způsobem změnit okruh svých kamarádů a přátel?
- Dokázali jste se s bývalým manželem /manželkou/ domlouvat na výběru dětského lékaře, školy, mimoškolních aktivit dítěte/děti/?
- Dokázali jste se s bývalým manželem/manželkou/ domlouvat na finanční úhradě potřeb dítěte/děti/ - nákup oblečení, obuvi, úhrada letního tábora, lyžařského výcviku, mimoškolních aktivit?
- Jaká pozitiva vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?
- Jaká negativa vnímáte v souvislosti se střídavou péčí?
- Domníváte se, že je/byla/ střídavá péče pro Vaše dítě přínosem nebo negativní zátěží?
- Máte /měl/a/ jste pocit, že se jako rodič můžete/mohl/a/jste/ díky střídavé péči lépe podílet na výchově Vašeho dítěte/děti/?
- Souhlasil/a/ byste po těchto zkušenostech se střídavou péčí?